

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞTE ANNE-BABAYA BAĞLANMA İLE
PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI İLİŞKİSİNDE BİLİŞSEL
TAMAMLANMA İHTİYACININ ARACILIK ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mustafa AKSU

Danışman
Prof. Dr. Hasan ATAĞ

Haziran-2019
KIRIKKALE

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞTE ANNE-BABAYA BAĞLANMA İLE
PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI İLİŞKİSİNDE BİLİŞSEL
TAMAMLANMA İHTİYACININ ARACILIK ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mustafa AKSU

Danışman
Prof. Dr. Hasan ATAĞ

Haziran-2019
KIRIKKALE

KABUL - ONAY

Prof. Dr. Hasan ATAĞ danışmanlığında Mustafa AKSU tarafından hazırlanan “Yetişkinliğe Geçişte Anne-babaya Bağlanma ile Problemler İnternet Kullanımı İlişkisinde Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Aracılık Etkisi” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

21 / 06 / 2019

(İmza)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

Doc. Dr. Mehmet Kandemir

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Prof. Dr. Hasan Atak

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Doc. Dr. Mehmet Ertugrul Ucar

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2019

(Ünvan, Adı Soyadı)

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yetişkinliğe Geçişte Anne-babaya Bağlanma ile Problemlili İnternet Kullanımı İlişkisinde Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Aracılık Etkisi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu beyan ederim.

21/06/2019

Adı ve Soyadı

Mustafa AKSU

ÖN SÖZ

Lisansa hayatıma başladığım ilk yıldan yüksek lisans hayatımın son yılına kadar her zaman yanımda olan, her zaman bir akademisyenden çok bir ağabey, arkadaş gibi bize yaklaşan, akademik anlamda beni her zaman güdüleyen tez danışmanım kıymetli hocam Prof. Dr. Hasan ATAĞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans sürecine birlikte baş koyduğum, acı tatlı birçok şeyin üstesinden geldiğimiz, tez yazma sürecimizde birbirimizi her zaman teşvik ettiğimiz kıymetli sözlüm Aybuke DOBUR'a sevgi dolu teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu uzun tez hazırlama sürecimde her zaman arkamda durdukları, sabırları ve destekleri için babam Haydar Ali AKSU'ya, annem Ayşe AKSU'ya, ablam Gülseli Sümeyye AKSU'ya ve kardeşim Melike AKSU'ya teşekkür ediyorum.

Tez hazırlama sürecinde desteğini hiçbir zaman esirgemeyen arkadaşım N. İrem ÇARIKÇI'ya teşekkür ediyorum.

Son olarak bu tezin hazırlanmasında, özellikle veri toplama kısmında ucundan kıyısından faydası dokunan bütün arkadaşlarıma, dostlarıma ve akrabalarıma da şükranlarımı sunarım.

Mustafa AKSU

Kırıkkale, 2019

ÖZET

YETİŞKİNLİĞE GEÇİŞTE ANNE-BABAYA BAĞLANMA İLE PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI İLİŞKİSİNDE BİLİŞSEL TAMAMLANMA İHTİYACININ ARACILIK ETKİSİ

Aksu, Mustafa

Yüksek Lisans, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hasan ATAĞ

Haziran 2019, 107 sayfa

Bu çalışmanın temel amacı, anne-babaya bağlanma ile problemli internet kullanımı ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisini bir model bağlamında incelemektir. Ek olarak, bu değişkenlerin bazı demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı çalışmada araştırma grubunu, %40'ı erkek (n= 176), %60'ı (n= 253) kadın olmak üzere toplam 429 birey oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği”, “Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu” ve “Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu” kullanılmıştır. Path modeli, t-Testi ve ANOVA verilerin analizinde yararlanılan temel istatistiklerdir. Araştırma sonucunda, anneye bağlanmanın ($\beta = .20$, $p < .01$), babaya bağlanmanın ($\beta = .08$, $p < .01$) ve tamamlanma ihtiyacının ($\beta = .01$, $p < .01$) problemli internet kullanımı üzerinde pozitif ve düşük düzeyde yordayıcı gücünün olduğu ortaya çıkmıştır. Anneye bağlanmanın ($\beta = .10$, $p < .01$) ve babaya bağlanmanın da ($\beta = .04$, $p < .01$) tamamlanma ihtiyacı üzerinde pozitif ve düşük düzeyde yordayıcı gücünün olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan analiz sonucunda, tamamlanma ihtiyacının aracılık rolü gözlenmektedir. Anneye bağlanmanın ($\beta = .001$, $p < .01$) ve babaya bağlanmanın ($\beta = .0004$, $p < .01$) tamamlanma ihtiyacı üzerinden problemli internet kullanımına dolaylı etkisinin düşük ve pozitif olduğu bulgusu elde edilmiştir. Anneye bağlanmanın ($\beta = .20$, $p < .01$) ve babaya bağlanmanın ($\beta = .08$, $p < .01$) toplam etkisi problemli internet kullanımı ile düşük düzeyde pozitif ilişkili bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: anne-babaya bağlanma, bilişsel tamamlanma ihtiyacı problemli internet kullanımı

ABSTRACT

THE MEDIATION ROLE OF NEED FOR COGNITIVE CLOSURE IN THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTAL BONDING AND PROBLEMATIC INTERNET USE IN THE TRANSITION TO ADULTHOOD

Aksu, Mustafa

Master, Guidance and Counseling Science

Advisor: Prof. Dr. Hasan ATAĞ

June 2019, 107 pages

The main purpose of this study is to investigate the mediating effect of the need for cognitive closure in the relationship between parental bonding and problematic internet use in a context of a path model. In addition, it was investigated that do these variables differentiate in respect of certain demographic variables or not. In the study, which is a relational screening model, the study group consisted of 429 individuals (40% male ($n = 176$) and 60% ($n = 253$) female). Problematic Internet Use Scale, Parental Attachment Inventory-Short Form and Need for Cognitive Closure Scale-Short Form were used in order to gather the data. Path model, t-Test and ANOVA are the basic statistics in this study. As a result of the study, it was found that attachment to the mother ($\beta = .20, p < .01$), attachment to the father ($\beta = .08, p < .01$) and the need for cognitive closure ($\beta = .01, p < .01$) have positive low effect on problematic internet use. It was found that attachment to the mother ($\beta = .10, p < .01$) and attachment to the father ($\beta = .04, p < .01$) had a positive and low predictor power on the need for cognitive closure. As a result of the analysis made, the mediating role of the need for cognitive closure is observed. It was found that the indirect effect of attachment to mother ($\beta = .001, p < .01$) and attachment to father ($\beta = .0004, p < .01$) due to the need for cognitive closure on problematic internet use was low and positive. The total effect of attachment to the mother ($\beta = .20, p < .01$) and attachment to the father ($\beta = .08, p < .01$) was found to be positively associated with problematic internet use.

Keywords: parental attachment, problematic internet usage, need for cognitive closure

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖN SÖZ	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	X
BÖLÜM 1	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	5
1.3. Önem	8
1.4. Varsayımlar	9
1.5. Sınırlılıklar	10
1.6. Tanımlar	10
BÖLÜM 2	11
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
2.1. Problemlİ İnternet Kullanımı	11
2.1.1. Adlandırmadaki Farklılıklar	19
2.1.2. Sağlıklı İnternet Kullanımı.....	20
2.1.3. Sağlıksız İnternet Kullanımı.....	21
2.1.3.1. İnternet Bağımlılığı	21
2.1.3.2. Patolojik İnternet Kullanımı.....	22
2.1.3.3. Problemlİ İnternet Kullanımı	23
2.2. Anne Babaya Bağlanma	26

2.2.1. Bağlanma Kuramı	28
2.2.1.1. İçsel Çalışan Modeller.....	33
2.2.1.2. Bağlanma Davranış Sistemi	37
2.2.2. Bağlanma Davranışının Gelişimi	41
2.2.3. Bağlanma Davranışının Temel Özellikleri	42
2.2.4. Bebeklikte ve Çocuklukta Bağlanma	43
2.2.5. Anne-Babaya Bağlanma ile İlgili Yapılan Araştırmalar	45
2.3. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı.....	46
2.3.1. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacıyla İlgili Yapılan Araştırmalar	49
BÖLÜM 3	50
3. YÖNTEM	50
3.1. Araştırma Modeli	50
3.2. Araştırma Grubu.....	50
3.3. Veri Toplama Araçları	52
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	53
3.3.2. Problemlili İnternet Kullanımı Ölçeği (PİKÖ).....	53
3.3.3. Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu (EBE-KF)	54
3.3.4. Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu (TİÖ-KF).....	55
3.4. İşlem	55
3.5. Verilerin Analizi.....	56
BÖLÜM 4	58
4. BULGULAR VE YORUM	58
4.1. Problemlili İnternet Kullanımına İlişkin Bulgular	58
4.1.1. Problemlili İnternet Kullanımının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması ..	58
4.1.2. Problemlili İnternet Kullanımının Yaş Grupları Açısından Karşılaştırılması	
60	
4.2. Anneye Bağlanmaya İlişkin Bulgular	62

4.2.1. Anneye Bağlanmanın Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması	62
4.2.2. Anneye Bağlanmanın Yaş Grupları Açısından Karşılaştırılması.....	63
4.3. Babaya Bağlanmaya İlişkin Bulgular.....	64
4.3.1. Babaya Bağlanmanın Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması.....	64
4.3.2. Babaya Bağlanmanın Yaş Grupları Açısından Karşılaştırılması	64
4.4. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacına İlişkin Bulgular.....	66
4.4.1. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması. 66	
4.4.2. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Yaş Grupları Açısından Karşılaştırılması.....	66
4.5. Path Modeline İlişkin Bulgular	68
4.6. Bulguların Topluca Değerlendirilmesi.....	74
BÖLÜM 5	76
5. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER	76
5.1. Problemlı İnternet Kullanımına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	76
5.2. Anneye Bağlanmaya İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	78
5.3. Babaya Bağlanmaya İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	79
5.4. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	79
5.5. Path Modeline İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	80
5.6. Sonuç ve Öneriler.....	81
KAYNAKÇA.....	85
EKLER.....	100
EK- 1 Kişisel Bilgi Formu	100
EK- 2 Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği	101
EK- 3 Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu	103
EK- 4 Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu.....	105
EK- 5 Etik Kurul Raporu	106
ÖZGEÇMİŞ	107

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2. 1. Dünya İnternet Kullanımı ve Nüfus İstatistikleri	14
Tablo 2. 2. İçsel Çalışan Modeller İçerisinde Bağlanma Davranışı.....	35
Tablo 3. 1. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	52
Tablo 3. 2. Araştırma Grubunun Yaşa Göre Dağılımı	52
Tablo 4. 1. Problemlı İnternet Kullanımı ve Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları	59
Tablo 4. 2. Problemlı İnternet Kullanımı ve Alt Ölçekleri Puanlarının Yaşa Göre Oluşturulan Gruplar Açısından Betimsel İstatistikleri	60
Tablo 4. 3. Problemlı İnternet Kullanımı Puanlarının Yaş Gruplarına Göre ANOVA Sonuçları	61
Tablo 4. 4. Anneye Bağlanmanın Cinsiyete Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları	62
Tablo 4. 5. Anneye Bağlanma Puanlarının Yaşa Göre Oluşturulan Gruplar Açısından Betimsel İstatistikleri	63
Tablo 4. 6. Anneye Bağlanma Puanlarının Yaş Gruplarına Göre ANOVA Sonuçları	63
Tablo 4. 7. Babaya Bağlanmanın Cinsiyete Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları	64
Tablo 4. 8. Babaya Bağlanma Puanlarının Yaşa Göre Oluşturulan Gruplar Açısından Betimsel İstatistikleri	65
Tablo 4. 9. Babaya Bağlanma Puanlarının Yaş Gruplarına Göre ANOVA Sonuçları	65
Tablo 4. 10. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Cinsiyete Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları.....	66
Tablo 4. 11. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı Puanlarının Yaşa Göre Oluşturulan Gruplar Açısından Betimsel İstatistikleri.....	67
Tablo 4. 12. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı Puanlarının Yaş Gruplarına Göre ANOVA Sonuçları	67

Tablo 4. 13. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri	68
Tablo 4. 14. Modelin Path Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 4. 15. Yordayıcı Değişkenlerin Yordanan Değişkenler Üzerindeki Etki Değerleri.....	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. 1. Hipotez Kavramsal Model	7
Şekil 2. 1. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, Temel Göstergeler 2009 – 2018	15
Şekil 4. 1. Hipotez Kavramsal Model	69
Şekil 4. 2. Model Analizi (Standardize Katsayılar)	71

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklamalar
$\bar{X}$	Ortalama
%	Yüzde
F	Varyans
N	Kişi Sayısı
p	Anlamlılık Düzeyi
r	Korelasyon Katsayısı
sd	Serbestlik derecesi
SS	Standart Sapma
β	Beta Değeri
t	Varyans
χ^2	Ki-kare

Kısaltmalar	Açıklamalar
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGFI	Adjusted Goodness of Fit Index; Düzenlenmiş Uyum İyi-lik İndeksleri
Akt.	Aktaran
ANOVA	Analysis of Variance
APA	American Psychiatric Association; Amerikan Psikiyatri Birliği
ARPA	Advanced Research Projects Agency; Gelişmiş Araştırma Projeleri Ajansı
BBN	Bolt, Beranek ve Newman
Bkz.	Bakınız
CFI	Comparative Fit Index; Karşılaştırmalı Uyum İndeksi
DSM	The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders; Mental Bozuklukların Tanısal ve İstatiksel El Kitabı
EBE-KF	Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu
GFI	Goodness of Fit Index; Uyum İyi-lik İndeksi
IBM	International Business Machines; Uluslararası İş Makineleri
IFI	Incremental Fit Index; Artmalı Uyum İndeksi
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
Kb/Sn	Kilobyte/Saniye
LISREL	Linear Structural Relations
MIT	Massachusetts Institute of Technology; Massachusetts Teknoloji Enstitüsü
NASA	National Aeronautics And Space Administration; Amerikan Uzay ve Havacılık Dairesi

NFI	Normed Fit Index; Normalleştirilmiş Uyum İndeksi
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Ör.	Örneğin
PİK	Problemlı İnternet Kullanımı
PİKÖ	Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği
RMSEA	Root Mean Square Error of Approximation; Yaklaşım Hatalarının Ortalama Kare Kökü
SDC	System Development Corporation; Sistem Geliştirme Şirketi
SPSS	Statistical Package For The Social Sciences; Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
TİÖ-KF	Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu
TLI	Tucker-Lewis Index; Tucker-Lewis İndeksi
TUBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurulu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
ULAKBİM	Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi
UNESCO	United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization; Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
WHO	World Health Organization; Dünya Sağlık Örgütü
WWW	World Wide Web

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi anlatılmaktadır. Bununla birlikte araştırmanın sayıtları, sınırlılıkları ve bazı terimlerin araştırma içerisindeki tanımlarına yer verilmektedir. Ayrıca kısaltmalar hakkında açıklamalar bulunmaktadır.

1.1. Problem

İnternet, kullanımından kaynaklanan birtakım riskleri içinde barındırmaktadır. Paylaşılan bilgilerin kötüye kullanılması ya da siber zorbalık gibi risklerin yanında bağımlılık riski de içeriyor olması internet kullanımını araştırmalara konu etmektedir. Griffiths (2012) bazı bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda internet kullanımına sınırlama getirirken bazı bireylerin de bu sınırlamayı yapmadığı ve sosyal çevresinde, iş ve akademik yaşamında birtakım sıkıntılar yaşadığını belirtmektedir. İnternetin bu şekilde aşırı ve sınırlama olmaksızın kullanımı da problemli internet kullanımını meydana getirmektedir.

Alanyazında internetin olumsuz sonuçlara yol açacak şekilde kötüye kullanılması problemli internet kullanımı, internet bağımlılığı ya da patolojik internet kullanımı gibi adlandırmalarla ifade edilmektedir. İnternet bağımlılığı DSM-V’te “Madde Kullanımı ve Bağımlılı Bozuklukları” başlığı altında madde istismarı ile seyretnmeyen kompulsif davranışlar sınıflandırması içinde ele alınmaktadır (APA, 2013). Problemli internet kullanımında ise birey aşırı kullanım isteğini önüne geçememektedir. Bununla beraber internete bağlı olmadan geçen zaman da önemini yitirmekte ve bu zamanlarda saldırganlık ve aşırı sinirlilik görülmektedir. Tüm bunlarla beraber bireyin aile, iş ve sosyal yaşamı da giderek bozulmaktadır (Arısoy, 2009, s. 56). İnterneti problemli olarak kullanan kişilerde rahatlama hissinin yaşanabilmesi için daha uzun süreler internetin kullanıldığı gözlenmektedir. İnternetin uzun süreli kullanımı da günlük işlerin aksaması gibi çok ciddi problemlere sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda kişisel ve sosyal ilişkilerin

zedelenmesi, ailevi ve iş sorumluluklarında aksama yaşanması da problemlili internet kullanan bireylerde gözlenmektedir (Young, 2004, s. 405).

İnternet kullanımı bireylerin akademik, mesleki ve sosyal hayatına doğrudan etki edebilen, bu alanlar üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabilen, bilişsel ve davranışsal belirtileri de olan çok fonksiyonlu bir yapıdır (Caplan, 2005). Davis (2002) problemlili internet kullanımını salt bir davranış bağımlılığı olmaktan ziyade bilişsel ve davranışsal olarak şekillenen, bireyin yaşamı üzerinde olumsuz sonuçları olan bir durum olarak değerlendirmiştir. Grohol (1999) da problemlili internet kullanımını bilişsel-davranışçı yaklaşımla açıklamaya çalışmış ve problemlili internet kullanımının stresle başa çıkmak ve duygusal durumu dengelemek için başvurulmuş bir yol olduğunu belirtmiştir (Akt. Keser-Özcan ve Buzlu, 2005, s. 20).

Problemlili internet kullanımı farklı gruplarda ortaya çıksa da ergenler ve üniversite öğrencileri bu gruplar içinde en savunmasız ve en fazla risk altında bulunan grup olarak karşımıza çıkmaktadır (Kandell, 1988; Akt. Chou, Condon ve Belland, 2005, s. 386; Perrella ve Caviglia, 2017, s. 86). Bu bağlamda problemlili internet kullanımı için en riskli grubun 18-26 yaş arasında yetişkinliğe geçiş sürecindeki bireyler olduğu düşünülmektedir.

Epistemoloji Kuramı, Kruglanski ve Ajzen tarafından geliştirilmiştir ve bireylerin günlük bilgilerini nasıl oluşturduğu ve bunları değiştirebilme durumlarını incelemektedir. Epistemoloji kuramına göre bireyler günlük yaşadığı problem durumlarında o problemleri çözmeye yönelmelerini sağlayan içsel bir motivasyona sahiptir (Kruglanski ve Ajzen, 1983; Manetti, Pierro, Kruglanski, Taris ve Bezinovic, 2002; Roetz ve Van Hiel, 2011). Birey yaşadığı bu problem durumunda öncelikle o problemi tanımlar. Bunu bazı hipotezler kurarak yapar ve bu süreçte bazı hipotezler elenirken kalan hipotezler de güçlenir. Hipotezlerin oluşturulması, elenmesi süreci ise üç etmenden etkilenmektedir. Bunlar; net bir sonuca ulaşma ihtiyacı, sonucun geçersiz olabileceği kaygısı ve bilişsel tamamlanma ihtiyacıdır (Kruglanski, 1990). Buradan hareketle bilişsel tamamlanma ihtiyacı için bireylerin yaşadıkları günlük problemlerin çözümü sürecindeki önemli bir etmen olduğunu söyleyebiliriz.

Tamamlanma ihtiyacı kavramı, Polonyalı psikoloji profesörü Kruglanski (1990) tarafından ortaya atılmıştır. Kruglanski geliştirdiği bu kavram ile karar verme süreçlerinin bilişsel-güdüsel yönüne vurgu yapmış ve kuramsal bir çerçeve ortaya

koymaya çalışmıştır (Atak, Syed ve Çok, 2016). Bilişsel tamamlanma ihtiyacı, bireylerin çevrelerine yanıt vermeleri sürecinde etkili olan bir kavramdır (Kruglanski ve Webster, 1996). Bununla birlikte bireylerin herhangi bir konuda yaşadıkları belirsizlik durumundan bir an önce sıyrılıp kesin ve net bir bilgiye ulaşma ihtiyacı olarak da tanımlanabilmektedir (Mayseless ve Kruglanski, 1987; Webster ve Kruglanski, 1994,1998; Manetti ve ark., 2002).

Alanyazında internet kullanımının PİK olarak tanımlanan bir soruna kaynaklık ettiği görülmektedir. PİK, Davis (2001) tarafından Bilişsel-Davranışçı Kuramın ilkeleri çerçevesinde tanımlanmaktadır. Buna göre PİK bireysel ve çevresel durumların duygusal, sosyal, davranışsal ve bilişsel çıktıları ile ele alınmaktadır (Atalan-Ergin, 2018, s. 66). Bu kapsamda epistemolojinin bir parçası olan bilişsel tamamlanma ihtiyacının da (Kruglanski, 1990) PİK ile birlikte ele alınıp aralarındaki ilişkinin ortaya konulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bowlby bağlanmanın çocuk açısından yaşamsal bir değerinin olmasının da ötesinde bir işleve sahip olduğunu vurgulamıştır. Ona göre bağlanmanın insan hayatı için üç temel işlevi vardır; dünyayı keşfederken geri dönülebilecek güvenli bir liman olma, fiziksel gereksinimleri karşılama, hayata dair bir güvenlik duygusu geliştirebilme şansı (Tüzün ve Sayar, 2006, s. 26). Bowlby, bebeğin kendini güvende hissetmesi, duygusal yakınlık görme beklentilerinin karşılanması, ihtiyaçlarının giderilmesi gibi olumlu bir süreçte ilerlemesi durumunda, bakıcısıyla kurduğu ilişki sonucunda kendini sevmeye ve onaylanmaya layık görerek önemli olduğunu hissedeceğini söylemiştir. Bu yüzden de karşısındakileri ve dünyayı da güvenilir ve olumlu bir yer olarak algılayacaktır (Çalışır, 2009, s. 241).

Bağlanma kuramı temelde, bebeğin dünyaya gelişinden itibaren yetersiz olduğu ve bu yetersizliğin de onu koruyacak ve onun bakımını yapacak istekli bir bakıcı ile giderilebileceği varsayımına dayanmaktadır. Kurama göre, yetersiz dünyaya gelen bebek ancak böyle bir bakıcı aracılığıyla hayatta kalabilmektedir. Bowlby, bebeklerin stresli oldukları zamanlarda güvenlik duygularının arttırmaya ve yakınlık sağlamaya yönelik bir çaba içine girdiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda bebeğe yakınlık sağlayan bir bağlanma figürü onun için güvenliğin de bir temsili haline gelecektir. Bebeğin bu dönemde ihtiyaçları ne derece karşılanırsa ona göre temel güven ya da güvensizlik duygusu da gelişecektir. Bağlanma figürünün

yanındayken bebek, çevresini rahatça araştırabileceği ve başka insanlarla iletişim kurabileceği bir *güvenlik üssüne* sahip hale gelmektedir. Yani bebek doğal gelişim sürecinde yakınlık kurma ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik davranışlar geliştirmeye başlamaktadır. Bu davranışlar aynı amaca hizmet eden benzer davranış örüntülerinden meydana geldiği için “davranışsal sistem” olarak değerlendirilmektedir “Aynı vücut sıcaklığını ve kan basıncını kontrol eden fizyolojik sistemler gibi bağlanma sistemi de yakınlığı yeniden sağlamaya yönelik gülümseme, ağlama ya da takip etme gibi davranışları düzenlemektedir” (Akday, 2015, s. 4).

Bağlanma kuramı, bireylerin yaşamları boyunca güven duyabildiği birisine erişebildiği ve ondan olumlu tepkiler aldığı sürece psiko-sosyal açıdan uyumlu bir yaşam sürdürebildiklerini öne sürmektedir. Bağlanma davranışı, özellikle sıkıntılı hallerde ve hastalık gibi durumlarda belli kişilere yakınlık kurma eğilimi şeklinde, yaşam boyunca devam etmektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte bağlanma figürüne olan bağlılık azalır ve telefon vb. sembolik iletişim araçları vasıtasıyla rahatlık sağlanır. Ancak bu değişime karşın bebeklik ve çocukluk dönemlerinde oluşan bağlanma davranış örüntüleri diğer ilişkileri etkilemeye devam eder (Armsden ve Greenberg, 1987; Akt. Baytemir, 2014, s. 24).

Anne-babayla ya da bakım veren kişiyle gerçekleştirilen güvenli bağlanma sosyal yeterlik, popülerlik ve yüksek düzeyde arkadaş kabulü gibi durumlarla ilişkilendirilmektedir. Güvensiz bağlanma ise arkadaşlık ilişkilerinde reddedicilik, güvensizlik, öfke, hakkını arayamama ve saldırganlık gibi durumlarla ilişkilendirilmektedir (Coleman, 2003). Anne-babayla kurulan güvenli bağlanma ilişkisinin olumlu iletişim becerileri (Guerro ve Jones, 2005), çatışma yönetimi (Ben-Ari ve Hirshberg, 2009), kendini açma (Çetinkaya ve Akbaba, 2011), sosyal ilişkilerde popülerlik (Little, 2003) ve olumlu arkadaşlık ilişkileri (Doğan, Karaman, Çoban ve Çok, 2012) gibi durumlarla olumlu olarak ilişkili olduğu görülmektedir. Anne-babayla kurulan güvensiz bağlanma ilişkisinin ise yalnız ve depresyon (DiTommaso, Brannen-McNulty, Ross ve Burgess, 2003; Wei Russell ve Zakalik, 2005), sosyal ilişkilerle zayıflık (Anders ve Tucker, 2000) ve suça eğilim (Allen, Marsh, McFarland, McElhaney, Land, Jodl ve Peck, 2002) gibi durumlarla ilişkili olduğu görülmektedir.

Problemlı internet kullanımına neden olan çevresel ve kişisel etmenlerin belirlenmesi PİK'i önleme ve müdahale etme çalışmaları kapsamında alan uzmanlarına, eğitimcilere ve anne-babalara yol gösterici bir çerçeve sunabilir. Son zamanlarda davranışsal nörobilimin önem kazanmaya başlayan konulardan biri haline gelen Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının çeşitli değişkenlerle olan ilişkisi Türkiye'de çok az incelenmiş bir konudur. Problemlı internet kullanımı ile anneye-babaya bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi bilimsel anlamda bilinmemektedir. Bu ifade bir hipotez niteliğindedir ve bu çalışma bu hipotezin sınanması açısından önemlidir. Bu çalışmada PİK'i yordadığı düşünülen anne-babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı ele alınacaktır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, problemlı internet kullanımı ile anne-babaya bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisini incelemektir. Araştırmanın bir diğer amacı ise cinsiyet ve yaş gibi demografik değişkenlere göre problemlı internet kullanımının, cinsiyet ve yaş gibi demografik değişkenlere göre de anne-babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırmanın bir başka alt amacı ise problemlı internet kullanımının anne-babaya bağlanmayı ve bilişsel tamamlanma ihtiyacını; bilişsel tamamlanma ihtiyacının anne-babaya bağlanmayı; anneye bağlanmanın babaya bağlanmayı yordayıp yordamadığını incelemektir.

Problemlı internet kullanımı ile anne-babaya bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisinin incelenmiş olması hem ilgili literatüre hem de bu konularda çalışan ruh sağlığı uzmanlarına önemli katkılar sağlayacaktır. Türkiye'de yapılmış, ulaşılabilen bilimsel araştırmalara bakıldığında ise bu ilişkiyi ortaya koyan çok fazla çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda bu çalışma ile bu ilişkileri ortaya koyabilmek amaçlanmaktadır.

Bu amaçlara bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- 1) Katılımcıların problemlı internet kullanım düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 2) Katılımcıların problemlı internet kullanım düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?

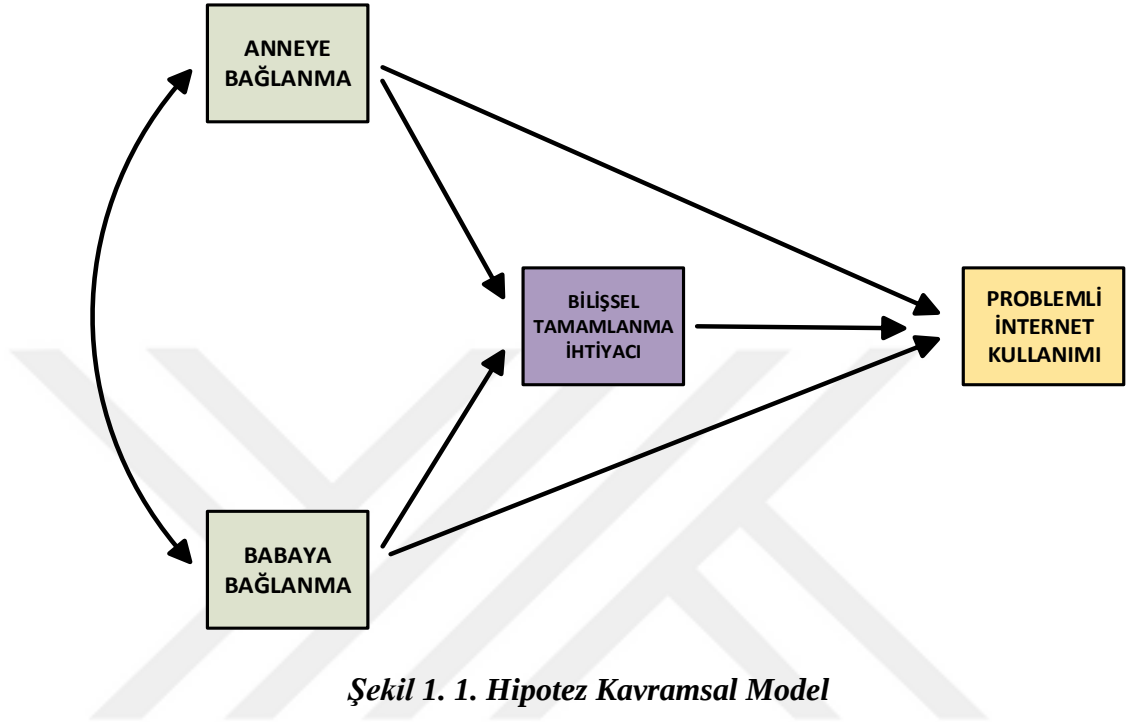
- 3) Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 4) Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
- 5) Katılımcıların babaya bağlanma düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 6) Katılımcıların babaya bağlanma düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
- 7) Katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 8) Katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
- 9) Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri problemlili internet kullanımlarını yordamakta mıdır?
- 10) Katılımcıların babaya bağlanma düzeyleri problemlili internet kullanımlarını yordamakta mıdır?
- 11) Katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyleri problemlili internet kullanımlarını yordamakta mıdır?
- 12) Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri bilişsel tamamlanma ihtiyaçlarını yordamakta mıdır?
- 13) Katılımcıların babaya bağlanma düzeyleri bilişsel tamamlanma ihtiyaçlarını yordamakta mıdır?
- 14) Katılımcıların anneye bağlanma düzeyi ile babaya bağlanma düzeyi birbirini yordamakta mıdır?
- 15) Anneye bağlanma ve problemlili internet kullanımı ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi var mıdır?
- 16) Babaya bağlanma ve problemlili internet kullanımı ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi var mıdır?

Bu noktada, kurulan Path Modeline ilişkin hipotez modelden söz etmek, çalışmanın daha kolay anlaşılmasını sağlayabilir.

Hipotez Model

Hipotez modele ilişkin içsel (bağımlı) değişken problemlili internet kullanımıdır. Dışsal (bağımsız) değişken ise anne-babaya bağlanmadır. Aracı (mediator) değişken ise bilişsel tamamlanma ihtiyacıdır.

Problemlı internet kullanımı ile anne-babaya bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracı (mediator) rolüne ilişkin bir model tanımlanması amaçlanmış ve modelin ana hatları aşağıda sunulmuştur.

Şekil 1. 1. Hipotez Kavramsal Model

Hipotez modeldeki tek yönlü oklar, tek yönlü ilişkileri belirtmektedir. Hipotez modelde tanımlanan ilişkiler aşağıda açıklanmıştır.

- a. Anneye bağlanma problemlı internet kullanımını hem doğrudan hem de tamamlanma ihtiyacı üzerinden dolaylı olarak yordamaktadır.
- b. Babaya bağlanma problemlı internet kullanımını hem doğrudan hem de tamamlanma ihtiyacı üzerinden dolaylı olarak yordamaktadır.
- c. Tamamlanma ihtiyacı problemlı internet kullanımını doğrudan yordamaktadır.
- d. Anneye bağlanma ile babaya bağlanma birbirini yordamaktadır.

1.3. Önem

2019 yılı verilerine bakıldığında Dünya’da yaklaşık 4 milyar 380 milyon kişinin internet kullanmaktadır (Internet Usage Statistics, 2019). Bu rakamlarla birlikte Dünya nüfusunun %56,8’inin internet kullandığı söylenebilir. Bilgisayar ve internet kullanımı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hızla yaygınlaşmıştır. Türkiye’de 2019 yılı verilerine göre internet kullanıcılarının sayısı 56 milyon olup (Internet Usage Statistics, 2019) 16-74 yaş grubundaki bireylerin internet kullanım oranı %72,9 olarak bildirilmektedir (TÜİK, 2018). Ayrıca TÜİK (2018) verilerine göre her 10 haneden 8’i internet erişim imkanına sahiptir.

Hayatımızda bu denli yaygın ve önemli olan internetin kullanımında kontrolün kaybedilmesiyle problemli internet kullanımı ortaya çıkmaktadır. Problemli internet kullanımı, bireyin yoğun bir biçimde stres yaşamasına ve günlük etkinliklerinin fonksiyonel bozulmasına yol açacak biçimde internet kullanımını kontrol etmedeki yetersizliği ifade etmektedir (Shapira, Goldsmith, KeekJr, Khosla ve McElroy, 2000; Akt. Ceyhan, 2011, s. 60). Alan yazın taraması yapıldığında problemli internet kullanımı kavramıyla ilgili birçok farklı tanım yapıldığı görülmektedir. Davis (2001) problemli internet kullanımını, uyumsuz düşünce ve patolojik davranışları içeren bir psikiyatrik durum olarak tanımlamaktadır (Akt. Sarıkaya ve Seferoğlu, 2013). Canda (2005) ise problemli internet kullanımını sosyal, akademik/mesleki olumsuz sonuçlar doğuran bilişsel ve davranışsal belirtilerden meydana gelmiş, çok boyutlu bir sendrom olarak tanımlamaktadır (Akt. Sarıkaya ve Seferoğlu, 2013).

Bağlanma kuramı, bireylerin yaşamları boyunca güven duyabildiği birisine erişebildiği ve ondan olumlu tepkiler aldığı sürece psiko-sosyal açıdan uyumlu bir yaşam sürdürebildiklerini öne sürmektedir. Bağlanma davranışı, özellikle sıkıntılı hallerde ve hastalık gibi durumlarda belli kişilere yakınlık kurma eğilimi şeklinde, yaşam boyunca devam etmektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte bağlanma figürüne olan bağlılık azalır ve telefon vb. sembolik iletişim araçları vasıtasıyla rahatlık sağlanır. Ancak bu değişime karşın bebeklik ve çocukluk dönemlerinde oluşan bağlanma davranış örüntüleri diğer ilişkileri etkilemeye devam eder (Armsden ve Greenberg, 1987; Akt. Baytemir, 2014, s. 24).

Bireyler daha önce karşılaşmadıkları yeni bir bilgiyle karılaştıklarında neler yaşanır? Bu yeni bilginin sorgulanmadan kabul edilmesi, önceki bilgilerden hareketle dönüştürülmesi, yeni bir bilişsel şema yaratılması ya da bu yeni bilginin reddedilmesi gibi durumlar bu sorunun olası yanıtlarıdır. Bilişsel tamamlanma ihtiyacı ya da tamamlanma ihtiyacı sıralanan bu olası cevapları tanımlayan bir kavramdır. Birey yeni bir bilgiyle karşılaştığında eğer o bilgiyi kendi bilişsel sisteminde bir sonuca bağlayamazsa bundan rahatsızlık duyacaktır (Atak, Syed, Çok ve Tonga, 2016, s. 291). Bilişsel tamamlanma ihtiyacı bireylerin herhangi bir konuda yaşadıkları belirsizlik durumundan bir an önce sıyrılıp kesin ve net bir bilgiye ulaşma ihtiyacını tanımlamaktadır (Mayseless ve Kruglanski, 1987; Webster ve Kruglanski, 1994,1998; Manetti ve ark., 2002).

Bu bilgilerden hareketle günümüzde problemlı internet kullanımının oldukça önemli bir problem alanı haline geldiği söylenebilir. Ulaşılabilir alanyazındaki çalışmalara bakıldığında ise anne-babaya bağlanma ile problemlı internet kullanımı ilişkisinin bilimsel olarak daha önceden ortaya konulduğu ancak bu ilişkide bilişsel tamamlanma ihtiyacı gibi bilişsel bir sürecin aracılık etkisinin bilimsel olarak araştırılmadığı görülmüştür. Yapılan bu çalışmanın, bu ilişkilerin ortaya konulması ve bu alanda çalışan psikolojik danışmanların, diğer alan çalışanlarının ve uzmanların yapacakları önleme ve müdahale çalışmalarına katkı sunabileceği düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Problemlı internet kullanımı farklı gruplarda ortaya çıksa da ergenler ve üniversite öğrencileri bu gruplar içinde en savunmasız ve en fazla risk altında bulunan grup olarak karşımıza çıkmaktadır (Kandell, 1988; Akt. Chou ve ark., 2005, s. 386). Bu bilgi ışığında bu çalışmada problemlı internet kullanımı için en riskli grubun 18-26 yaş arasında yetişkinliğe geçiş sürecindeki bireyler olduğu varsayılmıştır ve araştırma grubu 18-26 yaş arası bireylerden seçilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma evrenini Türkiye'deki 18-26 yaş arası bireyler, örneklemini ise Kırıkkale, Ankara, Gaziantep ve Kahramanmaraş illerindeki 18-26 yaş arası bireyler oluşturmuştur. Araştırma sonuçları verilerin toplandığı örneklemele sınırlıdır. Ayrıca sonuçlar, araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlikleri ile sınırlıdır. Araştırmada araştırmacıdan, örneklem grubundan ve araştırma ortamından kaynaklanan sınırlılıklar olabilir.

1.6. Tanımlar

Problemli İnternet Kullanımı: Araştırmanın konusunu oluşturan ve araştırmanın bağımlı değişkeni olan problemli internet kullanımı, üzerinde ortak bir uzlaşıya varılarak tanımlanması yapılmış bir kavram değildir. Problemli internet kullanımını, bireylerin internet üzerinde geçirdikleri vaktin aşırı, sağlıksız ve kontrolsüz bir şekilde olması sonucu bu durumun bireyi psikolojik ve sosyal olarak olumsuz etkilemesi durumu olarak tanımlayabiliriz.

Anne-Babaya Bağlanma: Araştırmanın konusunu oluşturan bir diğer değişken ise anne-babaya bağlanmadır. Bağlanma kavram olarak bir kişiyle ya da nesneyle yaşanan yoğun psikolojik ilişkidir. Böyle bir kavram da şüphesiz bir birey için ilk olarak bebeklik çağında başlar ve bebek annesine ya da bakıcısı kimse o kişiye karşı bir bağıllık geliştirir. Bu bağıllık zamanla babaya ve çevreye de gelişir. Anne-babaya bağlanma güvenli güvensiz olarak iki türdür. Güvensiz bağlanma ise kaygılı ve kaçınmacı olarak iki türdür. Güvenli bağlanma sağlıklı olan bağlanma stili iken, güvensiz bağlanma ve türleri de sağlıksız olan bağlanma stilidir.

Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı: Araştırmamızın konusunu oluşturan bir diğer ve son değişken ise tamamlanma ihtiyacıdır. Tam adı bilişsel tamamlanma ihtiyacı olan bu kavram da bireyin günlük yaşamında ve karşılaştığı sorunlarda belirsizlik ve farklılık durumundan bir an önce sıyrılıp karar verme sürecine girmesine karşılık gelmektedir.

BÖLÜM 2

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmayla ve problemle ilgili kavramsal tanımlamalara, açıklamalara ve bu konularla ilgili yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Problemlİ İnternet Kullanımı

Bilimin ve ilimin kümülatif bir şekilde hızla gelişmesiyle birlikte artık günümüz çağı ‘teknoloji çağı’ olarak anılmaya başlanmıştır. Teknolojinin hızla gelişmesiyle teknolojik cihazlar ve yenilikler de bu çağda insanoğlunun hayatında önemli yer tutmaya başlamıştır. Öyle ki çoğu yenilik artık bireylerin bir nevi hayatı, yaşam biçimi haline gelmiştir. İnsanların yaşam biçimi haline gelen, hayatlarını bu derece önemli etkileyen yeniliklerden biri de şüphesiz ki teknolojik cihazlar aracılığıyla iletişimi sağlayan ‘internet’ olmuştur. İnternet, bireylerin bilgisayar, telefon, tablet vb. akıllı teknolojik cihazlarla global olarak haberleşmesini sağlayan bir iletişim ağı olarak karşımıza çıkmaktadır. İnternet yaklaşık olarak 30 yıllık bir süredir hayatımızda bulunmaktadır. Bu süreçte internetin kullanımının bireyler üzerinde olumlu ve olumsuz birçok etkisi olmuştur.

İnternet’i, dünyanın farklı coğrafi mekanlarında bilgisayarların birbirlerine bağlanarak oluşturdukları ve milyonlarca kullanıcının aynı anda ya da değişik zamanlarda kullandığı bir iletişim ağı olarak tanımlamak mümkündür (Yalçın, 2003, s. 77). Bir insana, bir kuruma, bir ülkeye ait olmayan milyarlarca bilgisayarın bir araya gelerek oluşturduğu ağlar topluluğu olan internet, tüm insanların kullanabileceği ve insanlığa ait olan bir sistemdir (Aylıkçı, 2018, s. 11).

İnternet, önemli bir iletişim ve bilgi paylaşım aracı olup ev ve iş ortamında günlük yaşamımızı değiştiren birçok etkinliği içermektedir (Yellowlees ve Marks, 2007; Akt. Günüş ve Kayri, 2010, s. 221). Bu kapsamda bakıldığında dünyanın farklı noktalarından aynı zamanda ya da farklı zamanlarda internet vasıtasıyla insanlar birbirleriyle kolay, hızlı, güvenilir, ekonomik bir şekilde iletişim kurabilmektedirler. Bu nedenledir ki internet, bilgiyi toplayarak bilgiyi edinmeyi, bilgiyi paylaşmayı ve

gündelik birçok aktiviteyi yapmayı sağlayan hızlı gelişen bir sistemdir (Aylıkçı, 2018, s. 11). Kelime kökeni incelendiğinde ise İngilizce “birbirine bağlı ağlar” anlamına gelen “interconnected network” kelimelerinin kısaltılmasından meydana geldiği görülmektedir (Gürol ve Sevindik, 2002; Akt. Aktaş, 2018, s. 5).

Kullanım oranı günümüzde oldukça artmış durumda olan internetin temeli Sovyet Rusya ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki rekabete dayanmaktadır. Sovyet Rusya 1957 yılında ilk yapay dünya uyduları olan Sputnik’i fırlatmışlardır. Bunun üzerine ABD Savunma Bakanlığı da bilimi ve teknolojiyi orduda daha iyi kullanabilmek adına ARPA (Advanced Research Projects Agency) projesini başlatmıştır. 1962 yılına gelindiğinde Amerikan Hava Kuvvetleri askeri bir bilgisayar ağı tasarlamıştır. Bu ağ, olası bir nükleer saldırıdan sonra bir kısmı hasar görse de çalışmaya devam edebilecek ve tüm ülkeye yayılabilecekti. Daha sonra ARPA projesi bu ağı destekleyince ortaya ARPANET çıkmıştır. Bu kapsamda ilk bilgisayar ağı da 1969’da California’da kurulmuştur. Güney Amerika’da dört büyük bilgisayar bir kontratla birleştirilmiştir. 1970’de MIT (Massachusetts Institute of Technology), Harvard, BBN (Bolt, Beranek ve Newman) ve SDC (System Development Corporation) şirketleri de bu ağa eklenmiştir. 1971 yılında Amerikan Uzay ve Havacılık Dairesi (NASA) gibi birçok kuruluş da bu ağ kapsamına girerek liste her geçen gün büyümüştür. 1972 yılında terminal sayısı 23’e ulaşmış ve elektronik posta kavramı ortaya çıkmıştır. 1976’da radyo ve uydu bağlantıları vasıtasıyla bütün Amerika kıtası ve ABD bu ağ üzerinden birleştirilmiştir. 1979’da IBM şirketi internetin babası sayılabilecek olan BITNET sistemini geliştirmiştir. 1980’li yıllarda ise soğuk savaşın yavaş yavaş etkisini yitirmesiyle birlikte bu bilgisayar sistemlerine ticari ve akademik çevreler ilgi göstermeye başlamışlardır (Bölükbaş, 2003; Akt. Arısoy, 2009, s. 56).

İnternetin ilk kullanılmaya başladığı zamanlar kullanımı kolay olmadığı için sadece mühendisler, bilim insanları ve bilgisayar uzmanları kullanmaktaydı. Modern anlamdaki kişisel ev ya da ofis bilgisayarları ilk zamanlarda yoktu. İnternet ancak karmaşık bir sistemin anlaşılmasıyla birlikte kullanılabilirdi. Sistem sadece elektronik posta gönderimi ve alımı amacıyla kullanılıyordu. 1991 yılında ise Tim Barnes Lee, World wide web’i (www) icat etti. Bu sistem “hypertext” adı verilen daha görsel bir temele dayanmaktaydı. Amacı ise bilgilerin ve araştırmaların paylaşılmasını kolaylaştırmaktı. WWW’nin icat edilmesiyle gelen kolaylık ticari

çevrelere de avantaj sağlamıştır. Kullanıcı sayısı www'nin icat edildiği 1991'de 617.000'e ulaşmıştır. Gelişen ve büyüyen bu bilgisayar ağı da bugünkü "internet" adını almıştır. Bu tarihten sonra internet kullanıcı sayısı gittikçe artmış ve birçok farklı çevre tarafından kolaylıkla kullanılmıştır. Birçok kurumsal yapı kendi bağlantı noktasını oluşturmuş ve bunlara isim vermeye başlamıştır. Böylelikle kendi sitelerini açmışlardır. İlk siber banka 1994'te internet üzerinden kurulmuştur. Yine bu tarihlerde Pizza Hut firması da internet üzerinden sipariş almaya başlamıştır. Böylelikle birçok yapı ve kurum internet gelişimine ayak uydurmuş ve yatırımlarını yapmaya başlamışlardır (Bölükbaş, 2003; Akt. Arısoy, 2009, s. 56-57).

İnternet Türkiye'de ise 1990'lı yılların başında gelişmeye başlamıştır. Türkiye, internete Nisan 1993'ten beri bağlıdır. Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ilk bağlantının gerçekleştirildiği yerdir. Buradan da anlaşılacağı üzere internet öncelikle akademik ortamlarda yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu hat 64 kb/sn hızında olmakla beraber uzunca bir süre tüm Türkiye'nin tek çıkışı olmuştur (Bölükbaş, 2003; Akt. Arısoy, 2009, s. 57). TR-NET adlı bu proje 12 Nisan 1993'te Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde gerçekleştirilmiştir (Bölükbaş, 2005; Akt. Yılmaz, 2013, s. 34).

ODTÜ-TUBİTAK iş birliği ile hazırlanan TR-NET adlı ağa 1994 yılından itibaren başka üniversiteler de katılım göstermeye başlamışlardır. Bu kapsamda bakıldığında 1994 yılında Ege Üniversitesi, 1995 yılında Bilkent Üniversitesi, 1996 yılında Boğaziçi Üniversitesi ve İTÜ Ankara-Washington arasında kurulan bu ağ ile internet erişimine sahip olmuşlardır (Alaçam, 2012; Akt. Yılmaz, 2013, s. 34).

Ağustos 1996'da TURNET çalışmaya başlamıştır. 1999 yılında TURNET'in yerini TTnet adındaki yeni bir oluşum almıştır. 2000'li yılların başında, aralarında yüksek hızlı bağlantı olan TTnet ve Ulaknet'ten, ticari kullanıcılar TTnet üzerinden, akademik kuruluşlar da Ulaknet üzerinden internet erişimini kullanmışlardır (Bölükbaş, 2003; Akt. Arısoy, 2009, s. 57).

1997 yılına gelindiğinde TUBİTAK tarafından Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) kurulmuştur. Kurulan bu merkezin amacı yeni teknolojileri kullanarak Türkiye çapında tüm eğitim ve araştırma kuruluşlarını birbirine bağlayacak bir ağ kurmak olmuştur. Bu kapsamda ULAKBİM yeni bir ağ geliştirmeye çalışmış ve böylelikle Ulusal Akademik Ağ ULAKNET adı verilen bir

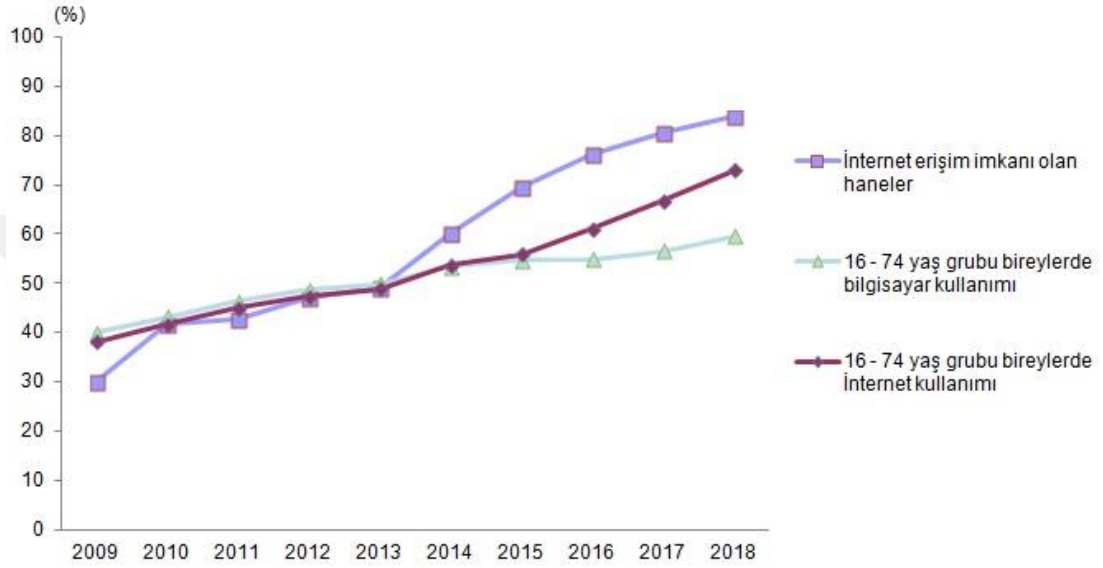
ağ geliştirilmiştir (Alaçam, 2012; Akt. Yılmaz, 2013, s. 34). Canan'a göre (2010) ULAKNET Türkiye'deki tüm eğitim ve araştırma kuruluşları kendi ağı bünyesinde birbirine bağlamıştır. Bu aynı zamanda ülkemizdeki internetin de bir omurgası olmuştur (Akt. Yılmaz, 2013, s. 34). Tüm bunlara bakıldığında ülkemizde internetin gelişiminin akademik çalışmalar kapsamında şekillendiğini söyleyebilmemiz mümkündür.

İnternet, ortaya çıktığı süreçten beri gün geçtikçe gelişmeye ve büyümeye devam etmektedir. Öyle ki bu gelişim 1990'lı yıllarda büyük bir artış göstermiştir. Sadece ortaya çıktığı Amerika kıtasında değil tüm Dünya'da kullanıcı sayısı her geçen yıl katlayarak artmıştır. Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi, Dünya'da İnternet kullanıcı sayısının kıtlara göre dağılımına bakıldığında en fazla kullanıcı sayısının %55 ile Asya'da ve en az kullanıcı sayısının ise %0,5 ile Avustralya'da olduğu görülmektedir. Yine 2019 yılı verilerine bakıldığında Dünya'da yaklaşık 4 milyar 380 milyon kişinin internet kullandığı bilgisi görülmektedir. Bu rakamlarla birlikte Dünya nüfusunun %56,8'inin internet kullandığını söyleyebiliriz.

Tablo 2. 1. Dünya İnternet Kullanımı ve Nüfus İstatistikleri

Bölgeler	Nüfus (2019 Tahmini)	İnternet			Büyüme	
		Dünya Nüfusunun %'si	Kullanıcıları (31 Mart 2019)	Kullanım Oranı	Oranı 2000-2019	İnternet Kullanıcıları %
Afrika	1320038716	%17,1	429762185	%37,3	%10,8	%11,2
Asya	4241972790	%55	2197444783	%51,8	%1,8	%50,1
Avrupa	829173007	%10,7	719365521	%86,8	%584	%16,4
Latin Amerika / Karayipler	658345826	%8,5	444493379	%67,5	%2,4	%10,1
Orta Doğu	258356867	%3,3	173542069	%67,2	%5,2	%4
Kuzey Amerika	366429802	%4,7	327568127	%89,4	%203	%7,5
Okyanusya/ Avustralya	41839201	%0,5	28634278	%68,4	%276	%0,7
Toplam	7716223209	%100	4383810342	%56,8	%1,1	%100

Bilgisayar ve internet kullanımı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hızla yaygınlaşmıştır. Türkiye’de 2019 yılı verilerine göre internet kullanıcılarının sayısı 56 milyon olup (Internet Usage Statistics, 2019) 16-74 yaş grubundaki bireylerin internet kullanım oranı %72,9 olarak bildirilmektedir (TÜİK, 2018). Ayrıca TÜİK (2018) verilerine göre her 10 haneden 8’i internet erişim imkanına sahiptir.

Şekil 2. 1. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, Temel Göstergeler 2009 – 2018

Şekil 2.1.’de de görüldüğü üzere internet erişim imkanına sahip ailelerin sayısı 2009-2018 yılları arasında sürekli bir artış göstermiştir. Aynı artış 16-74 yaş grubunda bilgisayar ve internet kullanan bireyler için de devam etse de internet kullanımının bilgisayar kullanımına göre daha yüksek seviyelerden artışına devam ettiği görülmektedir (TÜİK, 2018). Aradaki bu farkın sebebinin ise internet erişiminde çoğunlukla akıllı telefon ve tablet gibi cihazların tercih edilmesi olduğu düşünülmektedir.

İnternet kullanımının tarihçesi de incelendiğinde ilk başlarda bilginin transferi gibi tek bir amaç taşıdığını söyleyebilmemiz mümkündür. Yükselgün’e göre (2008) ilk başlarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bilgi transferini sağlayabilmek amacıyla kullanılan internet, bu bilgi aktarımının dışında ticaret, haberleşme, iletişim, habercilik, reklam gibi farklı amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır (Akt.

Yılmaz, 2013, s. 34). Bu da internetin kullanım alanının her geçen gün geliştiğini göstermektedir.

İnternet, temel ortaya çıkış amacı olarak insanlar arasındaki iletişimi ve bilgi alışverişini kolaylaştırıyor olsa da bunu yaparken araştırmacılara yeni olanaklar da sunabilmektedir. İnternetin günlük kullanım miktarının artmasıyla birlikte, farklı alanlardan daha fazla kişi her gün çeşitli nedenlerle interneti kullanmaktadır (Çakır-Balta ve Horzum, 2008).

İnsanların birbirinden çok farklı ihtiyaçları karşılayan internetten temelde şu amaçlarla yararlanılmaktadır:

- a. Bilgisayar ağına bağlı tüm bilgisayarlar ile iletişim, elektronik posta almak/göndermek, sohbet, anında karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmak,
- b. Bilgi, makale, teknik rapor gibi sınırsız kaynağa erişim olanağı,
- c. Herkese açık yazılımlara ücretsiz erişim,
- d. Kitap, konferans, duyuru ve kayıt işlemleri,
- e. Bilgi bankalarına ve arşivlere erişim,
- f. Kütüphane kataloglarına ulaşım,
- g. Her türlü alışveriş,
- h. Seyahat rezervasyonları, uçak ve diğer yolculuk biletleri,
- i. Bankacılık, hisse senedi alım satımı, açık artırmalara katılım gibi ticari işlemler,
- j. Çeşitli resmi başvuru ve işlemler,
- k. Her konuyla ilgili uzmanların adreslerine ulaşım ile iletişim olanağı,
- l. Günlük gazete/televizyon haberlerini izlemek (Işık, 2007, s. 8).

Goldberg, tarihte ilk kez “internet bağımlılığı” terimini kullanıp tartışmaya açan isimdir (Souza ve Barbara, 1998; Akt. Keser-Özcan ve Buzlu, 2005). Goldberg’in kullanmış olduğu orijinal terim “Patolojik Bilgisayar Kullanımı Bozukluğu”dur. O, aynı zamanda internette çok fazla vakit geçiren ve bunun sonucunda da birçok olumsuzluk yaşayan bireyler için “internet bağımlılığı”nı değil, “patolojik internet kullanımı” ifadesini daha uygun bulmuştur (Karaburç, 2017, s. 23).

Goldberg’in (1996) ilk kez Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı 4’de (DSM-IV) yer alan madde bağımlılığı ölçütülerini kullanarak (Aylıkçı,

2018, s.19) “On iki aylık bir dönem içerisinde herhangi bir zamanda ortaya çıkan, aşağıdakilerden üçü (ya da daha fazlasıyla) kendini gösteren, klinik olarak belirgin bir bozulma ya da rahatsızlığa yol açan, uygun olmayan internet kullanımı” olarak tanımlamasını yaptığı internet bağımlılığı bozukluğu için getirdiği tanı ölçütleri ise şu şekildedir:

1. Aşağıdakilerden herhangi biri ile tanımlanan tolerans gelişimi:

- a.** İstenen hazzın yaşanabilmesi için önemli derecede artmış olan İnternet kullanım süresi
- b.** İnternetin devamlı olarak aynı sürede kullanımı ile alınan hazda belirgin azalma olması

2. Aşağıda tanımlanan şekilde yoksunluk gelişimi:

Ağır ve uzun süreli İnternet kullanımı neticesinde aşağıdakilerden en az iki tanesinin günler içinde ortaya çıkması (bir ay içinde ortaya çıkabilir) ve bireylerin bu sebeplerden dolayı iş, sosyal alan ve önemli işlevsel alanlarda sıkıntı yaşaması

- a.** Psikomotor ajitasyon
- b.** Kaygı
- c.** İnternette neler olduğu ile ilgili takıntılı düşünceler (obsesif düşünce)
- d.** İnternet ile ilgili fanteziler ya da hayal kurma
- e.** İstemli ya da istemsiz olarak tuşlara basma hareketleri
- f.** Sıkıntılı durumlardan kurtulmak için internete ya da benzer servislere bağlanma

- 3.** İnternete genellikle planlanandan daha uzun süre bağlı kalma.
- 4.** İnternet kullanımını bırakmak ya da kontrol altına almak için devamlı olarak bir istek ya da boşa çıkan çabalarda bulunma.
- 5.** İnternet ile ilgili faaliyetlerde çok fazla zaman harcama. (Örneğin, internetten kitap satın almak, yeni WWW tarayıcıları denemek, İnternet satıcılarını araştırmak, indirilen malzemelerin dosyalarını düzenlemek).
- 6.** İnternet kullanımı nedeniyle önemli sosyal, mesleki ve boş zaman etkinliklerini azaltma ya da tamamen bırakma.
- 7.** İnternet kullanımı nedeniyle ortaya çıkmış ya da kuvvetle muhtemel sürekli, fiziksel, sosyal, mesleki ya da psikolojik bir sorun yaşanmasına

karşın (uykusuzluk, evlilik sorunları, randevulara geç kalma, mesleki görevlerin ihmalı, terkedilme hissi gibi) internet kullanımı devam etme.

Karaburç'a (2017, s. 24) göre Goldberg'in bu tanı ölçütleri bu durumun bir hastalık halini almasını tanımlamaktadır. Bununla birlikte bu ölçütlerden en az üçünün gerçekleşmesi ise durumun tedavi edilmesi gereken bir hastalığa yani patolojik internet kullanımına dönüştüğünü göstermektedir. Goldberg'in (1996) yapmış olduğu tanılamalarla başlayan ve bir hastalık olduğu kabul edilen Patolojik İnternet Kullanımı, Young'un (1996) geliştirdiği tanı ölçütleriyle de daha çok araştırmacının ilgisini çekmeye başlamıştır.

Young, patolojik internet kullanımı olan bireylerin davranışsal dürtü kontrol bozukluğuna da sahip olduğunu belirtmektedir. Bu dürtü kontrol bozukluğunun kimyasal bir madde alımını içermemesinden ötürü DSM IV'te bu tanılamaya en çok uyan patolojik kumar oynama tanı ölçütlerini de patolojik internet kullanımına uyarlamaya karar vermiştir. Young'un uyarlayıp yayınlamış olduğu bu uyarlama aynı zamanda "internet bağımlılığı" için de ilk ciddi tanı ölçütlerinden birini oluşturmuştur. 8 ölçütü internet bağımlılığını tanımlayan Young'a (1996) göre kişi bunlardan beşini karşılıyorsa bağımlı tanısı alabilmektedir (Young, 1996, s. 238).

Young'un İnternet Bağımlılığı için önerdiği tanı ölçütleri aşağıdaki gibidir:

1. İnternet ile ilgili sürekli bir zihinsel meşguliyetin olması (internetteki faaliyetleri düşünme ya da bir sonraki çevrimiçi oluşturma internette yapılacakları düşünme gibi)
2. İstenen keyfi almak için giderek daha fazla oranda internet kullanma ihtiyacı duyma
3. İnternet kullanımını kontrol etmeye, kesmeye ya da durdurmaya yönelik başarısız girişimlerin olması
4. İnternet kullanımı azaltmaya ya da durdurmaya çalışırken karamsarlık, depresiflik, huzursuzluk hissedilmesi
5. Başlangıçta planlanandan daha uzun süre internette kalma
6. İnternet kullanımı nedeniyle önemli iş, ilişki, eğitim ya da kariyer ile ilgili bir fırsatı kaybetme ya da riski atma
7. Aile üyelerine, terapistlere ya da bir başkasına internette kalma süresiyle alakalı yalan söyleme

8. İnterneti problemlerden kaçmak ya da olumsuz duygulardan uzaklaşmak için kullanma (ör., çaresizlik, suçluluk, endişe, depresyon gibi) (Young, 1999, s. 21).

2.1.1. Adlandırmadaki Farklılıklar

Acier ve Kern'in (2011) yapmış olduğu alan yazın taraması sonucu problemli internet kullanımının 8 farklı kategoride ifade edildiği görülmüştür. Bunlar; internet bağımlılığı bozuklukları, patolojik internet kullanımı, problemli internet kullanımı, siber bağımlılık, yüksek internet bağımlılığı, aşırı internet kullanımı, tetikleyici internet kullanımı ve sanal bağımlılık biçimindedir (Akt. Gökçearslan ve Günbatar, 2012, s. 13). Bu sekiz kavramın da temelini aşırı, sağlıksız ve problemli bir şekilde internet kullanımı oluşturmaktadır. Bu kavramlar temelinde aynı mesajları içeriyor olsa da yine de internetin aşırı, kontrolsüz ve bilinçsiz kullanılışını tanımlamak konusunda fikir birliğine varılamadığı görülmektedir. İsimlendirilmesi ve tanımlanması konusunda ciddi tartışmaların yaşandığı bu durum için bilimsel yazında ve medyada daha sıklıkla yer almasından ötürü (Köroğlu, Öztürk, Tellioğlu, Genç, Mırsal ve Beyazyürek, 2006, s. 151) bizim çalışmamızda “problemli internet kullanımı” tanımlaması tercih edilecektir. Bununla beraber kaynağın kullanımına göre “patolojik internet kullanımı”, “internet bağımlılığı” gibi çeşitli tanımlamalara da yer verilecektir.

Kuss ve Lopez-Fernandez'e (2016) göre, henüz tanısal bir mutabakat olmaması kavramın farklı bir şekilde isimlendirilip tanımlanmasına neden olmaktadır (Akt. Altundağ ve Bulut, 2016, s. 2). Egger (1996), Thomson (1996), Young (1996) gibi bazı araştırmacılar “internet bağımlılığı (internet addiction)” terimini kullanırken, Morahan-Martin, Schumacher (2000), Davis (2001), Scott (2002) “patolojik internet kullanımı (pathological internet use)”, Davis, Flett, Besser (2002) “problemli internet kullanımı (problematic internet use)” Anderson (1998), Scherer (1997) ise, “internet bağımlılığı (internet dependency)” terimini kullanmayı tercih etmişlerdir (Akt. Keser-Özcan ve Buzlu, 2005, s. 20). Kavram çeşitliliği nedeniyle, literatürde terminoloji bir sorun olarak yer almaktadır (Chou ve ark., 2005; Akt. Ceyhan, 2011, s. 60).

Beard ve Wolf'e göre (2001) popüler bir biçimde kullanılan internet bağımlılığı kavramı internetin aşırı kullanımını doğru bir biçimde yansıtamamaktadır. Bununla birlikte diğer kimyasal bağımlılık türlerindeki fiziksel yoksunluk gibi belirtileri ve davranışları da içermemesi nedeniyle bu kavramın internetten kaynaklanan problemlerin doğasını tam olarak kapsadığını söyleyebilmek oldukça güçtür (Akt. Cayhan, 2011, s. 60). Bu sebeptendir ki Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından hazırlanan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı (DSM)'nin gelecek baskılarında internet bağımlılığının yer alıp almaması konusundaki tartışmalar da sürmektedir (Dowling ve Quirk, 2008; Akt. Ceyhan, 2011, s. 60).

2.1.2. Sağlıklı İnternet Kullanımı

İnternet'in, tarihsel gelişimi de göz önüne alındığında artık 2000'li yıllardan itibaren bireylerin günlük yaşamlarında sıradan bir uğraşı haline geldiğini söyleyebilmek mümkündür. Bilgi transferini bu denli kolaylaştıran internet, alışverişten sosyal ortama kadar her şeyi sanal bir şekilde bireylere sunma avantajından ötürü yaygınlaşmaya da devam etmiştir.

Yılmaz'a göre (2013) bireyler bilgi edinme, iletişim, eğlence, rahatlama, alışveriş yapma, para kazanma, yeni arkadaşlar edinme, serbest zaman değerlendirme, bankacılık işlemleri yapma gibi birçok farklı amaç için internetten yararlanmaktadır. Örneğin fiziksel engeli bulunan ya da evden dışarı rahatlıkla çıkamayacak durumdaki bireyler için internet, sevdikleriyle görüntülü olarak görüşebilme, mobil olarak faturasını ödeyebilme, ihtiyaçları konusunda olduğu yerden alışveriş yapabilme gibi birçok kolaylaştırıcı imkân sağlayabilmektedir (Akt. Aydın, 2017, s. 14). Bu açıdan bakıldığında internet bu ve benzeri bireyler için oldukça sağlıklı bir kullanım imkânı sunmaktadır.

Davis'e (2001) göre sağlıklı internet kullanımı, düşünsel, davranışsal herhangi bir rahatsızlık duymaksızın, uygun bir zaman diliminde, istedik amaca ulaşmak için internet kullanmaktır (Akt. Keser-Özcan ve Buzlu, 2005, s. 20). "Problemlili internet kullanımı" ise bireyin yoğun bir biçimde stres yaşamasına neden olacak, aile, arkadaş, iş gibi sosyal işlevlerinde bozulmalara yol açacak biçimde

internet kullanımını kontrol etmede yetersizlik olarak ifade edilmektedir (Shapira, Goldsmith, Keck, Khosla ve McElroy, 2000, s. 267; Akt. Başdaş, 2018, s. 2).

2.1.3. Sağlıksız İnternet Kullanımı

İnternet beraberinde getirmiş olduğu kolaylıkla birlikte insan yaşamında çeşitli zenginlikler de sağlamıştır. Ancak ne var ki böyle olumlu özelliklerin yanında pek çok olumsuz durumu da beraberinde getirmiştir. Öyle ki zamanla insanlar interneti sağlıksız bir şekilde kullanmaya başlamış ve hayatında bazı problemleri durumların da doğmasına sebep olmuştur. Ceyhan ve Ceyhan'a göre (2007) bu problemlere örnek olarak sanal ortamlarda başkalarına zarar verme ve dolandırıcılık, sanal şiddet sergileme, etik olmayan kullanım, yanlış bilgi verme ya da bilgilendirme, uygun olamayan içeriğe erişim ve sosyal ilişkiler yoluyla doyum sağlama gibi davranışlar sayılabilir. Tüm bunlarla beraber internetin patolojik kullanımı ya da internet bağımlılığı geliştirme de problem durumlarına örnek olarak gösterilebilmektedir (Akt. Ceyhan, 2011, s. 59).

Davis'e (2001, s. 193) göre bireylerin interneti günlük yaşamındaki işlerini ve sorumluluklarını aksatacak ölçüde aşırı derecede kullanması, interneti kişiliğinin bir parçası olarak görmesi ve sosyal hayatta ilişki kurmak yerine internetteki ilişkilerini gerçek hayatının merkezine alması interneti sağlıksız kullandıklarını göstermektedir.

2.1.3.1. İnternet Bağımlılığı

Birçok kişi bağımlılık denildiğinde klasik anlamda esrar, eroin, alkol gibi kimyasal madde kullanımı algılar fakat bakıldığında bağımlılığın ne olduğuyla ilgili net bir tanımlama yapmak oldukça güç durmaktadır. Son zamanlarda kumar, seks, bilgisayar oyunları oynama, alışveriş yapma, egzersiz, yemek yeme, televizyon izleme, para harcama gibi çok çeşitli davranışların da bağımlılık düzeyinde sık kullanımı nedeniyle bu olguların da bağımlılık yaratabileceği görüşü artmaktadır. Kimyasal olmayan bağımlılıkların bağımlılık yaratıp yaratmadığını belirlemenin yolu, alkol-madde bağımlılığı için saptanmış olan klinik ölçütlerle karşılaştırmaktır. Yapılan gözlemler sonucunda internet bağımlılığı ile ilgili oluşturulan tanı ölçütlerinin daha çok madde bağımlılığına benzer özellikler gösterdiği görülmüştür. Bu bağlamda patolojik düzeyde internet kullanımı genel olarak “teknolojik

bağımlılıklar” başlığı altında ele alınmaktadır (Young, 1996; Akt. Arısoy, 2009, s. 57).

Teknolojik bağımlılıklar; yukarıda da belirtildiği üzere kimyasal olmayan davranışsal bağımlılıklar kapsamına girmekte olup, insan-makine etkileşimine dayanır. Teknolojik bağımlılıkta birey televizyon izleme gibi pasif bir bağımlılık şekli gösterebilirken buna karşılık bilgisayar oyunları oynama gibi aktif bir bağımlılık şekli de gösterebilirler. Bakıldığında genellikle ilgili davranışın bağımlılık oluşturuıcı uyarıcı ve pekiştirici özellikleri vardır (Griffiths, 1995; Akt. Arısoy, 2009, s. 58). Davranışsal bağımlılıklar da alkol-madde bağımlılıklarında olduğu gibi bağımlılığın ana bileşenleri olan fiziksel ve psikolojik bağımlılığın zihinsel meşguliyet, duygudurum değişkenliği, tolerans, yoksunluk, kişilerarası çatışma ve tekrarlama (relaps) özelliklerini gösterirler (Griffiths, 1996; Akt. Arısoy, 2009, s. 58). Arısoy’a göre (2009, s. 58) bu altı ölçüte uyan davranış “bağımlılık” olarak tanımlanmaktadır. Ancak Griffiths (2000) aşırı internet kullanıcılarının aslında internet bağımlısı olmadıklarını fakat interneti başka bağımlılıklarının tatmini için ideal bir ortam olarak kullandıklarını ifade etmektedir. Yani bir nevi internetin amaç değil araç olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla, gerçekten internete bağımlı olanlarla internet üzerinden başka bağımlılıklarını tatmin edenlerin ayırımının önemli olduğunu belirtmektedir (Akt. Arısoy, 2009, s. 58). Çünkü temelde bu ayırdımı yapabilmek durumun teşhisi açısından da önem arz etmektedir.

2.1.3.2. Patolojik İnternet Kullanımı

Bazı bireyler internet kullanımını gereksinim duydukları miktarla sınırlarken bazı bireyler bu sınırlamayı kendilerine koyamazlar. Bu bireylerin sınırsız, aşırı internet kullanımları nedeniyle de iş ve sosyal yaşamlarında sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bireylere sorun yaşatan davranış örüntüsü, zarar verici olması ya da normalden belirgin sapma göstermesi nedeni ile “bağımlılık” kavramından ziyade “patolojik” ya da “problemlı” olarak tanımlanmaya başlanmıştır (Caplan, 2002; Akt. Ata, Akpınar ve Kelleci, 2011, s. 474). Buradan hareketli sık kullanılan “bağımlılık” teriminin ise pek tercih edilmediğini söyleyebiliriz. Yaygın olarak tercih edilen tanı ölçütleri kitabı olan “Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayısal El Kitabı”nın DSM-4-TR basımında da herhangi bir madde ya da uyarıcının patolojik kullanımı/kötüye

kullanımı “bağımlılık (addiction)” olarak tanımlanmamaktadır. Örneğin “kumar bağımlılığı” yerine “patolojik kumar oynama” tercih edilmektedir.

2.1.3.3. Problemli İnternet Kullanımı

Problemli internet kullanımı, bireyin yoğun bir biçimde stres yaşamasına ve günlük etkinliklerinin fonksiyonel bozulmasına yol açacak biçimde internet kullanımını kontrol etmedeki yetersizliği ifade etmektedir (Shapira, Goldsmith, KeekJr, Khosla ve McElroy, 2000; Akt. Ceyhan, 2011, s. 60).

Alan yazın taraması yapıldığında problemli internet kullanımı kavramıyla ilgili birçok farklı tanım yapıldığı görülmektedir. Davis (2001) problemli internet kullanımını, uyumsuz düşünce ve patolojik davranışları içeren bir psikiyatrik durum olarak tanımlamaktadır (Akt. Sarıkaya ve Seferoğlu, 2013). Canda (2005) ise problemli internet kullanımını sosyal, akademik/mesleki olumsuz sonuçlar doğuran bilişsel ve davranışsal belirtilerden meydana gelmiş, çok boyutlu bir sendrom olarak tanımlamaktadır (Akt. Sarıkaya ve Seferoğlu, 2013). Başka bir kaynakta ise Shapira, Lessing, Goldsmith, Szabo, Lazoritz, Gold ve Stein (2003) problemli internet kullanımı kavramından bireyin internet kullanımını kontrol etmedeki yetersizliğinden dolayı yaşadığı rahatsızlık olarak bahsetmektedir (Akt. İkiz, Asıcı, Savcı ve Yörük, 2015). Beard ve Wolf (2001) da problemli internet kullanımını, internetin yoğun kullanılması, bu kullanımın kontrol altına alınamaması ve kişinin ev, iş, okul, sosyal ya da psikolojik yaşamına ciddi zarar vermesi durumu olarak tanımlamıştır (Akt. Demir, Peker-Özköklü ve Aygün-Turğut, 2015). Tüm bu tanımların ortak noktasında ise internet kullanımının sağlıklı ve uzun olması sonucu bireyin psikolojik, sosyal yaşamının zarar görmesi yatmaktadır.

Problemli internet kullanımı bazı araştırmacılar (Schmitz, 2005; Shapira, Goldsmith, KeekJr, KhoslaMcElroy, 2000; Shapira, Lessig, Goldsmith, Szabo, Lazoritz ve Gold, 2003; Young, 1998, 2004) tarafından bir tür dürtü kontrol bozukluğu olarak belirtilmektedir (Akt. Ceyhan, 2011, s. 60).

Davis’e (2002) göre problemli internet kullanımı (PİK), uyumsuz düşünce ve patolojik davranışları içeren bir psikiyatrik durumdur. Morahan-Martin ve Schumacher’e (2000) göre patolojik internet kullanımı, internetin yoğun kullanılması, bu kullanımın kontrol altına alınamaması ve kişinin yaşamına ciddi

zarar vermesi durumudur. Beard ve Wolf (2001) patolojik internet kullanımını; kişinin ev, iş, okul, sosyal ya da psikolojik yaşamında zorluk yaratan “aşırı kullanım” olarak tanımlamışlardır (Akt. Keser-Özcan ve Buzlu, 2005).

Problemli internet kullanımı, hakkında yapılmış çeşitli tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere insan yaşamında olumsuz nedenlere yol açmaktadır. Problemli internet kullanımı yalnızlık, sosyal çekilme ve depresyon gibi önemli psikolojik sonuçlara yol açabilmekte ve bireylerin yaşam kalitesini etkilemektedir (Kraut, Patterson, Lundmark, Kiesler, Mukopadhyay ve Scherlis, 1998; Young ve Rogers, 1998; Akt. Demir ve ark., 2015). Ayrıca Ceyhan’a (2010) göre de problemli internet kullanımı mesleki, akademik, sosyal ve finansal boyutları olan bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında problemli internet kullanıcılarında yaklaşık dört kat daha fazla psikiyatrik rahatsızlıklar, aile fonksiyonlarında bozukluklar (Tsitsika, Critselis, Louizou, Janikian, Freskou, Marangou ve Kafetzis, 2011) olduğu rapor edilmiştir (Akt. Altundağ ve Bulut, 2016).

Problemli internet kullanımı, hakkında yapılmış çeşitli tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere insan yaşamında olumsuz nedenlere yol açmaktadır. Problemli internet kullanımı yalnızlık, sosyal çekilme ve depresyon gibi önemli psikolojik sonuçlara yol açabilmekte ve bireylerin yaşam kalitesini etkilemektedir (Kraut ve ark., 1998; Young ve Rogers, 1998; Akt. Demir ve ark., 2015). Ayrıca Ceyhan’a (2010) göre de problemli internet kullanımı mesleki, akademik, sosyal ve finansal boyutları olan bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında problemli internet kullanıcılarında yaklaşık dört kat daha fazla psikiyatrik rahatsızlıklar, aile fonksiyonlarında bozukluklar (Tsitsika, Critselis, Louizou, Janikian, Freskou, Marangou ve Kafetzis, 2011) olduğu rapor edilmiştir (Akt. Altundağ ve Bulut, 2016).

2.1.4. Problemli internet Kullanımıyla İlgili Yapılan Araştırmalar

İnternet kullanımının artmasıyla birlikte problemli internet kullanımıyla ilgili de birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda cinsiyetin problemli internet kullanımı üzerinde erkeklerin kadınlara göre daha eğilimli olduğu yönünde bulgulara rastlanılmıştır (Yıldız, 2010; Sarıkaya, 2011; Sevindik, 2011; Özolgun-Kurt, 2014; Büyükfiliz, 2016; Duman, 2016). Ancak bunun yanında cinsiyet ile problemli internet kullanımı arasında bir ilişkiye rastlamayan çalışmalar da (Altıntaş, 2016;

Ünver, 2016) mevcuttur. Ayrıca sosyo-ekonomik gelir düzeyi yükseldikçe problemli internet kullanım düzeyinin yükseldiği yönünde (Yıldız, 2010; Özolgun-Kurt, 2014) araştırma bulgularına da rastlanılmıştır. Bir başka değişken olan anne-baba eğitim düzeyiyle problemli internet kullanımı arasında ilişki tespit eden çalışmalara (Sevindik, 2011; Özolgun-Kurt, 2014; Büyükfiliz, 2016) rastlanıldığı gibi bu iki değişken arasında bir ilişki bulamayan çalışmalar da (Yıldız, 2010; Altıntaş, 2016; Ünver, 2016) mevcuttur.

Büyükfiliz (2016) yapmış olduğu çalışmada problemli internet kullanımı ile akademik başarı arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Sevindik (2011) ise üniversite öğrencileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin problemli internet kullanımlarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bir başka çalışmada (Duman, 2016) ise problemli internet kullanımı ile akademik erteleme arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur.

Alanyazındaki diğer araştırmalara bakıldığında Yiğit (2015) yapmış olduğu çalışmada öz anlayış değeri azaldıkça problemli internet kullanımının arttığını bildirmiştir. Bir diğer çalışmada ise problemli internet kullanımının internet öz-yeterliliğinden bağımsız olduğu sonucuna (Sarıkaya, 2011) ulaşılmıştır. Ayrıca problemli internet kullanımının sağlıklı yaşam biçimi davranışları arasında negatif yönlü zayıf ilişki olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar (Yıldız, 2010) olsa da Sevindik (2011) yapmış olduğu çalışmada sigara içenlerin problemli internet kullanım düzeylerinin yüksek olduğu verisine ulaşmıştır.

Problemli internet kullanımıyla ilgili bir diğer önemli değişkenin de anne-baba bağlanması olduğu düşünülmektedir. Çünkü bağlanma birey için bebekliğinden itibaren ilk başta annesine sonra babasına sonra da çevresine karşı geliştirdiği önemli bir kavramdır. Bebeklikten itibaren bireylerin özellikle anne-babalarına karşı geliştirdikleri bağlanma biçimleri onların yaşamına, yönelimlerine, kişiliğine ve birçok değişkene de etki edebilmektedir. Nitekim Muris ve Maas (2004), ebeveyn ve çocuk arasında yaşanan sosyal ve duygusal bir bağ olan bağlanmanın, ergenlik ve yetişkinlik yıllarındaki ilişki örüntülerinin de belirleyicisi olduğunu ifade etmektedirler (Akt. Gültekin ve Arıcıoğlu, 2017). Bu bağlamda bebeklikten itibaren geliştirilen anne-babaya bağlanma biçiminin problemi internet kullanımına da etki ettiğini söyleyebilmek mümkündür.

2.2. Anne Babaya Bağlanma

İnsan, topluluk halinde yaşayan bir organizmadır ve başka insanlarla bir arada bulunma isteği içerisindedir. İnsan yavrusu, biyolojik açıdan gözlenen özel durumu nedeniyle, yaşamını sürdürebilmek için, diğer türlerin yavrularına oranla, çok daha uzun süre anne-babasının doğrudan yardımına muhtaçtır. Bu yardım anne-babadan olduğu gibi bakım veren herhangi bir birey tarafından da olabilir. Bu kaçınılmaz durum, insan türünden organizmaların bir arada yaşama, eğilim ve gereksinimlerini, özellikle de bağlanma ihtiyacını açıklamaktadır (Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol, 2005, s. 89). Bu açıdan bakıldığında bir insan yavrusu dünyaya geldiği zamandan itibaren bakımını üstlenmiş olan en yakınındaki kişi ya da kişilere bir bağlılık geliştireceğini söyleyebilmek mümkündür. Gelişimsel olarak bakıldığında ise bu bağlılık bebeklik dönemi olarak adlandırılan 0-2 yaş aralığına tekabül etmektedir.

Bebeklik dönemi olarak tanımlanan 0-2 yaş arası dönem fiziksel, duygusal ve zihinsel açıdan en hızlı gelişimin yaşandığı dönemdir. Bu dönemde çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının giderilmesi yeterli değildir. Zihinsel ve duygusal gelişimi de göz önünde bulundurulmalıdır. Henüz yeterli becerilere sahip olmayan bebek, bakımını veren kişiye bağlı olmaktadır. Bu bağlılık ile kurduğu birebir ilişki onun zihinsel ve duygusal gelişimi için oldukça önemlidir. Bebeğin biyolojik yetersizliği de göz önüne alındığında bakım verenine karşı bir bağlanma yaşaması kaçınılmaz hale gelmektedir (Tüzün ve Sayar, 2006, s. 24). İnsanlar arasında gerçekleşen bağlanma, genellikle olumlu bir şekilde sevgi, adanmışlık (Kısaltılmış Oxford Sözlüğü) ya da aşk olarak tanımlanmaktadır (Prior ve Glaser, 2006, s. 15). Kuramsal açıdan bakıldığında ise bağlanma terimi, bebek ile anne-baba ya da bakımını veren kişi arasında gelişen duygusal, yardım edici ve olumlu bir ilişkiyi ifade etmektedir (Öztürk, 2002; Akt. Tüzün ve Sayar, 2006, s. 24).

Bebeğin anne-babasıyla ya da bakım vereniyile olan ilişkisini tanımlamak için yaygın olarak üç terimin kullanıldığı görülmektedir: “nesne ilişkileri (object relations)”, “bağımlılık (dependency)” ve “bağlanma (attachment)”. Bu terimler çağrışımsal olarak birbirlerine benzetmekle beraber eş anlamlı değildirler. Her biri kişilerarası ilişkilerin kökenini ve gelişimini kendilerine has bir yöntemle açıklamaya çalışmaktadır (Ainsworth, 1969, s. 1).

Nesne ilişkileri (object relations) kavramı, kaynağını psikanalitik içgüdü kuramından almaktadır. Buradaki içgüdü'nün “nesnesi”, içgüdüsel amacın gerçekleştiği araçtır. Bu bağlamda bebeğin ilk nesnesinin de genellikle annesi olduğu kabul edilir. Bağımlılık (dependency) kavramı da sosyal öğrenme kuramlarıyla bağlantılıdır. Bu kavram çaresizlik durumunu ifade eder. Bağımlı olarak tanımlanan davranış yalnızca insanlarla yakın olmak ve temas kurmak demek değildir. Aynı zamanda dikkat ve onaylanmaya da yardımcı olmaktadır. Bağlanma (attachment) kavramı ise “bağımlılık” kavramının kuramsal çağrışımlarından arınmış bir terim olarak Bowlby tarafından sunulmuştur. Bowlby, etolojik ilkelere dayanan bir teori geliştirmiştir. Bir kişinin başka bir belirli bireye karşı geliştirdiği sevgi bağına vurgulayan bağlanma kavramı bu yönüyle diğerlerine göre daha özgüldür (Ainsworth, 1969, s. 1).

Bebeğin ilk bağlandığı kişi genellikle annedir. Ancak bu ana bağlanmanın yanında zamanla başka insanlara da bağlanma gerçekleşebilmektir (Ainsworth, 1969, s. 2). Bağlanma davranışının, görünüşte bir takım değişikliğe uğrasa da yaşam boyunca sürdüğü düşünülmektedir. Bebeklik döneminde genellikle anne ile kurulan bağlanma ilişkileri ilerleyen zamanlarda öğretmenlerle, arkadaşlarla, romantik ilişkilerdeki partnerlerle kurularak devam etmektedir. Mesela birey romantik ilişki partneriyle bir bağ kurduğunda yeni bir birincil bağlanma figürü bulmuş olur. Ancak bu durum ebeveynlerine bağlanmasını yitirmiş olduğu anlamına gelmemektedir (Ainsworth, 1989, s. 710). Her ne kadar başka bağlanmalar gerçekleşse de ilk bağlanmanın kalitesi oldukça önemlidir. Kuramsal görüşe göre de yaşamdaki ilk bağlanma olan, bakım verenle gerçekleşen bağlanma ilişkisi hayat boyu gerçekleşen diğer ilişkileri de önemli ölçüde etkilemektedir (Bridges, 2003, s. 177; Akt. Yıldız, 2014, s. 25).

Anne-babaya ya da başka birine olsun bağlanma bir kez oluştuğu zaman bu durum devam etme eğiliminde olur. Bağlanma, geçici biri ilişkiyi ya da durumsal bir bağımlılığı ifade etmemektedir (Ainsworth, 1969, s. 2). Çocuklukta yaşanan aile ilişkileri bir bireyin yetişkinlik hayatı için de kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda bağlanma, ilk olarak güvenli bir üs olabilecek istekli figürlerin, sonra da bu figürlerle karşılıklı ilişki kurabilme yetisi olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar yaşamın ilk yıllarındaki gereksinim ve yetersizlik durumlardan ötürü bağlanma, çocukluk çağı için çok önemli olsa da ergenlik ve yetişkinlik yaşamı açısından da önemi büyüktür

(Bowlby, 2012a, s. 134-135; Akt. Yıldız, 2014, s. 26). Bowlby'e (2012a, s. 421) göre bağlanma, çocuklukta yok olmayan, yaşam boyunca süren bir olgudur. Eski ya da yeni bağlanma figürleri seçilir ve yakınlık ile iletişim onlarla devam eder. Ainsworth (1969, s. 2) ise bağlanmanın her yaşta ortaya çıktığını ve bunun olgunluk ya da çaresizlik anlamına gelmediğini vurgular.

Birey yaklaşık olarak üç yaş civarında anne imgesini oluşturur. Sonraki süreçte bireyin kendisini ve yaşamındaki tüm diğer bireyleri anlaması da bu imge yoluyla olur. Mahler'e göre de çocuk diğer insanlarla olan ilişkisinde bu imgeyi kullanır. Kohut ise bu konuyu "referans noktası" adını verdiği bir mecaz ile açıklamıştır (Carver ve Scheier, 1998; Akt. Tüzün ve Sayar, 2006, s. 26).

2.2.1. Bağlanma Kuramı

Bağlanma kavramı hakkında kuramsal olarak ilk yaklaşım sergileyen isim İngiliz psikanalist John Bowlby olmuştur. Bowlby, kendi deyimiyle "beşikten mezara" kadar insan yaşamını etkileyecek olan bağlanma kuramını geliştirirken Darwin'den, psikanalizden, hayvan psikolojisinden ve etolojiden yararlanmıştır (Bowlby, 1979; Bowlby, 1991; Akt. Çıkılı-Uytun, Öztıp ve Eşel, 2013, s. 178). Bowlby, tanımlamış olduğu bağlanma kuramını "Attachment and Loss (Bağlanma ve Kayıp)" (1969, 1973, 1980) başlığıyla üç cilt halinde yayınlanan eserinde temellendirilmeye çalışmıştır. Bağlanma kuramı, bebek ile onun ana bakımını üstlenen kişi arasında kurulan duygusal ilişkilere açıklamalar getirmiştir. Yarım asırlık geçmişte Bowlby'nin kuramsallaştırıp temellendirdiğı bu kavram zamanla yeni açıklamalar ve çalışmalarla gelişmiş ve etkililiğini arttırmıştır.

Bowlby ilk olarak 1958 yılında "bağlanma" terimini kullanmıştır (Çıkılı-Uytun ve ark., 2013, s. 178). Daha sonrasında ise pek çok araştırmacı, daha çok doğuştan getirilen ve biyolojik belirtiler tarafından yönlendirilen, gelecekteki ilişkiler için anahtar rolü oynayan bu ilişki biçimini araştırmışlardır (Soysal ve ark., 2005, s. 90). Bağlanma kuramına Bowlby'den sonra ilk ve en önemli katkı Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall'in 1978 yılında yapmış olduğu çalışma ile gelmiştir. Ainsworth ve arkadaşları (1978), bebek ile onun ana bakımını üstlenen bakıcısı arasındaki duygusal bağı tanımlamaya yönelik olarak; güvenli, kaygılı/kararsız ve kaygılı/kaçıncı olmak üzere üç temel bağlanma stili olduğunu önermişlerdir

(Hazan ve Shaver, 1987, s. 512). Main, Kaplan ve Cassidy (1985), Hazan ve Shaver (1994), Collins ve Read (1990), Bartholomew ve Horowitz (1991) ise gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar ve araştırmalarla ergenlik eve yetişkinlik dönemi bağlanma biçimlerini incelemişler ve yeni bağlanma stilleri ileri sürmüşlerdir.

1950 yılında Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) Bowlby'yi evsiz çocukların ruh sağlıkları üzerine bir bildiri sunmak üzere Londra'ya çağırması bağlanma kuramının gelişmesinde bir başlangıç teşkil etmiştir. Bu çağrı “Kırk dört çocuk hırsız: Kişilikleri ve Yaşamları” (Bowlby, 1944) konulu makalenin yayınlanmasının ardından gelmiştir. Çünkü bu makalede erkek çocukların annelerinden erken yaşta ayrılması ile ergenlik ve yetişkin döneminde yaşanan suçluluk oranlarındaki artışın olumlu ve güçlü ilişkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştı. Bowlby'nin bildirisinden sonra Dünya Sağlık Örgütü (WHO) bir rapor yayınlamış ve raporda özellikle yaşamın ilk üç yılında anne yoksunluğu yaşamış çocukların ileriki yaşlarda artan ölçülerde fiziksel ve ruhsal hastalık riski altına girdiğinden bahsedilmiştir. Ancak o dönemde oldukça etkili olan ve kabul gören bu rapor, böylesi bir yoksunluğun nasıl bu kadar olumsuz sonuçlara yol açtığını açıklamakta yetersizdi (Hazan ve Shaver, 1994, s. 2). Bu raporun ardından ebeveyn-bebek ilişkisi başta Bowlby olmak üzere birçok araştırmacının ilgisini çeken önemli bir etken haline gelmiştir.

Bowlby ilgili araştırmasında çocuk bakımevlerinde kalan ve bakıcılarından uzun bir süre ya da tamamen ayrılan çocukları incelemiştir. Yaptığı araştırma sonucunda ise Bowlby'e çocukların tepkilerinin iki yönü dikkat çekici gelmiştir. Bunlardan ilki çocukların çoğunun ayrılıklara benzer tepkileri veriyor olmalarıydı. Çünkü çocuklar tahmin edilebilir ve değişmez bir sırayla duygusal tepkileri sergiliyorlardı. Önce ağlamayı ardından etrafında bakıcısını ya da ebeveynini araştırmayı ve başkalarının sakinleştirme çabalarına direnen bir protesto sergiliyorlardı. Bunu ise edilgenlik ve üzüntü taşıyan umutsuzluk takip ediyordu. Bowlby'nin gözlemlerine göre daha sonra da duygusal kopma yaşanıyordu. Dikkat çeken bir diğer yön de kısa süreli olan ayrılıklarda bile uzun süreli etkilerin yaşanıyor olmasıydı (Hazan ve Shaver, 1994, s. 3).

Bağlanma teorisinin kuramsal olarak ortaya atılmasında Amerikan Psikoloji Topluluğu (APA) başkanı Psikolog Harry Harlow'un o dönemki araştırmaları da etkili olmuştur. Harlow, annenin bebeğin açlık, susuzluk gibi temel gereksinimlerini

karşılamaından dolayı aralarında bir bağlanma oluştuğunu ileri sürer. Bu, Bowlby'nin araştırmalarının da temel noktasını oluşturmaktaydı. 1958 yılında Harlow insanlara benzerliği ile bilinen rhesus maymunları ile bir deney gerçekleştirmiştir. Yapılan deneyde maymunlardaki temel güdüyü anlamaya yönelik olarak onlara iki seçenek verilmiştir. Anne maymuna benzetilen maketlerden oluşan bu iki seçenekten birinde maketin yüzeyi demirden ve rahat olmayan bir şekilde yapıp süt konmuş, diğerinde ise süt olmamasına karşın maket maymunun yüzeyi kumaş ile kaplanarak rahat bir yüzey sağlanmıştır. Ve yapılan gözlemlerde yavru maymunların önce demirden makete yönelip süt içtikleri, sonrasında da hızla kumaş kaplı makete geçip rahatlığı tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bu gözlem, sadece beslenmenin değil rahatlığın da önemli olduğunu göstermekteydi. Yine bir başka araştırmada ise yavru rhesus maymunlarına ısıtılmış demir çubuk ve soğutulmuş kumaş kaplı bir yer seçenekleri verilmiş ve maymunların sıcak demire yöneldikleri gözlemlenmiştir. Bu da sıcaklık faktörünün önemli olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda bu sonuç Harlow'un annenin sadece fiziksel gereksinimleri sağlamadığı aynı zamanda rahatlık ve sıcaklık sağladığı yönündeki görüşlerini de desteklemiştir. Harlow tüm bu çalışmalarından hareketle, anne-bebek arasında oluşan karşılıklı sevgi bağının ergenlik ve yetişkinlik yaşamına en büyük katkısının, insanlarla kurulan tüm ilişkilerdeki güven duygusunun temelini oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır (Öztürk, 2002; Karen, 1998; Akt. Tüzün ve Sayar, 2006, s. 25). Bowlby, rhesus maymunlarında gözlenmiş olan bu bağlanma ilişkisi ile insanlardaki ilk bağlanma süreçleri arasında bir benzerlik olduğuna inanmıştır. O, kesintilere uğramış ya da yanlış bir şekilde gelişmiş olan bağlanma ilişkilerinin kişilik problemlerine ve zihinsel hastalıklara yol açtığını öne sürmekteydi. Örneğin, ona göre güvensiz bağlanma biçimleri nevrotik bir kişiliğin gelişmesine zemin oluşturmazdı (Öztürk, 2002; Akt. Tüzün ve Sayar, 2006, s. 25).

Bağlanma teriminin kuramsallaşmasında neo-analitik perspektife mensup teorisyenlerin katkıları bir başlangıç teşkil etmektedir. Margaret Mahler, Heinz Kohut, Karen Horney ve John Bowlby gibi isimlerden oluşan bu neo-analist teorisyenler klasik Freudiyen teoriden ayrı olarak bilinçdışının insanı yöneten asıl güç olmadığını ve cinselliğin de hayatın merkezinde olmadığını öne sürmüşlerdir. Freud ile fikir ayrılığına düşen bu yeni perspektife göre ego (benlik), alt benlikten (id) bağımsız bir yapıdır. Yani ego sadece idin (bilinçdışının) gereksinimlerini

karşılayan bir yapı olmaktan çok kendi gereksinimlerini karşılayan, hedefini belirleyebilen bir yapıdır. Benliğin, alt benlikten bağımsız olarak kendisinin karşılamaya çalıştığı bu gereksinimler ise insanın sosyal yönüne karşılık gelmektedir. Bu bakış açısı neo-analitik perspektifin psiko-sosyal yönünü vurgulamaktadır. Bu psiko-sosyal yönün kaynağı ise erken dönem anne-bebek ilişkisine dayanmaktadır (Carver ve Scheier, 1998; Akt. Tüzün ve Sayar, 2006, s. 26). Morgan’a (1991) göre de sosyal davranışın kaynağı bebeklik dönemine kadar uzanmaktadır. Yaşamın başlangıcında görülen ilk sosyal davranışı, bebek ile anne arasındaki bağlanmadır (Akt. Soysal ve ark., 2005, s. 90).

Mahler, bebeğin anne ile bir “psikolojik erime” halinde olduğundan bahseder. Ona göre, bu ilişkinin bitmesi ve bireyselleşme ile de kişilik gelişimi gerçekleşmektedir. Konuyla alakalı olarak Mahler ayrılıp-birleşme çelişkisine dikkat çekmiştir. Çünkü çocuğun bağımsız bir benlik geliştirme arzusu, anne tarafından korunma arzusu ile sürekli bir çatışma halindedir. Yaşanan bu arzu çatışması çocukta bir çelişkiye sebep olmaktadır. Çocuğun yaşamış olduğu bu çelişki onun yaşamı boyunca etkisini devam ettirmektedir. Özellikle yaşamın ilk altı yılındaki özbenlik algısının oluşması süreci bu çelişkiden etkilenmektedir. Burada annenin çocuğuna karşı uygulamış olduğu bağımsızlaştırma ve koruma davranışlarının miktarı da çocuğun bunları içselleştirmesine ve kendisi hakkında yorumlar yapıp kararlar vermesine sebep olacaktır (Carver ve Scheier, 1998; Akt. Tüzün ve Sayar, 2006, s. 26).

Psikanalitik ekolden gelen Bowlby, çocukluk dönemindeki psikopatolojik faktörlerle ilgilenmiştir. Bu nedenle daha çok çocukluk döneminde psikopatolojiye neden olan etkenlerle ilgilenmiştir. Ancak Bowlby, terapistlikten ziyade teorisyenlik yönüyle ön plana çıkan bir isim olmuştur. 1930-1950 yılları arasındaki psikanalitik çalışma gruplarında aktif olarak rol almasına karşın aslen kendini bir araştırmacı olarak görmüştür (Tüzün ve Sayar, 2006, s. 25). Bowlby, zamanla çocuk psikiyatrisi alanında psikoanalitik kuramın yetersiz olduğunu görmüştür. Çünkü yetiştirme kurumlarında kalan çocukların da bakım veren kişiler tarafından temel bakım hizmetlerinin karşılanmasına karşın sıkıntılı ve kaygılı olmaları Bowlby’nin psikoanalitik kuramı sorgulamasına neden olmuştur. Öyle ki, psikoanalitik kuramın “çocuklar annelerini, onunla açlık güdüsünün doyurulması arasında bir çağrışım kurdukları için severler” görüşü bu noktada çelişki yaratıyordu (Coates 2004; Shaver

ve Mikulincer, 2002; Akt. Soysal ve ark., 2005, s. 90). Böyle bir çelişkinin varlığı ile Dünya Sağlık Örgütü'nün raporu Bowlby'yi yeni arayışlara itmiştir. Bu arayışın sonucunda ise çarpıcı araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Çünkü bulgular, insanoğlunun yakın ilişki kurmaya yönelik evrensel eğiliminin aslında bebeklik dönemine dayandığını göstermekteydi (Coates, 2004; Hazan ve Shaver, 1994; Akt. Soysal ve ark., 2005, s. 90). Freud'un, anne ve bebek arasındaki ilişkinin bireyin ilk ve en uzun süreli ilişkisi olduğu ve bu ilişkinin de yine bireyin yaşamı boyunca kuracağı diğer ilişkilerin prototipi olduğuna dair söylemi o dönem fazla kabul görmemiş olsa da (Bowlby, 1988; Waters, 2004; Akt. Çıkkılı-Uytun ve ark., 2013, s. 180) Bowlby'nin çalışmaları ile bu hipotez yeniden gündeme gelmiştir.

Bowlby'nin bağlanma kuramı, belirli bir süre boyunca, bakım verenlerinden (genellikle anneden) ayrılmış olan bebek ve küçük çocukların gözlemlenmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu süreçte Bowlby'nin primat araştırmacılarının doğal ve laboratuvar ortamlarındaki gözlemleri dikkatini çekmiştir. Bu gözlem aynı zamanda Bowlby'nin çalışmalarına da yön vermiştir. İnsan ya da primat bebekler anneden ayrıldıklarında bir dizi duygusal tepkiler yaşarlar. Bu tepkilerin biri, anneyi arama, başkalarının sakinleştirme çabalarına protesto ve ağlama şeklindedir. Diğer ise pasiflik ve umutsuzluktur. Üçüncü tepki ise sadece insan bebeklerde gözlemlenene görünüşte savunma hali ve anne geldiğinde onsan kaçınma şeklindedir. Primat bebekler ile insan bebeler arasında gözlemlenen bu olağanüstü benzerlik Bowlby'i bebek-bakıcı bağlanmasının evrimsel önemini düşündürmeye yönlendirdi (Hazan ve Shaver, 1987, s. 512).

Bowlby bağlanmayı tanımlarken bir ordunun çalışma sistemi benzeşimini kullanır. Bir ordunun emniyeti hem bir saldırıya karşı savunmasına hem de üssüyle olan temasına ve güvenliğine bağlıdır. Bu benzeşim tehlikeye dair ipucu algılayan bebek için de kullanılır. Bowlby tehlike ipucundan kaynaklı ortaya çıkan korkuyu 'alarm' olarak, birinin üssünden ayrılmasında kaynaklı korkuyu da 'kaygı' olarak tanımlamıştır. Bağlanma teorisinde bu üs bağlanma figürüdür. Bu nedenle ayrılma kaygısı da bağlanma figüründen ayrılma anlamına gelmektedir. Ancak bu ayrılık, sadece bağlanma figürünün fiziksel olarak olmadığı anlamına gelmemektedir. Burada önemli olan bağlanma figürünün etkililiğidir. Bağlanma figürünün ulaşılamaz ya da tepkisiz olarak algılanması da bu kaygıyı tetikleyecektir (Ainsworth, Blaher, Waters ve Wall, 1978; Akt. Prior ve Glaser, 2006, s. 16).

Bowlby bağlanmanın çocuk açısından yaşamsal bir değerinin olmasının da ötesinde bir işleve sahip olduğunu vurgulamıştır. Ona göre bağlanmanın insan hayatı için üç temel işlevi vardır; dünyayı keşfederken geri dönülebilecek güvenli bir liman olma, fiziksel gereksinimleri karşılama, hayata dair bir güvenlik duygusu geliştirebilme şansı (Tüzün ve Sayar, 2006, s. 26). Bowlby, bebeğin kendini güvende hissetmesi, duygusal yakınlık görme beklentilerinin karşılanması, ihtiyaçlarının giderilmesi gibi olumlu bir süreçte ilerlemesi durumunda, bakıcısıyla kurduğu ilişki sonucunda kendini sevmeye ve onaylanmaya layık görerek önemli olduğunu hissedeceğini söylemiştir. Bu yüzden de karşısındakileri ve dünyayı da güvenilir ve olumlu bir yer olarak algılayacaktır (Çalışır, 2009, s. 241).

2.2.1.1. İçsel Çalışan Modeller

Bowlby (1973), bebeğin bakıcısıyla yaşadığı günlük yaşantısında ona yönelik içsel şemalar geliştirdiğini vurgulamaktadır. Çünkü bebeğin bakıcıyla ilişkisinde bakıcının sergilediği davranışlar ve tepkiler bebek tarafından bir şema olarak kodlanmaktadır. Bowlby işte tam da bu bilişsel şemalara kendi kuramında “içsel çalışan modeller” (internal working models) olarak yer vermiştir. Bu kavram aynı zamanda Bowlby’nin kuramının temel noktasını oluşturmuştur. Bebeğin kendisine ve diğer insanlara yönelik oluşturduğu bu bilişsel şemalar bakıcısının tepkileriyle de doğrudan ilişkilidir. Bebek burada ihtiyacı olduğu zamanlarda bakıcısına ulaşabilir ve ondan istediği olumlu tepkiyi alabilirse bakıcısına yönelik “destekleyici, ulaşılabilir ve güvenilir” bir bilişsel şema geliştirir. Tam tersi durumda, bakıcısına ulaşamaz ve olumlu tepki alamazsa da bağlanma figürünü reddedici, değersiz ve güvenilir olmayan bir şema geliştirir (Akt. Morsünbül ve Çok, 2011, s. 555). Böylelikle çocuk bu iki temel yaklaşım üzerinden diğer insanlara yönelik olarak “başkaları modeli” geliştirmiş olur.

Bir sistem olarak bakıldığında bağlanma davranışında bebek tarafından ayırt edilmiş bir anne ya da bakım vereni figürüne yakın olmayı ya da ona erişebilmeyi koruma amacı vardır. Bebeğin bu amacı sağlayabilmesi için annenin yokluğunda onu hafızasında tutabileceği bilişsel kapasitesi olması gerekmektedir. Bu kapasite de ikinci altı aydan itibaren gelişmeye başlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında bebeklerin çoğu dokuzuncu aydan itibaren anne ya da bakım vereni dışında birine

bırakıldıklarında benzer tepkiler olan ağlama, huysuzlanma, protesto, reddetme gibi davranışları sergilemektedirler. Yapılan gözlemler bu aylardaki bebeklerin artık bir bilişsel şema yeterliliği geliştirdiklerini göstermektedir. Geliştiren bu şemalar, çalışan modellerdir. Annesinin yokluğunda karşılaştırma ve anne döndüğünde de tanıma amacı için annesine yönelik gelişen çalışan modeller bu aylarda bebeğin kullanabileceği hale gelmektedir. Gelişen bu çalışan modele paralel olarak bebek kendisi ve babası için de bir çalışan model geliştirir (Bowlby, 2012, s. 160-161).

Çocukların bakım vereniyle yaşamış olduğu yaşantılar hem kendisine (Benlik Modeli) yönelik hem de diğer insanlara (Başkaları Modeli) yönelik bilişsel şema oluşturmalarını sağlamaktadır. Bowlby bu şemaların çocuğun ileri yaşantısındaki yakın ilişkilerinde duygu davranış ve düşüncelerini yönlendiren bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır (Akbay, 2015, s.10). Tablo 2.2.'de çocukların bakıcılarına ilişkin algısal hatırlamaları ve duygu, düşünce ve davranışlarını bu algısal hatırlamalar çerçevesinde nasıl ifade ettikleri gösterilmektedir.

Tablo 2. 2. İçsel Çalışan Modeller İçerisinde Bağlanma Davranışı

	Güvenli	Kaçınan	Kaygılı / Kararsız
Hatırlamalar	Aile sıcak ve etkilidir	Anne soğuk ve reddedici	Baba haksız
Bağlanma-İlişkisel İnanç ve Davranışlar	Yüksek kendilik değeri	İnsanlardan şüphe	Diğerleri karmaşık ve anlaşılması güç
	Genellikle diğerleri tarafından sevilir	Diğerleri güvenilmez ve bağlanılmazdır	İnsanlar yaşamımız üzerinde biraz kontrole sahiptir
	Diğerleri genellikle iyi niyetli ve iyi kalpli Diğerleri genellikle güvenilir, değerli, bağlanılabilir Kişilerarası ilişkilere yönelime	Ailenin ve diğerlerinin doğruluğu ve dürüstlüğü hakkında şüphe Sosyal yaşamda güven eksikliği Kişilerarası ilişkilere yönelmeme	
Bağlanma-İlişki Amaçları ve İhtiyaçları	Yakın ilişkileri arzulama	Uzak kalma ihtiyacı	Aşırı yakınlık ihtiyacı
	İlişkilerde yakınlık ve özerklik arama	Özerklik ihtiyacı için sınırlı yakınlık	Düşük düzeyde özerklik arayışı
		Başarı gibi amaçlara daha fazla ağırlıklı yer vermek	Reddedilme korkusu
Planlar ve Stratejiler	Sıkıntıları kabul etme	Öfkeyi engelleyecek sıkıntıları yönetme	Sıkıntı ve öfkenin daha yüksek gösterilmesi
	Yapıcı yollarda negatif etkileri hafifletme	Minimal sıkıntı gösterme	Yarar elde etmek için uysal ve istekli davranma

(Feeney, 2008; Akt. Akbay, 2015)

Çocuk kodlamış olduğu şemalara göre başkalarıyla ilişki geliştirmektedir. Ancak bazı zamanlarda bağlanma figürüne farklı, kendine farklı şemalar da geliştirebilmektedir. Örneğin, başkalarına ilişkin olumsuz ancak kendisine yönelik olumlu bir şema geliştiren bireyler (kayıtsız bağlanma stili), olumsuz olarak kodladığı başkalarının kendilerini için önemli olmadığını vurgulayarak öz saygılarını koruyabilirler ve sürdürebilirler. Böylelikle, çocuğun kendisine ve başkalarına yönelik geliştiği bu şemalar birbirine paralel olmadan birbirini tamamlayıcı ve doğrulayıcı olarak da var olabilmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Akt. Güngör, 2000, s.8). Bu duruma bağlı olarak Bartholomew (1990; Bartholomew ve Horowitz, 1991), benlik ve başkaları modellerini bağlanma biçimlerini belirleyen

temel boyutlar olarak belirtmiştir. Olumlu olarak gelişen benlik modelindeki bireyler benimsenmiş özsaygıya sahip, başkalarının onayına ihtiyaç duymayan ve ‘sevilebilirlik’ duygusuna sahip bireylerdir. Olumsuz olarak gelişen benlik modelindeki bireylerde ise düşük özsaygı ve başkalarında onay alma durumu vardır. Olumlu olan başkaları modelinde kişi kendisi için önem arz eden başka kişilere ulaşabilme ve onlara güvenebilmeye yönelik beklenti içindedir ve bu başkalarına karşı onların yakınlığını ve desteğini arar. Başkaları modelinin olumsuz olduğu durumlarda ise sosyal destek alma ve sağlama konusunda kayıtsız kalınması, ilişkilerde olumsuz beklenti içinde olunması ve yakın ilişkilerden kaçınma durumu vardır (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Feeney ve Noller, 1994; Griffin ve Bartholomew, 1994a, 1994b; Akt. Sümer ve Güngör, 1999, s.75).

Güvenli Bağlanma

Güvenli bir şekilde bağlanma stili geliştiren bebekler stresli zamanlarında bakım vereni ortamdayken güvenli bir şekilde çevresini keşfedebilir ve böylelikle stres durumu yatışır (Armsden ve Greenberg, 1987, s. 2).

Güvenli olarak bağlanma gerçekleştirmiş bebeklerde yakınlığı koruma, rahatlık arama ve bakıcıyı çevreyi keşif için bir güveli üs olarak kullanma davranışları vardır. Ainsworth’un yapmış olduğu laboratuvar çalışmalarında güvenli bağlanmış bebeklerde anne/bakım veren ortamı terk ettiğinde huzursuz olma, geri döndüğünde ise rahatlama ve yanında olduğu süre boyunca çevresini keşfetme davranışları gözlenmiştir (Hazan ve Shaver, 1994, s. 5).

Birinci yılın ortalarında bebeklerde açık bir şekilde bağlanma gerçekleşir. Bunun en bariz göstergesi ise anne ortamdan ayrıldığında (ayrılık kaygısı) sıkıntı göstermeye başlamalarıdır. Güvenli bağlanmış bebekler görüş alanı dışında olsa bile çalışan erişilebilir bir anne modeli oluştururlar. Böylelikle annenin günlük ortamdan ayrılışlarını güvenli bağlanmayan bebeklere nazaran daha az protesto ederler. Öte yandan anne ortama geri geldiğinde onu ağlayarak değil de olumlu bir şekilde karşılamaları da yine güvenli bağlanmayan bebeklere nazaran daha muhtemeldir (Stayton ve Ainsworth, 1973; Stayton, Ainsworth ve Main, 1973; Akt. Ainsworth ve Bowlby, 1991, s. 7).

Anne eğer ağlayan bebeğe derhal ve tutarlı bir şekilde cevap verirse birinci yılın sonunda nispeten az ağlayan ve güvenli bağlanmış bebeğe sahip olacaktır.

Beslenme sinyalleri de dahil olmak üzere genel olarak bebeğin sinyallerine karşı tutarlı ve uygun cevap veren anneler güvenli bağlanmayı desteklerler (Ainsworth ve Bowlby, 1991, s. 7).

Güvensiz Kaygılı Bağlanma

Tüm bebekler annelerine güvenli bir şekilde bağlanmaz (Ainsworth, 1989, s. 712). Güvensiz şekilde bağlanmış bebek annenin varlığında bile çok ağlar. Bilakis güvenli bir şekilde ağlanmış bebekler ise anneler bulunmadığı ya da ayrılmak üzere görünmediği sürece çok az ağlarlar (Ainsworth ve Bowlby, 1991, s. 6).

Ev ortamında yapılan gözlemlerde kaygılı/kararsız bağlanma yapısı gelişmiş bebeklerde bakıcı bebeğe tutarsız ilgi göstermiş, bazen ulaşamaz olmuş ya da bebeğe karşı tepkisiz kalmıştır. Laboratuvar ortamında yapılan gözlemlerde ise bu bağlanma yapısına sahip bebeklerin kaygılı ve kızgın oldukları ortaya çıkmıştır. Bu bebekler bakıcılarını düşünmekten çevresini keşfetmeye de çıkamaz hale gelmişlerdir (Hazan ve Shaver, 1994, s. 6).

Güvensiz Kaçınmacı Bağlanma

Kaçınmacı bir bağlanma stili geliştiren bebeklerin bakım verenleri, ev ortamında yakın bedensel temas kurma ya da rahatlatma gibi istekleri karşılamamışlar ya da bebeği bundan vazgeçirmişlerdir. Laboratuvar ortamında yapılan gözlemlerde bebeklerin bakım verenleri ile ayrılıklarında herhangi bir etkilenme ya da huzursuz olma durumu olmamıştır. Bilakis bakıcı ile temas kurmaktan kaçınma durumu söz konusudur ve bebeklerin dikkatleri oyuncakları üzerinde yoğunlaşmıştır (Hazan ve Shaver, 1994, s. 6).

2.2.1.2. Bağlanma Davranış Sistemi

Bowlby (2012a, s. 445), bağlanma ile bağlanma davranışının farklı olduğunu savunmaktadır. Ona göre bir çocuğun bağlanmış olduğunu söyleyebilmek için özellikle hastalık ya da korku gibi durumlarda belli bir figürle temas kurma, yakınlık arama gibi davranış eğiliminde olması gerekmektedir. Bu davranış eğilimi bağlanmaya sahip çocuğun bir özelliğidir. Bu özellik zaman içinde değişime uğrar ve anlık olaylarda etkili olmaz. Buna karşın bağlanma davranışı bir çocuğun istenen bir yakınlığı elde etmesi ya da onu koruyabilmesi için giriştiği bir takım davranış

biçimlerini ifade etmektedir. O zamanki koşullara bağlı olarak bu davranış biçimleri herhangi bir zamanda sergilenebilmektedir.

Bağlanma kuramı temelde, bebeğin dünyaya gelişinden itibaren yetersiz olduğu ve bu yetersizliğin de onu koruyacak ve onun bakımını yapacak istekli bir bakıcı ile giderilebileceği varsayımına dayanmaktadır. Kurama göre, yetersiz dünyaya gelen bebek ancak böyle bir bakıcı aracılığıyla hayatta kalabilmektedir. Bowlby, bebeklerin stresli oldukları zamanlarda güvenlik duygularının arttırmaya ve yakınlık sağlamaya yönelik bir çaba içine girdiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda bebeğe yakınlık sağlayan bir bağlanma figürü onun için güvenliğin de bir temsili haline gelecektir. Bebeğin bu dönemde ihtiyaçları ne derece karşılanırsa ona göre temel güven ya da güvensizlik duygusu da gelişecektir. Bağlanma figürünün yanındayken bebek, çevresini rahatça araştırabileceği ve başka insanlarla iletişim kurabileceği bir *güvenlik üssüne* sahip hale gelmektedir. Yani bebek doğal gelişim sürecinde yakınlık kurma ve ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik davranışlar geliştirmeye başlamaktadır. Bu davranışlar aynı amaca hizmet eden benzer davranış örüntülerinden meydana geldiği için “davranışsal sistem” olarak değerlendirilmektedir “Aynı vücut sıcaklığını ve kan basıncını kontrol eden fizyolojik sistemler gibi bağlanma sistemi de yakınlığı yeniden sağlamaya yönelik gülümseme, ağlama ya da takip etme gibi davranışları düzenlemektedir” (Akbay, 2015, s. 4).

Davranış sistemi yalnızca dışarıdan gözlemlenen davranışları değil, nörofizyolojik süreçlere dayanan bir iç örgütlenmeyi de içermektedir. Bu iç örgütlenme, sadece genetik etmenlere bağlı olamamakla birlikte çevresel etmenlere karşı da duyarlı olduğu için gelişimsel olarak değişime tabi olmaktadır (Ainsworth, 1989, s. 709). Bağlanma davranış sisteminin iç örgütlenme biçimi, bağlanma davranışının ne zaman başlayacağı, nasıl bir yoğunlukta olacağı, hangi belirli davranış modelinin sergileneceği üzerinde de etkilidir (Ainsworth, 1985, s. 773).

Bağlanma davranış sisteminde çocuklar bağlanma figürlerine erişemeyeceklerini hissettiklerinde korku ve tehdit hissiyle bağlanma davranışını ortaya koymaktadırlar. Bebek daha sonra bakıcıyla fiziksel teması sağlayınca önceden tasarlanan kucaklaşma, sarılma, gülme gibi hareketlerle bu durumu devam ettirme eğilimi göstermektedir. Bu durumda bağlanma sonlandırılmış olmakta ve çocuk yemek yeme, oyun oynama, çevresini keşfetme gibi başka bir takım davranış

sistemlerini etkin kılmaktadır (Barbaro, Boutwell, Barnes ve Shackelford, 2016; Akt. Demir, 2016, s. 18). Anne ile kurulan yakın temas, yoğun bir şekilde harekete geçirilen bağlanma davranışını sonlandırmaktadır (Ainsworth ve Bowlby, 1991, s. 7).

Bağlanma davranışı her zaman çocuktaki stresi azaltamayabilir. Çocuk, böyle durumlarda bağlanma figürüyle tekrar yakınlaşmaktan ümidini kesebilmekte ve bilişsel olarak bağlanma davranış sistemlerini sonlandırabilmektedir. Çocuk savunmacı bir pozisyona geçip çevresine de bir problem yokmuş gibi davranabilmektedir. Bowlby bu durumu "çözülme" adını verdiği bir evre ile tanımlamaktadır. Çözülme, savunma içeren bir mekanizmayı simgeler. Çünkü çocuk geçici olarak ortadan kaybolan bağlanma figürünün tekrardan erişilebilir olduğunu inanırsa bağlanma sistemi hemen geri etkin hale gelebilmektedir (Diamond ve Blatt, 2015; Akt. Demir, 2016, s. 18).

Bowlby'e (2012) göre, davranış sisteminin parçalarından birisi de yakınlık arama çabasıdır. Bu sistem evrim sürecinde ortaya çıkmış olup yaşamda kalmak için yetersiz olan bebek için bir şanstır. Bu bağlamda bebeğin bağlanma davranışı, onu hayatta tutmaya yönelik olarak yetişkin biri tarafından beslenmesi ve ona yakın olması gibi bir takım davranış sistemi tarafından kontrol edilmektedir (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978; Bowlby, 2012; Akt. Baytemir, 2014, s. 37).

Bowlby'e (2012a, s. 262) göre, bağlanma davranışı bir çok çocuk tarafından üç yaşına kadar sürdürülür. Ancak üçüncü yıldan sonra bir değişim yaşanır ve çocuk bir akrabasına ya da bir öğretmenine ikinci derecen bir bağlanma gerçekleştirir. Bu durum da ancak güvenlik temelli bazı koşullar sağlanmışsa yaşanabilmektedir. İkinci bağlanma gerçekleştirilecek kişi tanıdık bir bireyse, çocuk bir tehlike algılamıyorsa ve annesinin nerede olduğunun bilince olup kısa süre içinde yeniden temas sağlayabileceğinin farkındaysa bu durum gerçekleşebilmektedir.

Bowlby, bebeklerin bağlanma sisteminin, anneyi yakınında tutarak tehlikelerden korunmak için geliştirildiğini vurgular (Hazan ve Shaver, 1987, s. 512). Bağlanma davranışında birey tehdit algıladığında bağlanma figürüne yakınlık arayışı içine girmektedir. Bowlby bu yakınlığı bağlanma davranış sisteminde "hedef belirleme" olarak adlandırmıştır. Korku, tehlikelere karşı bireyi harekete geçirmektedir. Bebek, ortaya çıkmadan önce tehlikeyi algılasa hayatta kalma şansını da arttırır. Bowlby tehlikelerin ipuçlarını belirsizlik durumu, ani tepkiler, hızlı yaklaşım ve yalnız olmak olarak listelemektedir. Korku ve bağlanma davranışı

genellikle aynı anda etkinleşir. İki ya da daha fazla tehlike ipucunun bulunduğu koşullarda yoğun bir etkileşim olur. Bu etkileşimin doğal sonucu olarak da bağlanma figürü ile yakınlık artmaktadır (Prior ve Glaser, 2006, s. 16).

Bağlanma davranış sistemi biyolojik temelli ve türlere özgü davranışsal sistemlerden bir tanesidir (Ainsworth, 1985, s. 773). Diğer temel davranışsal sistemler gibi bağlanma davranış sisteminin de doğal seleksiyon süreciyle geliştiği düşünülmektedir. Çünkü bebek yakın temasta bulunmaktan memnun olduğu kişiler tarafından korunarak hayatta kalma avantajını da arttırmış olmaktadır (Ainsworth, 1989, s. 709).

Özgün bağlanma teorisinde Bowlby bağlanmayı harekete geçirme-sonlandırma şeklinde çalışan bir sistem olarak düşündü. Bağlanma davranışı, bebeğin rahatsızlık hissi ya da tehdit algısı durumunda harekete geçirilir ve rahatsızlık giderildiğinde de sonlandırılır düşüncesi hakimdi. Ancak sonlandırılmış kapalı bir sistemin çocuğu savunmasız ve risk altında bırakacağını fark eden Ainsworth ve Bretherton sistemin sürekli açık olduğu fikrini ortaya atmışlardır. Onlara göre bağlanma sistemi, risk durumu olmadığı zamanlarda da bağlanma figürünün yakınlığını, fiziksel ve psikolojik erişilebilirliğini izleyerek çalışmaktadır. Bowlby de ortaya atılan bu değişiklik durumunu kabul etmiştir (Prior ve Glaser, 2006, s. 17).

Çocuğun bağlanma davranışı, birtakım faaliyet yoluyla anne ile kendisinin yaklaşması “öngörülebilir sonuç”una sahiptir (Ainsworth, 1969, s. 26). Bağlanma, bağlanma davranış sistemi aracılığıyla işlemektedir. Bu sistem bir takım farklı davranışları içermektedir. Bu farklı davranışları bir sistemde birleştiren özellik ise ortak bir amaca hizmet etmeleridir. Bowlby, bunun için ‘öngörülebilir sonuç’ terimini kullanmaktadır. Çünkü sistem etkinleştirildiğinde söz konusu sonucun ortaya çıkması da muhtemel olacaktır. Bağlanma figürüyle yaklaşma sağlanır ya da korunursa stres durumları ortadan kaldırılır ve böylelikle bağlanma davranışına duyulan ihtiyaç da ortadan kalkar. Bu bağlanma davranış sisteminin öngörülebilir sonucudur (Prior ve Glaser, 2006, s. 17).

Bağlanma davranışında birey tehdit algıladığında bağlanma figürüne yakınlık arayışı içine girmektedir. Bowlby bu yakınlığı bağlanma davranış sisteminde “hedef belirleme” olarak adlandırmıştır. Korku, tehlikelere karşı bireyi harekete geçirmektedir. Bebek, ortaya çıkmadan önce tehlikeyi algılasa hayatta kalma şansını

da arttırır. Bowlby tehlikelerin ipuçlarını belirsizlik durumu, ani tepkiler, hızlı yaklaşım ve yalnız olmak olarak listelemektedir. Korku ve bağlanma davranışı genellikle aynı anda etkinleşir. İki ya da daha fazla tehlike ipucunun bulunduğu koşullarda yoğun bir etkileşim olur. Bu etkileşimin doğal sonucu olarak da bağlanma figürü ile yakınlık artmaktadır (Prior ve Glaser, 2006, s. 16).

2.2.2. Bağlanma Davranışının Gelişimi

Bowlby'e (2012a, s. 266) göre, yaşamın birinci yılındaki bağlanma davranışının gelişimini tanımlamak için iki temel ölçüt vardır. Bunlar; anne/bakım veren ortamdan ayrıldığı zaman ağlama ve izleme ile döndüğünde de onu karşılama ve ona yakınlaşmadır. Bu esas iki ölçüt dışında başka ölçütler de mevcuttur. Genellikle dördünü ayda gözlemlenen anneye diğer kişilerden farklı gülümseme, tehlike hissedildiğinde anneye yapışma ve anneye hareket etme ise diğer ölçütlerdir.

Bağlanmanın ortaya çıkmasına aracılık eden beş davranış biçimi vardır. Bunlardan ikisi ağlama ve gülümseme, anneyi bebeğin yanına götürme ve yakınlığı sürdürme eğilimidir. Diğer ikisi ise izleme ve yapışma, bebeğin anneye doğru hareket etmesi ve anneye yakınlığını korumasıdır. Beşincisi biçim olan emme davranışı daha zor kategorize edilmekte olup derinlemesine inceleme gerektirmektedir. Altıncı biçim ise bağırmadır. Bu davranış biçimi ayrıca önemlidir. Dört ay sonra bir bebek kısa ve keskin bağırışlarla annesine seslenebilmektedir. Daha sonra ise onu ismiyle çağırmaya başlayacaktır (Bowlby, 2012a, s. 266).

Bebek, bakım verenini kendisine yakın tutmaya yönelik bir tür davranış repertuarına sahip olarak doğmaktadır. Bu davranışlardan en dikkat çekenini ise bakım verme davranışını harekete geçirmek için çalışan, 'ağlama' sinyal verme davranışdır. Bebek önce bu bağlanma davranışlarını belirli birini yönlendirmek yerine genel olarak herkese yönelik sergiler. Ancak yavaş yavaş bakım vereni diğer kişilerden ayırt etmeye başlayınca davranış o kişiye yönlendirilir (Ainsworth, 1985, s. 772; Ainsworth, 1989, s. 710).

Bowlby (1982) bağlanma davranışının gelişimini dört evrede ele almaktadır:

1) Ayrım Yapmadan Sinyal Gönderme: Bebekliğin ilk 4 ayını içermekle birlikte gösterilen ilgi durumuna göre uzayabilmektedir. Bu dönemde ayrım gözetmeksizin ilgi gösteren herkese sergilenen ağlama, yakınlaşma, gülme gibi davranışlar refleks olarak kabul edilmektedir (Bowlby, 1982). Prior ve Glaser (2006,

s. 19) bu dönemde bebeklerin bakım verenlerinin dikkatini çekebilmek ve ona cevap verebilmek için tasarlanmış davranışlar kullandığını vurgulamıştır.

2) Ayrım Yaparak Sinyal Gönderme: Bu dönemde bir önceki dönemden farklı olarak ayırım yapılarak bakım veren kişiye yönelik refleks davranışları sergilenmektedir. Bakım verene gösterilen davranışlarla başka insanlara gösterilen davranışlar da farklılaşmaktadır (Bowlby, 1982). Prior ve Glaser (2006, s. 19) bu dönemin genellikle 8 hafta ila yaklaşık 6 ay arasında gerçekleştiğini belirtir.

3) Özel Kişiyle Yakınlık Kurma, Bu Yakınlığı Korumak İçin Bazı Davranışlar Geliştirme: Bebekliğin 6-8. aylarına denk gelen bu dönemde bakımı veren kişi olan özel kişiye karşı bağlanma gerçekleşir. “Güvenli üs” olarak görülen bakım veren kişinin yanında bebek çevresini tanıma yoluna gider (Bowlby, 1982).

Bebek bu evrede stres durumunu sona erdiren ve kendisini güvende hissettiren koşulları keşfeder ve davranışlarını da bu koşullara ulaşılmasını sağlayacak şekilde planlar (Bowlby, 1969, s. 351).

4) İlişkinin Karşılıklı Hale Gelmesi: Bebek bu dönemde bakım veren kişinin davranışlara verdiği tepkiler üzerinde tahminler yürütür ve ona göre hareket eder (Bowlby, 1982). Bu dördüncü ve son evrenin temel özelliği, çocuğun benmerkezliliği azaltmasıdır (Ainsworth ve ark. 1978, s.28; Akt. Prior ve Glaser, s. 19).

2.2.3. Bağlanma Davranışının Temel Özellikleri

Bağımlılıktan farklı olarak bağlanma davranışı şu temel özellikleri içermektedir:

- a. Özgüllük (specificity):** Bağlanma davranışı genellikle bir ya da birkaç özel kişiye yönelik gerçekleşir.
- b. Süreklilik (duration):** Bağlanma davranışı genellikle yaşam döngüsünün büyük bir kısmında devam eder. Ergenlik döneminde bağlanma davranışı zayıflasa da bağlanma kolayca ter edilmez ve genellikle devam eder.
- c. Duyguların katılımı (engagement of emotion):** En yoğun duygular genellikle bağlanma ilişkilerinin oluşumu, bakımı, bozulması ve yenilenmesi sırasında ortaya çıkar. Romantik bağ denilebilecek aşk ilişkilerinde çiftlerden birisinin kaybı, terki yasa sebep olacaktır. Benzer şekilde, bağlanma ilişkilerinde de

bağlanma figürünün kaybolma tehlikesi kaygı uyandıracak olup gerçek kayıp da üzüntüye sebep olmaktadır. Tüm bunlar da öfkeye sebebiyet vermektedir. Bu çerçevede bu duygular kişinin sonraki yaşamında kurulan bağlanma ilişkilerinde de yaşanmaktadır.

- d. Bireyoluş (ontogeny):** Bağlanma davranışı bebeğin yaşamının ilk dokuz ayında gelişmektedir. Bebek bir kişiyle ne kadar fazla sosyal etkileşim deneyimi yaşarsa o kişiye bağlanma olasılığı da artmaktadır. Bu nedenle, bu dönemde bebek için bakım vereni esas bağlanma figürü olmaktadır.
- e. Öğrenme (learning):** Çocuk süreç içerisinde kurduğu bağlanma sayesinde tanıdığı insanlar ile tanımadığı insanları ayırt etmeyi öğrenir. Bu bağlanmada deneysel psikologların kullandığı ödül-ceza sisteminin rolü küçüktür. Bağlanma her türlü cezaya karşın gerçekleşmektedir.
- f. Organizasyon (organization):** İlk olarak bağlanma davranışına, oldukça basit hatlarla düzenlenen tepkiler aracılık etmektedir. Yaşamın birinci yılının sonundan itibaren, sibernetik olarak organize edilen, çevrenin ve benliğin temsil modellerini içeren giderek daha karmaşık davranış sistemleri aracılık etmektedir. Bu sistemler belirli koşullarla aktive edilir ve başkaları tarafından da sonlandırılır. Aktive edici koşullar arasında tuhafılık, açlık, yorgunluk ve korkutuculuk gibi unsurlar vardır. Sonlandırma koşulları, anne figürünün görünmesi, sesinin duyulması ve onunla olan mutlu bir etkileşimi içerir. Bağlanma davranışı güçlü bir şekilde uyarıldığında, sonlandırma ona dokunmayı ya da sarılmayı ya da onun tarafından sarılmayı gerektirebilir. Tersine çocuk, anne figürünün ortamda mevcut olduğunu iyi biliyorsa bağlanma davranışını göstermeyi bırakır ve çevresini keşfetmeye başlar.
- g. Biyolojik fonksiyon (biological function):** bağlanma davranışı hemen hemen tüm memelilerde görülmekte ve bazı türlerde yetişkinlik döneminde de devam etmektedir. Türler arasında birçok farklılık olmasına karşın hayvanlarda da insanda da bakım verene, anneye yakın olmak hayatta kalmaya dair bir kuraldır (Bowlby, 1977, s. 203).

2.2.4. Bebeklikte ve Çocuklukta Bağlanma

Ainsworth Uganda'da Ganda kabilesi üzerinde yaptığı gözlemlerle bağlanma davranışının bebekte ağlama ve bakım verenin peşinden gitme şeklinde altı aylıktan

sık yaşandığını gözlemlemiştir. Yirmi yedi bebekli yirmi beş annenin izlendiği çalışmada Ainsworth, kabileyi iki haftalık periyotlarla yaklaşık yedi ay boyunca gözlemlemiştir. Çalışmanın yapıldığı kabilede çok sayıda yetişkinin de olması bağlanma davranışının daha kolay gözlemlenmesini sağlamıştır. Çalışmada dört bebek dışında bebeklerin hepsi bağlanma davranışı sergilemiştir. Büyük bir çoğunluğu bağlanma davranışı sergileyen Ganda çocukları anne ortamdan ayrıldığında ağlamış, döndüğünde ise çığlık atma, gülümseme, kollarına atlama gibi davranışlarla kutlamışlardır (Ainsworth, 1985, s. 774; Bowlby, 2012a, s.257).

Bağlanma kavramı genellikle bebekler ve onların bakımını veren kişiler arasındaki duygusal bağ için kullanılmıştır. Ancak bu sığ bağlanma tanımı zamanla diğer gelişim dönemlerini ve diğer bağlanma figürlerini içerecek şekilde genişlemiştir (Buist, Dekovic, Meeus ve van Aken, 2002, s. 167).

Bağlanma kuramı, bireylerin yaşamları boyunca güven duyabildiği birisine erişebildiği ve ondan olumlu tepkiler aldığı sürece psiko-sosyal açıdan uyumlu bir yaşam sürdürebildiklerini öne sürmektedir. Bağlanma davranışı, özellikle sıkıntılı hallerde ve hastalık gibi durumlarda belli kişilere yakınlık kurma eğilimi şeklinde, yaşam boyunca devam etmektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte bağlanma figürüne olan bağlılık azalır ve telefon vb. sembolik iletişim araçları vasıtasıyla rahatlık sağlanır. Ancak bu değişime karşın bebeklik ve çocukluk dönemlerinde oluşan bağlanma davranış örüntüleri diğer ilişkileri etkilemeye devam eder (Armsden ve Greenberg, 1987; Akt. Baytemir, 2014, s. 24).

Ainsworth ve arkadaşları (1978) tarafından yapılan araştırmalar sonucunda bağlanma davranışlarındaki bireysel farklılıkların bebeklerin stresli olduklarında ve bağlanmanın yoğun bir şekilde aktive edildiği zamanlarda ortaya çıktığını göstermekteydi. Bebeğin ikinci yılından itibaren bebek-bakım vereni bağlanmasındaki bireysel farklılıklar “güvenli”, “kararsız” ve “kaçınmacı” olarak sınıflanmaya başlamaktadır (Armsden ve Greenberg, 1987, s. 2). Ainsworth ve arkadaşları (1978) güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınmacı olmak üzere üç tür bağlanma stili tanımlamışlardır. Kaygılı/Kararsız bağlanma stiline sahip bebekler Bowlby’nin protesto etmek olarak tanımladığı davranışları sıklıkla sergilemektedirler. Kaçınmacı bebekler ise sık sık ayrılma davranışı sergilemektedirler (Akt. Hazan ve Shaver, 1987, s. 512).

Bağlanmanın yöneldiği figürler sevilir ve ortama gelişi sevinçle karşılanır. Bir çocuk birincil bağlanma figürü yanındaysa ya da ulaşabileceği bir konumdaysa kendini güvende hisseder. Ancak bu figürün ortamdaki gitmesi, kaybedilmesi korkusu anksiyeteye sebep olur ve gerçekten gidiş/kayboluş da üzücü olur. Her iki durumun da öfke uyandırması muhtemeldir (Bowlby, 2012a, s. 267).

Bakım veren ile bebek arasındaki bağlanma ilişkisinde bebeğin bakımının zamanında istenilen şekilde yapılması oldukça önemlidir. Bebeğin bakımının sevgi dolu ve zamanında yapılması onun çevresini keşfetmesi, güven duygusu kazanması, iş birliğine hazır olması, cesur olması gibi bir takım olumlu sonuçlar doğuracaktır. Eğer tam tersi olarak bakım zamanında yapılmaz isteksiz davranılırsa bebeğin kaygılı olarak bağlanma gerçekleştirmesi ihtimali artacaktır. Bakım vereninden tutarlı ve istekli olarak bakım göremeyen bebekte endişe de artacaktır. Sonuç olarak bebek söz dinlemeyen, kaygılı ve ilgisiz bir yapıya bürünecektir. Eğer bakım veren kişi bebeği reddedici bir davranış sergilerse bebekte kaçınmacı bir davranış gözlenir ve öfke patlamaları yaşanır (Bowlby, 2012, s. 106-107; Akt. Yıldız, 2014, s. 25).

Bağlanma teorisine göre bağlanma, birey ile bağlandığı figür arasındaki bağ ya da bağlantıdır. Yetişkin ilişkilerinde insanlar karşılıklı bağlanma figürü olabilmektedirler ancak bebek ile annesi arasındaki ilişki tam olarak böyle değildir. Kurama göre bağlanma aynı zamanda emniyet, güvenlik ve korunma ihtiyacından kaynaklanan bir tiktir. Bu ihtiyaçlar gelişmekte olan bireyin henüz olgunlaşmadığı ve tehlikelere karşı savunmasız olduğu bebeklik döneminde oldukça önemlidir. Bebekler bu ihtiyaçlardan dolayı içgüdüsel olarak bakım veren kişilerine bağlanmaktadır (Prior ve Glaser, 2006, s. 15).

2.2.5. Anne-Babaya Bağlanma ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Anne-babaya bağlanma ile ilgili yapılan çalışmalara göz atılığında Kocayörük ve Şimşek (2009) ergenlerin benlik saygısı algılarının anne ve babaya bağlanmaları ile iyi oluş arasındaki ilişkiye aracılık ettiği bulgusuna ulaşmışlardır. Özdemir ve Koruklu (2013) çalışmasında hem anne hem de babaya bağlanmanın yaşam doyumu ile olumlu ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışma kapsamında okula bağlanmanın ana-babaya bağlanma ile yaşam doyumu arasında kısmi aracılık rolü olduğu bulgusuna da ulaşılmıştır. Kocayörük'ün (2010) araştırmasından elde edilen

bulgulara göre, yetkinliğin, anneye bağlanma ile iyi oluş arasında tam aracılık ettiği, anneye bağlanma ile uyum arasında ise kısmi aracılık yaptığı görülmüştür. Ayrıca bu bulguların tersine babaya bağlanma ile ergenlerin uyumu da doğrudan ilişkili bulunmuştur.

Anne-babaya bağlanma ile ilgili yapılan diğer çalışmalara göz atılığında Howard (2000) anne-babaya güvenli bağlanma ile aile iletişimi, aileden alınan sosyal destek ilişkili bulunmuştur. Pellerito (2013) ise yapmış olduğu araştırmada daha yüksek güvenli bağlanma ve yüksek düzeyde bağlılığın bir duygu düzenleme görevi sırasındaki olumsuz duygusal ton üzerinde daha çok yordayıcılığının olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Akbağ ve Ümmet (2018) yapmış oldukları çalışmada, temel psikolojik ihtiyaçlar olarak özerklik, yeterlik ve ilişki doyumunun ve ana-babaya bağlanma alt boyutlarından hem annenin hem de babanın ilgisinin bireylerin öznel iyi oluşlarını anlamlı düzeyde yordadığı bulgusuna ulaşmışlardır.

Wilson (2008) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada algılanan anne-babaya bağlanma ile baş etme yöntemleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulamamıştır. Nelson da (2004) anne-babaya bağlanma tarzı ile baş etme tarzları arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır.

Fuertes, Santos, Beeghly ve Tronick (2006) yapmış oldukları çalışmada güvenli bağlanan çocukların olumlu duygular sergilerken güvensiz kaçınmacı bağlananların ise boş zamanlarda daha kontrolcü davrandıkları bulgusuna ulaşmıştır.

Huntsinger ve Luecken'ın (2004) yaptığı araştırmaya göre güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlanan bireylere göre daha sağlıklı ve koruyucu davranışlar sergilediklerini ve benlik saygılarının da daha yüksek olduğu görülmüştür.

2.3. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı

Tamamlanma ihtiyacı kavramı, Polonyalı psikoloji profesörü Kruglanski (1990) tarafından ortaya atılmıştır. Kruglanski geliştirdiği bu kavram ile karar verme süreçlerinin bilişsel-güdüsel yönüne vurgu yapmış ve kuramsal bir çerçeve ortaya koymaya çalışmıştır (Atak ve ark., 2016). Bilişsel tamamlanma ihtiyacı, bireylerin çevrelerine yanıt vermeleri sürecinde etkili olan bir kavramdır (Kruglanski ve Webster, 1996).

Bilişsel tamamlanma ihtiyacı bireylerin herhangi bir konuda yaşadıkları belirsizlik durumundan bir an önce sıyrılıp kesin ve net bir bilgiye ulaşma ihtiyacını tanımlamaktadır (Mayseless ve Kruglanski, 1987; Webster ve Kruglanski, 1994,1998; Manetti ve ark., 2002). Kruglanski ve Webster (1996) kavramda geçen “ihtiyaç” terimi için bir eksiklikten ziyade bireyin içsel güdülenmesine karşılık geldiğini belirtmektedir.

Epistemoloji bilgiyi ve bilgi problemlerini ele alan temel bir felsefi disiplindir. Aynı zamanda bilimsel bilginin ne olduğuyula da ilgilenmektedir. Bir bilginin kaynağı, sınırları ve doğruluğu epistemolojinin konu kapsamındadır (Atak ve ark., 2016, s. 290). Bireyler daha önce karşılaşmadıkları yeni bir bilgiyle karılaştıklarında neler yaşanır? Bu yeni bilginin sorgulanmadan kabul edilmesi, önceki bilgilerden hareketle dönüştürülmesi, yeni bir bilişsel şema yaratılması ya da bu yeni bilginin reddedilmesi gibi durumlar bu sorunun olası yanıtlarıdır. Bilişsel tamamlanma ihtiyacı ya da tamamlanma ihtiyacı sıralanan bu olası cevapları tanımlayan bir kavramdır. Birey yeni bir bilgiyle karşılaştığında eğer o bilgiyi kendi bilişsel sisteminde bir sonuca bağlayamazsa bundan rahatsızlık duyacaktır (Atak ve ark., 2016, s. 291).

Epistemoloji Kuramı, Kruglanski ve Ajzen tarafından geliştirilmiştir ve bireylerin günlük bilgilerini nasıl oluşturduğu ve bunları değiştirebilme durumlarını incelemektedir. Epistemoloji kuramına göre bireyler günlük yaşadığı problem durumlarında o problemleri çözmeye yönelmelerini sağlayan içsel bir motivasyona sahiptir (Kruglanski ve Ajzen, 1983; Manetti ve ark., 2002; Roetz ve Van Hiel, 2011). Birey yaşadığı bu problem durumunda öncelikle o problemi tanımlar. Bunu bazı hipotezler kūrara yapar ve bu süreçte bazı hipotezler elenirken kalan hipotezler de güçlenir. Hipotezlerin oluşturulması, elenmesi süreci ise üç etmeden etkilenmektedir. Bunlar; net bir sonuca ulaşma ihtiyacı, sonucun geçersiz olabileceği kaygısı ve bilişsel tamamlanma ihtiyacıdır (Kruglanski, 1990). Buradan hareketle bilişsel tamamlanma ihtiyacı için bireylerin yaşadıkları günlük problemlerin çözümü sürecindeki önemli bir etmen olduğunu söyleyebiliriz.

Bilişsel tamamlanma ihtiyacı ile alakalı bir diğer önemli kuramın Kendini Algılama Kuramı olduğunu söyleyebiliriz. Bem (1972) kişinin duygularını ve inançlarını anlamlandırma yöneliminde olduğunu ifade eder. Bunu yaparken de

kendi davranışlarına ve davranışının ortaya çıkmasındaki koşullara bakar. Bu kurama göre kişi belirsizlik durumunda duygu, düşünce davranışlarına ya da çevresine bakarak sonuca gitmeye çalışmaktadır (Yee, Bailenson, Ducheneaut, 2009). Fazio, Zanna ve Cooper (1977) bireyin böylesi belirsizlik hallerine kendi davranışlarını değiştirmeye gittiğini belirtmiştir.

Alanyazında bilişsel tamamlanma ihtiyacından bahseden bir diğer kuramın ise Belirsizlik-Kimlik Kuramı olduğu görülmektedir. Bu kuram bilişsel tamamlanma ihtiyacı yüksek olan bireylerin çevrelerindeki belirsizlik durumunu azaltmak için sosyal yaşamlarını sadeleştirme ve düzeltme yapma yoluna gittiklerini açıklar. Ancak yine de bu kişilerin sosyal yaşamlarında çevreleriyle geleneksel normlara uygun olarak ilişki kurma yoluna gittiği bildirilmektedir (Cacioppo ve Petty, 1982; Bar-Tal, 1994).

Kruglanski'ye göre (1990) insanlar bir belirsizlik halinde bu durumdan kaçınmayı, zihinsel olarak mevcut belirsizlik halini tamamlamayı (bilişsel tamamlanma) ve sabit, tahmin edilebilir ve net durumlara yönelmeyi tercih ederler. Bu yönelimler insanların bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeylerini arttırmaktadır (Kruglanski ve Webster, 1996).

Kruglanski ve Webster (1996) insanların tamamlanmamış, eksik, net olmayan durumlarla karşılaştıklarında iki seçenekleri olduğunu vurgular. Bu seçeneklerden birisi bu eksikliği bilişsel açıdan tamamlama diğeri ise ondan kaçınmadır. Buradan hareketle bilişsel tamamlanma sürecinin bir ucunda tamamlanma ihtiyacı varken diğer ucunda ise bundan kaçınma olduğunu söyleyebiliriz. Bilişsel tamamlanmanın sürdürülmesi ya da ondan kaçınılması kararı o anki seçimin getireceği yarar ya da zarar durumuna bağlı olarak şekillenmektedir (Kruglanski, 1990; Webster ve Kruglanski, 1994). Durumlar karşısında hemen harekete geçebilme yeteneği ve buna bağlı kazançlar sağlama olasılığı tamamlanmanın yararlarındandır. Tamamlanmanın zararları ise karar sonucunda seçeneklerin ve özgürlüğün kısıtlanması, yargı hatası yapma olasılığı ve bilişsel enerji kaybı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kruglanski, 1990; Webster ve Kruglanski, 1994).

Tamamlanma ihtiyacı durumundaki bireyler karşılaşılan yeni bir konuda belirsizlik durumu yaşamak yerine hemen bir cevap verme eğilimindedirler. Tamamlanma ihtiyacı yüksek olan bireyler mevcut bilgilerine ters düşen bilgilerle

karşılaşmaktan hoşlanmamakta ve böyle durumlarda kendilerini yeni bilgilere kapatmaktadırlar. Tamamlanma ihtiyacı belli başlı durumlarda yapılması gereken belli davranışlar olmayıp bireylerin durumlar karşısında benliklerini korumak ve geliştirmek amacıyla sergiledikleri eğilimleri kapsamaktadır (Uçar, 2017, s. 642).

2.3.1. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacıyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Alanyazındaki ulaşılabilen çalışmalara bakıldığında tamamlanma ihtiyacı ile ilgili yapılmış yurtiçi çalışmanın oldukça az olduğu, daha çok yurtdışında çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Kemelmeir (2010) yapmış olduğu çalışmada bireylerin bir gruba aitlik hissinin yüksek olduğu zamanlarda tamamlanma ihtiyacının azaldığı bulgusuna ulaşmıştır. Başka bir araştırmada ise tamamlanma ihtiyacı düşük olan bireylerin belirsizlik hallerinde hoşgörülerinin yüksek, karar verme süreleri uzun ve esnek bir düşünce yapısına sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Kruglanski ve Webster, 1996; Calogero, Bardi ve Sutton, 2009).

Tamamlanma ihtiyacı birçok faktörle ilişkilidir. Konuyla ilgili literatür taraması yapıldığında bilgiyi işleme (Van Hiel ve Mervielde, 2002), değerler (Calogero ve ark., 2009), kültürlenme (Kosic, Kruglanski, Pierro ve Manetti, 2004), kişilik özellikleri (Heaton ve Kruglanski, 1991), olası hipotez oluşturma (Kruglanski ve Mayseless, 1988), siyasi seçimler (Kossawska ve van Hiel, 2003; Van Hiel ve Marvield, 2004) ve farklı görüşleri reddetme eğilimi (Kruglanski ve Webster, 1996) gibi bir çok farklı değişkenin tamamlanma ihtiyacı ile ilişkili olduğu görülmektedir.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma grubunu oluşturan bireylere ait demografik özellikler, veri toplama araçları ve araştırmanın yürütülme aşamaları açıklanmıştır. Araştırmanın yürütülme aşamalarına ilişkin bilgilere işlem kısmında yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, var olan durumu sorgulayan betimsel bir araştırmadır. Veriler, farklı yaşlardaki bireylerden elde edilmiştir ve kesitsel araştırma deseni kullanılmıştır.

Türkiye’deki 18-26 yaş arası bireylerin problemlı internet kullanımları ile anneye bağlanmaları ve babaya bağlanmaları arasındaki ilişkide bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisinin incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu tarama modelinde iki ya da daha çok değişken arasındaki ilişki incelenmektedir. İlişkisel tarama modeli, değişkenler arasındaki ilişkilerin açığa çıkarılması, bu ilişkilerin ne düzeyde olduğunun belirlenmesi ve bu ilişkilere ilişkin daha üst düzey araştırmaların yapılması için gerekli ipuçları sağlanmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015).

Araştırma anneye bağlanma, babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı değişkenlerinin problemlı internet kullanımını yordama güçlerinin araştırıldığı nedensel karşılaştırmalı bir araştırmadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni problemlı internet kullanımındır. Bağımsız değişkenleri ise anneye bağlanma ve babaya bağlanmadır. Aracı değişken ise bilişsel tamamlanma ihtiyacıdır. Araştırmada, ilgili değişkenlerin problemlı internet kullanımı üzerine olan etkilerinin gösterildiği bir Path modeli geliştirilip bu model test edilmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini Türkiye’deki 18-26 yaş arası yetişkinliğe geçiş sürecindeki bireyler, örneklemini ise Kırıkkale, Ankara, Gaziantep, Kahramanmaraş

illerindeki 18-26 yaş arası yetişkinliğe geçiş sürecindeki bireyler oluşturmaktadır. Ölçme araçlarının uygulanacağı bireyler, “18-26 yaş arası yetişkinliğe geçiş sürecindeki bireyler olmak” durumu dikkate alınarak amaçlı (purposive) örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme, temelinde evrenin temsili bir örneği yerine bilakis amaçlı olarak bir ya da birkaç alt kesimini örnek alma prensibine dayanmaktadır. Başka bir ifadeyle amaçlı örnekleme evren içinden soruna en uygun kesimi gözlem konusu yapma anlamına gelmektedir (Sencer, 1989, s.386). Araştırmacı amaçlı örneklemede, evrenle ilgili kuramsal bilgilerden, araştırmanın özel amaçlarından ve de kendi bilgilerinden de yararlanarak bir örneklem seçmektedir (Fraenkel ve Wallen, 1993, s. 87). Bu çalışmada, araştırma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme çeşitlerinden maksimum çeşitlilik yöntemi benimsenmiştir. Katılımcı grubu da bu bağlamda 18-26 yaş arasındaki yetişkinliğe geçiş sürecindeki bireyler olmak durumu dikkate alınarak seçilmiş ve ölçme araçları bu bireylere uygulanmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminin evren değerleri ile ilgili önemli ipuçları vereceği belirtilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008, s.79).

Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçları 470 katılımcıya uygulanmıştır. Araştırmada katılımcılar genellikle pratik sebeplerden ötürü (aynı anda daha fazla veri toplama, örnekleme en uygun kitle olma gibi) üniversite öğrenimi gören bireylerden seçilmiştir. Veriler toplanırken katılımcılarda gönüllülük ilkesi esas alınmıştır. Veri analizleri yapılmadan önce katılımcıların veri toplama araçlarına verdikleri yanıtlar gözden geçirilmiştir. Bu inceleme sonucunda, ölçek maddelerinin çoğunu boş bırakan (en az %5’ini) ya da merkeze kayma hatalarının gözlemlendiği toplam 41 kişi veri setinden çıkarılmıştır. Hatalı verilerin de çıkarılmasıyla birlikte analizler 429 katılımcıdan elde edilen verilerle gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin çeşitli özelliklerine göre dağılımları aşağıdaki Tablo 3.1. ve Tablo 3.2.’de açıklamalara sunulmuştur.

Tablo 3. 1. Araştırma Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	176	41
Kadın	253	59

Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi, katılımcıların 176'sı erkek (%41) ve 253'ü kadın (%59) olmak üzere araştırma grubunu toplam 429 birey oluşturmaktadır.

Tablo 3. 2. Araştırma Grubunun Yaşa Göre Dağılımı

Yaş Grubu*	N	%
18-20	121	28,2
21-24	232	54,1
25 ve üzeri	76	17,7

** Bu gruplama Cote'nin (2002) önerisi dikkate alınarak yapılmıştır.*

Tablo 3.2.'de görüldüğü gibi, araştırma grubunda yer alan bireylerden 121'i "18-20" (%28,2), 232'si "21-24" (%54,1) ve 76'sı da "25 ve üzeri" (%17,7) yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır. Yaş gruplaması Cote'nin (2002) yetişkinliğe geçiş sürecindeki üç alt evre önerisi dikkate alınarak yapılmıştır.

3.3.Verİ Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanabilmesi için Kişisel Bilgi Formu, Problemlİ İnternet Kullanımı Ölçeği, Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu (Inventory of Parent and Peer Attachment) ve Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu (Need for Closure Scale) kullanılmıştır. Ölçeklerin uygulanması için gerekli izinler alınmıştır.

Ölçeklerin güvenirlik, geçerlik, puanlamasına ilişkin psikometrik özellikleri aşağıda açıklanmaktadır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaş ve cinsiyet bilgilerinin toplanabilmesi amacıyla çalışma için hazırlanmış olan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır (Bkz. Ek-1).

3.3.2. Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği (PİKÖ)

Problemli internet kullanımıyla ilgili verilerin toplanması için Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan (2007) tarafından geliştirilen Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği (PİKÖ) kullanılmıştır (bkz. Ek-2).

Ceyhan ve arkadaşları (2007) tarafından üniversite öğrencilerinin problemli internet kullanımlarını ölçmek amacıyla geliştirilen ölçek 33 maddeden oluşmaktadır. Maddeler “hiç uygun değil”den (1 puan), “tamamen uygun”a (5 puan) doğru sıralanan 5 derecelmeli bir Likert değerlendirme ölçeği üzerinde işaretlenmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 33 olup en yüksek puan da 165’tir. Ölçek bir internet bağımlılığı teşhisi koymaktan ziyade internetin ne derece sağlıklı ve sağlıklı kullanıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda bakıldığında ölçekten alınan yüksek puanlar bireyler için internetin kullanımlarının sağlıklılaştığına, internetin yaşamlarında olumsuz etkiler gösterdiğine ve bağımlılık yönünde patolojik bir eğilim içinde olabileceklerine işaret etmektedir (Ceyhan ve ark., 2007, s. 410). Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği, “internetin olumsuz sonuçları”, “sosyal fayda/sosyal rahatlık” ve “aşırı kullanım” şeklinde 3 alt boyuttan oluşmaktadır.

Ölçeğin geçerlik çalışmasında yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda alt boyutların toplam varyansın %48,96’sını açıkladığı bulunmuştur. Bireyin internette geçirdiği zaman ve kendisini İnternet bağımlısı olarak algılama durumlarının da İnternet kullanım davranışları ayırt ettiği görülmüştür. Güvenirlik çalışması sonucunda iç tutarlılık için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .94 olarak tespit edilmiştir. Madde toplam puan güvenilirliği katsayılarının ise .31 ile .70 arasında ($p < .01$) değiştiği görülmüştür (Ceyhan ve ark., 2007, s. 387). Buradan hareketle Problemli İnternet Kullanımı Ölçeğinin, ileriki çalışmalarda üniversite öğrencilerinin problemli internet kullanım davranışlarını ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğu söylenebilir. Bu çalışmada PİK toplam puan için Cronbach alfa değeri .95 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu (EBE-KF)

Anneye ve babaya bağlanma ile ilgili verilerin toplanması için Armsden ve Greenberg (1987) tarafından geliştirilen, Raja, McGee ve Stanton (1992) tarafından kısa formu hazırlanan, Günaydın, Selçuk, Sümer ve Uysal (2005) tarafından da Türkçeye uyarlaması yapılan Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu (EBE-KF; Inventory of Parent Attachment (IPA)) kullanılmıştır (bkz. Ek-3).

Bireylerin anneye ve babaya bağlanma düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen ve Günaydın ve arkadaşları (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek, anne formu için 12 ve baba formu için de 12 olmak üzere toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Maddeler ‘asla’dan (1 puan) ‘daima’ya (7 puan) doğru sıralanan 7 derecelmeli bir Likert değerlendirme ölçeği üzerinde işaretlenmektedir. Ölçekten alınabilecek anne ve baba formları için ayrı ayrı en düşük puan 12 olup en yüksek puan da 84’tür. Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu, “güven”, “iletişim” ve “yabancılaşma” şeklinde 3 alt boyuttan oluşmaktadır.

Ölçeğin geçerlik çalışmasında yapılan açıklayıcı faktör analizi (varimaks rotasyonu ile temel bileşenler) sonucunda toplam varyansın anne formunun %43,45 baba formunun da %46,52’ini açıkladığı bulunmuştur. Güvenirlik çalışması sonucunda iç tutarlılık için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı anne formu için .88 baba formu için de .90 olarak tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anne ve babaya toplam puanları arasında güçlü ve anlamlı bir ilişki ($r = .35, p < .01$) olduğu bulunmuştur. Test-tekrar-test güvenirliliğinin belirlenebilmesi amacıyla katılımcılardan rastgele belirlenen bir gruba 6 hafta sonra anne ve baba formları yeniden uygulanmış ve EBE-KF’nin yüksek düzeyde test-tekrar-test güvenirliliği gösterdiği (anne bağlanma puanları arasında .87, baba bağlanma puanları arasında .88) tespit edilmiştir (Günaydın ve ark., 2005, s. 18). Buradan hareketle Türkçeye uyarlanan Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formunun, ileriki çalışmalarda bireylerin anneye ve babaya bağlanma düzeylerini ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğu söylenebilir. Bu çalışmada anne formu için Cronbach alfa değeri .86, Baba Formu için .89 olarak bulunmuştur.

3.3.4. Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu (TİÖ-KF)

Tamamlanma ihtiyacı ile ilgili verilerin toplanabilmesi için Roets ve Van Hiel (2011) tarafından geliştirilen ve Atak, Syed ve Çok (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu (TİÖ-KF; Need for Closure Scale (NFC-SV) kullanılmıştır (bkz. Ek-4).

Bireylerin bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen ve Atak ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçek toplam 15 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Maddeler “hiç katılmıyorum”dan (1 puan) “tamamen katılıyorum”a (6 puan) doğru sıralanan 6 derecelmeli bir Likert değerlendirme ölçeği üzerinde işaretlenmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 15 olup en yüksek puan da 90’dır. Ölçekten alınan puanları yükselmesi bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyinin de arttığı anlamına gelmektedir.

Ölçeğin geçerlik çalışmasında yapılan açıklayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %36,7’sini açıkladığı bulunmuştur. Güvenirlik çalışması sonucunda iç tutarlılık için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı .74 olarak tespit edilmiştir. Bu bulgu ölçeğin iç tutarlılığının kabul edilebilir değerlerde olduğu anlamına gelmektedir. Test-tekrar-test güvenilirliğinin belirlenebilmesi amacıyla katılımcılara 3 hafta arayla ölçek yeniden uygulanmış ve TİÖ-KF’nin yüksek düzeyde test-tekrar-test güvenilirliği gösterdiği ($r = .92$) tespit edilmiştir (Atak ve ark., 2016, s. 180). Buradan hareketle Türkçeye uyarlanan Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formunun, iç tutarlığa sahip, kararlı ölçümler yapabilen geçerli ve güvenilir bir araç olduğu söylenebilir. Bu çalışmada Cronbach alfa değeri .81 olarak bulunmuştur.

3.4. İşlem

Verilerin toplanması için kullanılması planlanan Kişisel Bilgi Formu, Problemlili İnternet Kullanımı Ölçeği, Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu ve Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formunun uygulanması için Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Etik Kurulu’ndan izin alınmıştır. Ölçekler, Ekim 2017-Nisan 2019 tarihleri arasında Kırıkkale, Ankara, Gaziantep ve Kahramanmaraş illerindeki 18-26 yaş aralığındaki toplam 429 bireye, yüz yüze ve online olarak uygulanmıştır. Bu zaman farkının nedeni olarak erkek katılımcılara

ulaşmanın gl ve bundan ötürü de erkek katılımcı sayısının arttırılmaya çalışılması gösterilebilir.

Veriler niversite ğrencisi olan katılımcılardan üniversitede dersin yürütücüsünün izni ve yardımı ile ders saatleri kapsamında toplanmıştır. Üniversite ğrencisi olmayan 18-26 yaş arasındaki bireylere ise bireysel olarak ulaşılmış ve bireysel uygulama yöntemiyle veriler toplanmıştır. Ayrıca pratik nedenlerden dolayı (daha hızlı veri toplanması, ekonomik olması, işaretlenmemiş madde ihtimalinin sıfır olması gibi) lek setinin online formu da hazırlanmış ve bazı veriler de bu yolla toplanmıştır.

Bireylere lekler uygulanmadan önce, yapılan araştırmanın amacı, kişisel bilgilerinin istenmeyeceği, araştırmaya dahil olmalarının gönüllülük esasına dayandığı ve verilen cevapların gizli tutulacağı bilgilendirmesi yapılmıştır. Ölçekler, araştırmaya katılmak için gönüllü olan bireylere uygulanmıştır. Katılımcılardan kimlik bilgileri istenmemiştir. Katılımcılara araştırma ile ilgili ön bilgi verildikten sonra, ölçeklerin uygulanmasına ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Bununla ilgili olarak öncelikle demografik bilgi formunda yer alan soruları eksiksiz bir şekilde doldurmaları istenmiştir. Devamında yer alan Probleml İnternet Kullanımı leğini doldururken kendi internet kullanımlarını düşünerek maddeleri ona göre doldurmaları hatırlatmasında bulunulmuştur. Anne-babaya bağlanmayı ölçmek için kullanılan Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formunu doldururken de kendi anne ve babalarının çeşitli tutum ve davranışlarını düşünerek maddeleri doldurmaları hatırlatmasında bulunulmuştur. Tamamlanma İhtiyacı leği-Kısa Formu için de kendileri adına uygun olan seçeneklerden yalnızca birisini işaretlemeleri gerektiği hatırlatılmıştır. Online olarak hazırlanan formda da bu açıklamalara yazılı olarak yer verilmiştir. Ölçeklerin katılımcılar tarafından cevaplandırılması ortalama 15-20 dakika sürmüştür. Araştırmaya yapmış oldukları gönüllü katkılardan dolayı katılımcılara teşekkür edilmiş ve ölçeklerin uygulanması sonlandırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel analizleri SPSS 24.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) ve LISREL paket programları kullanılarak yapılmıştır. Yapılan her analizden sonra elde edilen sonuçlara ilişkin bulgular

açıklanmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerinin analizinde frekans ve yüzde dağılımı kullanılmıştır.

Bütün değişkenler için betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Problemlerle internet kullanımı ile anne-babaya bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisinin olup olmadığını göstermek için Path Modeli kullanılmıştır. Verilerin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığını test etmede ilişkisiz örneklem için t-Testi ve ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Varyans analizi sonrasında ortalamalar arasındaki farkların kaynağına Scheffe Testi ile bakılmıştır. Veriler analiz edilirken güven aralığı %95 olarak alınmıştır.

Katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların anlamlılığına bakabilmek için “yaş” değişkeni Cote’nin (2002) beliren yetişkinlik kuramına uygun olarak, üç gruba (18-20, 21-24, 25 ve üzeri) ayrılmış ve analizler bu sınıflamalar üzerinden yapılmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma kapsamında yapılan analizler ile elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda problemli internet kullanımı, anneye bağlanma, babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı öncelikle cinsiyet değişkenine göre incelenmiştir. Daha sonra problemli internet kullanımı, anneye bağlanma, babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı ile ilgili olduğu düşünülen demografik değişkenler arasındaki ilişki t-testi ve ANOVA analizleri yapılarak araştırılmıştır. Son olarak ise problemli internet kullanımı, anneye bağlanma, babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı kavramları arasındaki ilişki Path modeli doğrultusunda incelenmiştir.

4.1. Problemli İnternet Kullanımına İlişkin Bulgular

4.1.1. Problemli İnternet Kullanımının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların problemli internet kullanımlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4. 1. Problemlİ İnternet Kullanımı ve Alt Ölçeklerinin Cinsiyete Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Problemlİ İnternet Kullanımı	Erkek	176	115.95	27.32	427	-3.38	.001
	Kadın	253	124.27	23.46			
İnternetin Olumsuz Sonuçları	Erkek	176	62.95	17.15	427	-3.58	.000
	Kadın	253	68.34	13.92			
Sosyal Fayda / Sosyal Rahatlık	Erkek	176	36.39	9.13	427	-4.72	.000
	Kadın	253	40.15	7.32			
Aşırı Kullanım	Erkek	176	16.61	5.08	427	-1.58	.114
	Kadın	253	15.78	5.56			

Tablo 4.1.'de görüldüğü üzere, erkek ve kadın katılımcıların problemlİ internet kullanımı açısından karşılaştırılması için yapılan t-Testi sonucunda problemlİ internet kullanımının cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($t(427) = -3.38, p < .05$). Buradan hareketle PİK'in erkek ve kadın olma durumuna göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların cinsiyet durumuna göre PİK düzeyleri karşılaştırıldığında, kadınların ortalaması ($\bar{X} = 124.27$) erkeklere göre ($\bar{X} = 115.95$) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4.1.'deki diğer verilere bakıldığında; erkek ve kadın katılımcıların internetin olumsuz sonuçları ($t(427) = -3.58, p < .05$) ve sosyal fayda/sosyal rahatlık ($t(427) = -4.72, p < .05$) alt ölçeklerinin cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur. Buradan hareketle internetin olumsuz sonuçları ve sosyal fayda/sosyal rahatlık alt ölçeklerinin erkek ve kadın olma durumuna göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların cinsiyet durumuna göre internetin olumsuz sonuçları düzeyleri karşılaştırıldığında kadınların ortalaması ($\bar{X} = 68.34$) erkeklere göre ($\bar{X} = 62.95$), sosyal fayda/sosyal rahatlık düzeyleri karşılaştırıldığında da kadınların ortalaması ($\bar{X} = 40.15$) erkeklere ($\bar{X} = 36.39$) göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Yapılan analizde internetin aşırı kullanımının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur ($t(427) = -1.58, p > .05$).

4.1.2. Problemlı İnternet Kullanımının Yaş Grupları Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların yaş gruplarına göre betimsel istatistikleri Tablo 4.2.’de, problemlı internet kullanımı puanlarının yaş gruplarına göre ANOVA sonuçları Tablo 4.3.’te verilmiştir.

Tablo 4. 2. Problemlı İnternet Kullanımı ve Alt Ölçekleri Puanlarının Yaşa Göre Oluşturulan Gruplar Açısından Betimsel İstatistikleri

	Yaş Grubu	N	$\bar{X}$	SS
Problemlı İnternet Kullanımı	18-20	121	124.86	22.16
	21-24	232	118.56	27.63
	25 ve üzeri	76	121.51	22.25
İnternetin Olumsuz Sonuçları	18-20	121	68.55	13.03
	21-24	232	64.74	16.95
	25 ve üzeri	76	66.50	14.33
Sosyal Fayda / Sosyal Rahatlık	18-20	121	40.80	7.02
	21-24	232	37.56	8.92
	25 ve üzeri	76	38.30	7.67
Aşırı Kullanım	18-20	121	15.50	5.13
	21-24	232	16.25	5.60
	25 ve üzeri	76	16.71	5.02

Tablo 4.2. incelendiğinde, problemlı internet kullanımının en yüksek olduğu yaş grubunun “18-20” ($\bar{X} = 124.86$; $SS = 22.16$), en düşük olduğu yaş grubunun ise “21-24” ($\bar{X} = 118.56$; $SS = 27.63$) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2.’deki diğer veriler incelendiğinde ise, internetin olumsuz sonuçlarının en yüksek olduğu yaş grubunun “18-20” ($\bar{X} = 68.55$; $SS = 13.03$), en düşük olduğu yaş grubunun “21-24” ($\bar{X} = 64.74$; $SS = 16.95$); sosyal fayda/sosyal rahatlığın en yüksek olduğu yaş grubunun “18-20” ($\bar{X} = 40.8$; $SS = 7.02$), en düşük olduğu yaş grubunun “21-24” ($\bar{X} = 37.56$; $SS = 8.92$); aşırı kullanımın en yüksek

olduğu yaş grubunun “25 ve üzeri” ($\bar{X} = 16.71$; $SS = 5.02$), en düşük olduğu yaş grubunun ise “18-20” ($\bar{X} = 15.5$; $SS = 5.13$) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 3. Problemlİ İnternet Kullanımı Puanlarının Yaş Gruplarına Göre ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Problemlİ İnternet Kullanımı	Gruplararası	3199.46	2	1599.73			
	Gruplariçi	272464.87	426	639.59	2.50	.083	Yok
	Toplam	275664.33	428				
İnternetin Olumsuz Sonuçları	Gruplararası	1168.56	2	584.28			
	Gruplariçi	102145.38	426	239.78	2.44	.089	Yok
	Toplam	103313.95	428				
Sosyal Fayda / Sosyal Rahatlık	Gruplararası	841.90	2	420.95			
	Gruplariçi	28706.31	426	67.39	6.25	.002	["18-20" – "21-24"]
	Toplam	29548.21	428				
Aşırı Kullanım	Gruplararası	76.32	2	38.16			
	Gruplariçi	12305.38	426	28.89	1.32	.268	Yok
	Toplam	12381.70	428				

Tablo 4.3. incelendiğinde; analiz sonuçları katılımcıların problemlİ internet kullanımlarının yaş gruplarına göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($F(2, 426) = 2.50, p > .05$). Başka bir ifadeyle, katılımcıların PİK’leri, yaşa göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Tablo 4.3. incelendiğinde; analiz sonuçları katılımcıların internetin olumsuz sonuçlarının yaş gruplarına göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($F(2, 426) = 2.44, p > .05$). Başka bir ifadeyle, katılımcıların internetin olumsuz sonuçları, yaşa göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Tablo 4.3. incelendiğinde; analiz sonuçları katılımcıların sosyal fayda/sosyal rahatlıklarının yaş gruplarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F(2, 426) = 6.25, p < .05$). Başka bir ifadeyle, katılımcıların sosyal fayda/sosyal

rahatlıkları, yaşa göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre “18-20” ($\bar{X} = 40.80$; $SS = 7.02$) ile “21-24” ($\bar{X} = 37.56$; $SS = 8.92$) grupları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Tablo 4.3. incelendiğinde; analiz sonuçları katılımcıların internetin aşırı kullanımının yaş gruplarına göre anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($F(2, 426) = 1.32$, $p > .05$). Başka bir ifadeyle, katılımcıların interneti aşırı kullanmaları, yaşa göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

4.2. Anneye Bağlanmaya İlişkin Bulgular

4.2.1. Anneye Bağlanmanın Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların anneye bağlanmalarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4. 4. Anneye Bağlanmanın Cinsiyete Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Erkek	176	62.40	13.85	427	-3.07	.002
Kadın	253	66.33	12.50			

Tablo 4.4.’te görüldüğü üzere, erkek ve kadın katılımcıların anneye bağlanmaları açısından karşılaştırılması için yapılan t-Testi sonucunda anneye bağlanmanın cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($t(427) = -3.07$, $p < .05$). Buradan hareketle anneye bağlanmanın erkek ve kadın olma durumuna göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların cinsiyet durumuna göre anneye bağlanma düzeyleri karşılaştırıldığında, kadınların ortalaması ($\bar{X} = 66.33$) erkeklere göre ($\bar{X} = 62.40$) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

4.2.2. Anneye Bağlanmanın Yaş Grupları Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların yaş gruplarına göre betimsel istatistikleri Tablo 4.5.'te, anneye bağlanmanın yaş gruplarına göre ANOVA sonuçları Tablo 4.6.'da verilmiştir.

Tablo 4. 5. Anneye Bağlanma Puanlarının Yaşa Göre Oluşturulan Gruplar Açısından Betimsel İstatistikleri

Yaş Durumu	N	$\bar{X}$	SS
18-20	121	67.03	12.32
21-24	232	65.08	12.46
25 ve üzeri	76	59.92	15.51

Tablo 4.5. incelendiğinde, anneye bağlanmanın en yüksek olduğu yaş grubunun “18-20” ($\bar{X} = 67.03$; $SS = 12.32$), en düşük olduğu yaş grubunun ise “25 ve üzeri” ($\bar{X} = 59.92$; $SS = 15.51$) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 6. Anneye Bağlanma Puanlarının Yaş Gruplarına Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	2428.034	2	1214.02			["18-20"- "25 ve üzeri"]-
Gruplariçi	72168.84	426	169.41	7.17	.001	["21-24"- "25 ve üzeri"]
Toplam	74596.87	428				

Tablo 4.6. incelendiğinde; analiz sonuçları katılımcıların anneye bağlanmaları açısından yaş gruplarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F(2, 426) = 7.17$, $p < .05$). Başka bir deyişle, katılımcıların anneye bağlanmaları, yaşa bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre “18-20” ($\bar{X} = 67.03$; $SS = 12.32$) ile “25 ve üzeri” ($\bar{X} = 59.92$; $SS = 15.51$) ve “21-24” ($\bar{X} = 65.08$;

SS= 12.46) ile “25 ve üzeri” ($\bar{X} = 59.92$; SS= 15.51) grupları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

4.3. Babaya Bağlanmaya İlişkin Bulgular

4.3.1. Babaya Bağlanmanın Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların babaya bağlanmalarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4. 7. Babaya Bağlanmanın Cinsiyete Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Erkek	176	55.20	17.49	427	-3.27	.001
Kadın	253	60.40	15.21			

Tablo 4.7.’de görüldüğü üzere, erkek ve kadın katılımcıların babaya bağlanma açısından karşılaştırılması için yapılan t-Testi sonucunda babaya bağlanmanın cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($t(427) = -3.27$, $p < .05$). Buradan hareketle babaya bağlanmanın erkek ve kadın olma durumuna göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların cinsiyet durumuna göre babaya bağlanma düzeyleri karşılaştırıldığında, kadınların ortalaması ($\bar{X} = 60.40$) erkeklere göre ($\bar{X} = 55.20$) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

4.3.2. Babaya Bağlanmanın Yaş Grupları Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların yaş gruplarına göre betimsel istatistikleri Tablo 4.8.’de, babaya bağlanmanın yaş gruplarına göre ANOVA sonuçları Tablo 4.9.’da verilmiştir.

Tablo 4. 8. Babaya Bağlanma Puanlarının Yaşa Göre Oluşturulan Gruplar Açısından Betimsel İstatistikleri

Yaş Durumu	N	$\bar{X}$	SS
18-20	121	62.41	14.55
21-24	232	58.59	15.25
25 ve üzeri	76	50.70	19.67

Tablo 4.8. incelendiğinde, babaya bağlanmanın en yüksek olduğu yaş grubunun “18-20” ($\bar{X} = 62.41$; SS= 14.55), en düşük olduğu yaş grubunun ise “25 ve üzeri” ($\bar{X} = 50.70$; SS= 19.67) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 9. Babaya Bağlanma Puanlarının Yaş Gruplarına Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	6459.16	2	3229.58	12.71	.000	[“18-20”- “25 ve üzeri”]- [“21-24”- “25 ve üzeri”]
Gruplariçi	108191.48	426	253.97			
Toplam	114650.63	428				

Tablo 4.9. incelendiğinde; analiz sonuçları katılımcıların babaya bağlanmaları açısından yaş gruplarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F(2, 426) = 12.71$, $p < .05$). Başka bir deyişle, katılımcıların babaya bağlanmaları, yaş gruplarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre “18-20” ($\bar{X} = 62.41$; SS= 14.55) ile “25 ve üzeri” ($\bar{X} = 50.70$; SS= 19.67) ve “21-24” ($\bar{X} = 58.59$; SS= 15.25) ile “25 ve üzeri” ($\bar{X} = 50.70$; SS= 19.67) grupları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

4.4. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacına İlişkin Bulgular

4.4.1. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyaçlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-Testi kullanılmıştır.

Tablo 4. 10. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Cinsiyete Göre Oluşturulan Gruplar Açısından t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Erkek	176	63.56	12.37	427	-6.13	.000
Kadın	253	70.21	10.04			

Tablo 4.10.'da görüldüğü üzere, erkek ve kadın katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyacı açısından karşılaştırılması için yapılan t-Testi sonucunda bilişsel tamamlanma ihtiyacının cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterdiği bulunmuştur ($t(427) = -6.13, p < .05$). Buradan hareketle bilişsel tamamlanma ihtiyacının erkek ve kadın olma durumuna göre değişiklik gösterdiği söylenebilir. Katılımcıların cinsiyet durumuna göre bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyleri karşılaştırıldığında, kadınların ortalaması ($\bar{X} = 70.21$) erkeklere göre ($\bar{X} = 63.56$) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

4.4.2. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacının Yaş Grupları Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların yaş gruplarına göre betimsel istatistikleri Tablo 4.11.'de, bilişsel tamamlanma ihtiyaçlarının yaş gruplarına göre ANOVA sonuçları Tablo 4.12.'de verilmiştir.

Tablo 4. 11. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı Puanlarının Yaşa Göre Oluşturulan Gruplar Açısından Betimsel İstatistikleri

Yaş Durumu	N	$\bar{X}$	SS
18-20	121	65.11	13.18
21-24	232	68.03	10.60
25 ve üzeri	76	69.60	10.92

Tablo 4.11. incelendiğinde, bilişsel tamamlanma ihtiyacının en yüksek olduğu yaş grubunun “25 ve üzeri” ($\bar{X}$ = 69.60; SS= 10.92), en düşük olduğu yaş grubunun ise “18-20” ($\bar{X}$ = 65.11; SS= 13.18) olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 12. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı Puanlarının Yaş Gruplarına Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	1089.853	2	544.926			
Gruplariçi	55757.327	426	130.886	4.163	.016	“18-20” – “25 ve üzeri”
Toplam	56847.179	428				

Tablo 4.12. incelendiğinde; analiz sonuçları katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyaçlarının yaş gruplarına göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($F(2, 426) = 8.90, p < .05$). Başka bir deyişle, katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyaçları, yaşa göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkın hangi gruplar arasında anlamlı olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre “18-20” ($\bar{X}$ = 65.11; SS= 13.18) ile “25 ve üzeri” ($\bar{X}$ = 69.60; SS= 10.92) grupları arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Başka bir ifadeyle, “25 ve üzeri” yaş grubundaki katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyaçlarının “18-20” yaş grubundaki katılımcılara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

4.5. Path Modeline İlişkin Bulgular

Path modeli analizinde, ilgili kuramsal çerçeveler ve yapılan çalışmalar kapsamında hipotez model kurulmaktadır. Daha sonra Path modeli analizi yapılmaktadır. Bu bölümde öncelikle bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki korelasyon değerleri incelenmiş daha sonra problemli internet kullanımı ile anneye bağlanma, babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı kavramları arasındaki ilişkilerin ortaya konması amacı ile bir model geliştirilmiştir. Elde edilen bulgular da ilgili hipotezlerin tek tek ele alınması yerine oluşturulan hipotez kavramsal model istatistiksel olarak test edilerek verilmiştir. Buna göre katılımcıların, problemli internet kullanımı, anneye bağlanma, babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı değişkenleri açısından ele alınarak geliştirilen modelin anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla Path analizi yapılmıştır.

Araştırmada, araştırma grubunun problemli internet kullanımı, anneye bağlanma, babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı ortalama puanları arasındaki korelasyon incelenmiş ve sonuçları Tablo 4.13.'te verilmiştir.

Tablo 4. 13. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri

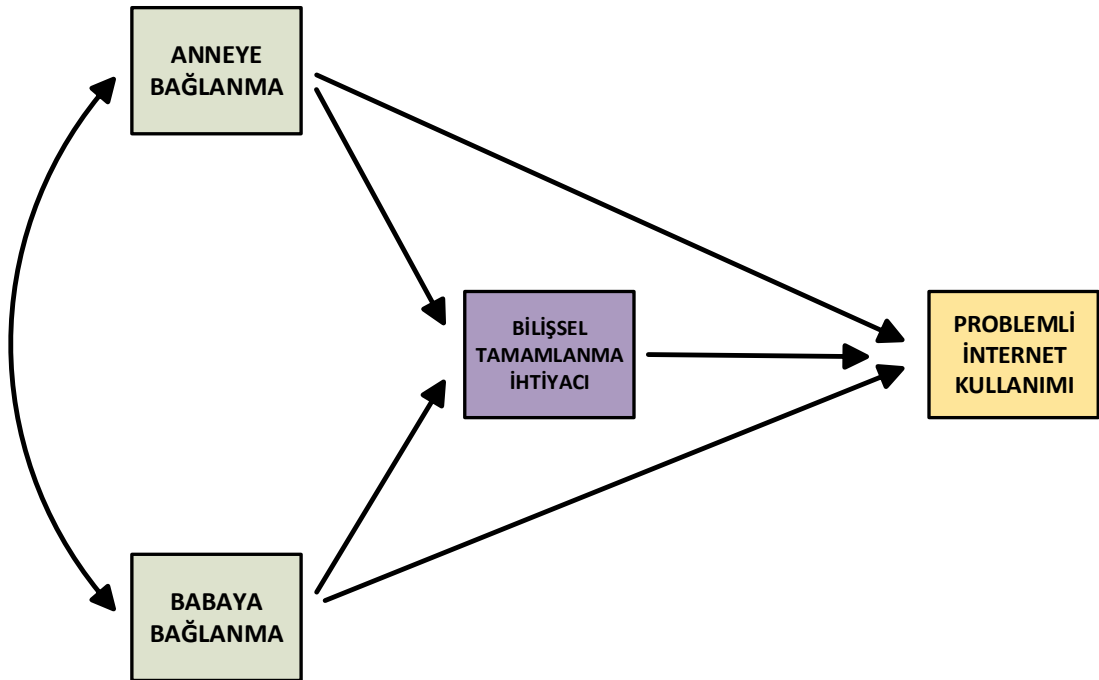
Değişkenler	Problemli İnternet Kullanımı	Anneye Bağlanma	Babaya Bağlanma	Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı
Problemli İnternet Kullanımı	1	.24**	.19**	.04
Anneye Bağlanma		1	.57**	.13**
Babaya Bağlanma			1	.10*
Bilişsel Tamamlanma İhtiyacı				1

** p < .01, * p < .05

Korelasyon analizi sonucuna göre, PİK ile anneye bağlanma ($r=.24$; $p< .01$) ve babaya bağlanma ($r= .19$; $p< .01$) arasında pozitif ve çok düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. PİK ve tamamlanma ihtiyacı arasında anlamlı bir ilişki

bulunmamıştır ($r = .04$; $p > .05$). Korelasyon analizinin bir diğer sonucuna göre ise, tamamlanma ihtiyacı ile anneye bağlanma ($r = .13$; $p < .01$) ve babaya bağlanma ($r = .10$; $p < .05$) arasında pozitif ve çok düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Bununla birlikte, anneye bağlanma ile babaya bağlanma arasında da pozitif ve orta düzeyde ($r = .57$; $p < .01$) anlamlı bir ilişki vardır. Bu sonuçlara göre bireylerin PİK düzeylerinin anneye-babaya bağlanma ile tamamlanma ihtiyacını yordayıcı ve pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre model testi için gerekli korelasyon yeterliliğine ulaşıldığı söyleyebilmek mümkündür. Daha sonra kavramsal modelin test edilmesi işlemine geçilmiştir.

Hipotez modele ilişkin bağımlı değişken problemlili internet kullanımı, aracı değişken tamamlanma ihtiyacı, bağımsız (dışsal) değişkenler ise anneye bağlanma ve babaya bağlanmadır. Hipotez modelde anneye bağlanma, babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı değişkenlerinin PİK'i yordama güçleri incelenmiştir. Modele göre, anneye bağlanma, babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı, PİK'i doğrudan yordamaktadır. Ayrıca, PİK ile anneye bağlanma ve babaya bağlanma arasındaki ilişkide tamamlanma ihtiyacının dolaylı etkisinin olduğu varsayılmıştır. Test edilecek hipotez kavramsal modelde tanımlanan ilişkiler Şekil 4.1.'de gösterilmiştir.

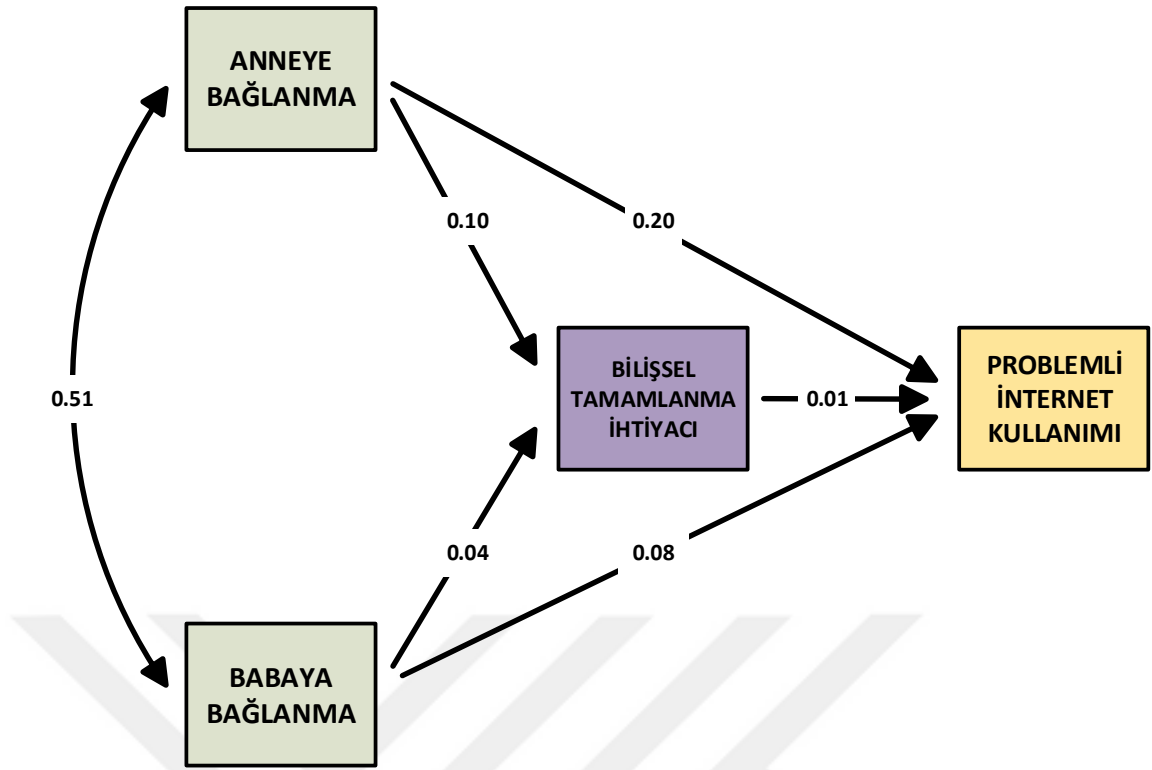

Şekil 4. 1. Hipotez Kavramsal Model

Şekil 4.1.'de görüldüğü gibi, değişkenler arasındaki tek yönlü oklar öngörülen doğrudan etkileri belirtmektedir. Modele göre, anneye bağlanma, babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacının PİK'e doğrudan etkisinin yanı sıra tamamlanma ihtiyacının PİK üzerinden dolaylı etkisinin olduğu varsayılmıştır. Buna göre hipotez kavramsal modelde yer alan dört parametre aşağıda yazılı olan araştırma soruları ile açıklanmıştır:

1. Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri problemlili internet kullarımlarını yordamakta mıdır?
2. Katılımcıların babaya bağlanma düzeyleri problemlili internet kullarımlarını yordamakta mıdır?
3. Katılımcıların tamamlanma ihtiyacı düzeyleri problemlili internet kullarımlarını yordamakta mıdır?
4. Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri tamamlanma ihtiyaçlarını yordamakta mıdır?
5. Katılımcıların babaya bağlanma düzeyleri tamamlanma ihtiyaçlarını yordamakta mıdır?
6. Katılımcıların anneye bağlanma düzeyi ile babaya bağlanma düzeyi birbirini yordamakta mıdır?
7. Anneye bağlanma ve problemlili internet kullarımı ilişkisinde tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi var mıdır?
8. Babaya bağlanma ve problemlili internet kullarımı ilişkisinde tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi var mıdır?

Şekil 4.1.'deki birbirini yordadığı düşünölen değişkenlerin Path diyagramları çizildikten sonra Tablo 4.13.'teki korelasyon analizinden de yararlanılarak kavramsal modelin analizi (standardize katsayılar) yapılmıştır. Sonuçları Şekil 4.2.'de gösterilmiştir.

Şekil 4. 2. Model Analizi (Standardize Katsayılar)

Analiz sonrası modele ilişkin uyum değerleri Tablo 4.14.'te verilmiştir.

Tablo 4. 14. Modelin Path Analizi Sonuçları

Uyum İndeksleri	Uyum Değerleri
Ki-Kare/Serbestlik Derecesi	0
RMSEA	0.000
CFI	1.00
IFI	1.00
NFI	1.00
TLI	1.00
GFI	1.00
AGFI	1.00

Test edilen modele ilişkin elde edilen uyum katsayılarına bakıldığında, CFI= 1.00, IFI= 1.00, NFI= 1.00, TLI= 1.00, GFI= 1.00 ve AGFI= 1.00 olduğu görülmektedir. Ki-Kare/Serbestlik Derecesi (χ^2 / sd) 0; RMSEA değerlerinin ise .000 olarak bulunmuştur (bkz. Tablo 4.14.). Analiz sonucuna göre Ki-Kare ve RMSEA değerlerinin .05'ten küçük olduğunun görülmektedir. CFI, IFI, NFI, TLI uyum değerlerinin .95'in üzerinde olması, aynı zamanda Ki-Kare ve RMSEA değerlerinin .05'in altında olması test edilen modelin “doymuş model” olduğu anlamına gelmektedir (Şimşek, 2007). Bu sebeple iyileştirme indekslerinin incelenmesine gerek duyulmamıştır.

Tablo 4. 15. Yordayıcı Değişkenlerin Yordanan Değişkenler Üzerindeki Etki Değerleri

	Problemlili İnternet Kullanımı			Anneye Bağlanma	Babaya Bağlanma	Tamamlanma İhtiyacı
	1	2	3	1	1	1
Anneye Bağlanma	.20	.001	.20	-	.54	.10
Babaya Bağlanma	.08	.0004	.08	.54	-	.04
Tamamlanma İhtiyacı	.01	.00	.00	.00	.00	-

1: Doğrudan Etki; 2: Dolaylı Etki; 3: Toplam Etki

Model testi sonucunda çıkan etki puanlarına bakıldığında; PİK için anneye bağlanmanın $\beta = .20$; babaya bağlanmanın $\beta = .08$; tamamlanma ihtiyacının $\beta = .01$ düzeyinde doğrudan etkisinin bulunduğu görülmektedir. Anneye bağlanmanın tamamlanma ihtiyacı üzerinde $\beta = .10$ düzeyinde doğrudan etkisi bulunmakla birlikte PİK üzerinde, tamamlanma ihtiyacı üzerinden dolaylı olarak $\beta = .001$ düzeyinde bir etkisi bulunduğu söylenebilir. Babaya bağlanmanın ise tamamlanma ihtiyacı üzerinde $\beta = .04$ düzeyinde doğrudan etkisi bulunmakla birlikte PİK üzerinde, tamamlanma ihtiyacı üzerinden dolaylı olarak $\beta = .0004$ düzeyinde bir etkisinin bulunduğu söylenebilir (bkz. Tablo 4.15.).

Modelde “doğrudan etkilere” bakıldığında anneye bağlanma ($\beta = .20, p < .01$), babaya bağlanma ($\beta = .08, p < .01$) ve tamamlanma ihtiyacı ($\beta = .01, p < .01$) PİK ile pozitif ve düşük ilişkili bulunmuştur. Anneye bağlanma ($\beta = .10, p < .01$) ve babaya bağlanma da ($\beta = .04, p < .01$) tamamlanma ihtiyacı ile pozitif ve düşük ilişkili bulunmuştur. Anneye bağlanma ile de babaya bağlanma pozitif ve orta ilişkili bulunmuştur ($\beta = .54, p < .01$). Değişkenler arasındaki dolaylı etkileri incelemek, tamamlanma ihtiyacının aracılık rolünün anlaşılmasına katkı sağlayacaktır (bkz. Tablo 4.15.).

Hipotez modelde tamamlanma ihtiyacının anneye ve babaya bağlanma ile PİK arasında aracılık (mediator) rolü tanımlanmıştı. Yapılan analiz sonucunda, tamamlanma ihtiyacının aracılık rolü gözlenmektedir. Başka bir ifadeyle anneye ve babaya bağlanma tamamlanma ihtiyacına etki etmekte; bu durum ise PİK’e etki etmektedir. Modelde tanımlanan ilişkilere ait dolaylı etkiler, aşağıda açıklanmıştır.

Değişkenler arasındaki dolaylı etkilere bakıldığında, anneye bağlanmanın ($\beta = .001, p < .01$) ve babaya bağlanmanın ($\beta = .0004, p < .01$) tamamlanma ihtiyacı üzerinden PİK’e dolaylı etkisinin düşük ve pozitif olduğu görülmektedir. Genel olarak bulgulara bakıldığında, modelde tamamlanma ihtiyacının aracılık rolünün olduğu görülmektedir ve bu bulgu “tamamlanma ihtiyacının anneye ve babaya bağlanma ile problemli internet kullanımı arasında aracı rolü vardır” hipotezini doğrulamıştır (bkz. Tablo 4.15.).

Bir değişkenin diğeri üzerindeki “*toplam etkisi*”, aralarındaki tüm doğrudan ve dolaylı etkilerinin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Toplam etkilere bakıldığında, anneye bağlanmanın ($\beta = .20, p < .01$) ve babaya bağlanmanın ($\beta = .08, p < .01$) toplam etkisi PİK ile düşük düzeyde pozitif ilişkili bulunmuştur. Genel olarak, anneye ve babaya bağlanmanın PİK üzerindeki toplam etkisinin anlamlı olduğu ifade edilebilir.

Bulgulara genel olarak bakıldığında hem anneye ve babaya bağlanmanın hem de tamamlanma ihtiyacının PİK üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu, anneye ve babaya bağlanmanın tamamlanma ihtiyacı üzerinden PİK’e olan etkisinin de anlamlı olduğu ifade edilebilir. Daha ayrıntılı olarak ise, anneye-babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacının PİK üzerinde pozitif etkisinin olduğu söylenebilir. Ayrıca, hipotez modelde tanımlanmış olan ilişkilerin de desteklendiği söylenebilir.

4.6. Bulguların Topluca Değerlendirilmesi

Bu bölümde araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirilmiştir. İlk olarak problemli internet kullanımının, daha sonra ise sırasıyla anneye bağlanma, babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacının çeşitli demografik değişkenler açısından karşılaştırmaları sunulmuştur. Ardından, Path modeline ilişkin bulgular verilmiştir.

PİK'in çeşitli demografik değişkenler açısından karşılaştırması incelendiğinde bireylerin PİK'leri ve 'internetin olumsuz sonuçları' ile 'sosyal fayda/sosyal rahatlık' alt boyutları üzerinde cinsiyetin anlamlı farklılığa sahip olduğu ancak 'aşırı kullanım' alt boyutu üzerinde anlamlı farklılığa sahip olmadığı görülmüştür. Ayrıca PİK ve 'internetin olumsuz sonuçları' ile 'aşırı kullanım' alt boyutları üzerinde yaşın anlamlı farklılığa sahip olmadığı ancak 'sosyal fayda/sosyal rahatlık' alt boyutu üzerinde anlamlı farklılığa sahip olduğu görülmüştür.

Anneye-babaya bağlanmanın ve tamamlanma ihtiyacının çeşitli demografik değişkenler açısından karşılaştırması incelendiğinde bireylerin anneye-babaya bağlanmaları ve tamamlanma ihtiyaçları üzerinde cinsiyet ve yaşın anlamlı farklılığa sahip olduğu bulunmuştur.

Path modeli ile ilgili bulgulara genel olarak bakıldığında hem anneye ve babaya bağlanmanın hem de tamamlanma ihtiyacının PİK'in yordayıcıları olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre, araştırmanın başlangıcında öngörülen "Anneye bağlanma problemli internet kullanımını yordamaktadır", "Babaya bağlanma problemli internet kullanımını yordamaktadır" ve "Tamamlanma ihtiyacı problemli internet kullanımını yordamaktadır" hipotezlerinin doğrulandığı söylenebilir. Modelde anneye-babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı, PİK ile düşük düzeyde pozitif ilişkili bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda, tamamlanma ihtiyacının anneye ve babaya bağlanma ile PİK arasında aracılık rolü gözlenmektedir. Bu bulgu, "Tamamlanma ihtiyacının anneye bağlanma ve problemli internet kullanımını arasında aracılık rolü vardır" ve "Tamamlanma ihtiyacının babaya bağlanma ve problemli internet kullanımını arasında aracılık rolü vardır" şeklinde ifade edilen hipotezleri doğrular niteliktedir. Anneye ve babaya bağlanma tamamlanma ihtiyacına etki etmekte; bu durum ise PİK'e etki etmektedir. Bulgulara toplam etkiler başlığı altında bakıldığında, anneye ve babaya bağlanmanın PİK üzerinde düşük düzeyde pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir. Path modeli ile ilgili bulgulara genel olarak bakıldığında, anneye ve babaya bağlanmanın PİK'in yordayıcıları olduğu ve

hipotez modelde tanımlanan ilişkilerin doğrulandığı ve önceki bölümde Path modeli ile ilgili olan hipotezlerin doğrulandığı da görülmektedir.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sorularının test edilmesi sonucunda elde edilen bulgular, ilgili alanyazında yer alan çalışmalar ve görgül çalışmalar kapsamında tartışılmıştır. Bulgular tartışılırken, bir önceki bölümdeki sıra dikkate alınmış ve öncelikle çalışmada yer alan demografik değişkenlerin problemli internet kullanımı, anneye bağlanma, babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacı açısından karşılaştırılmasına ilişkin sonuçların tartışılmasına yer verilmiştir. Daha sonra anneye bağlanma, babaya bağlanma ve bilişsel tamamlanma ihtiyacının problemli internet kullanımı üzerindeki yordama gücüne ilişkin Path model analizi sonuçlarının tartışılmasına yer verilmiştir.

Genel olarak bulgulara bakıldığında, PİK'in ve 'internetin olumsuz sonuçları' ile 'sosyal fayda/sosyal rahatlık' alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaştığı, 'aşırı kullanım' alt boyutunun farklılaşmadığı, problemli internet kullanımının ve 'internetin olumsuz sonuçları' ile 'aşırı kullanım' alt boyutlarının yaşa göre farklılaşmadığı, 'sosyal fayda/sosyal rahatlık' alt boyutunun ise yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Anneye ve babaya bağlanmanın ise ayrı ayrı olarak cinsiyet ve yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Tamamlanma ihtiyacı düzeylerinin de cinsiyet ve yaş açısından anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. PİK ile anneye bağlanma ve babaya bağlanma arasında pozitif ve çok düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. PİK ile tamamlanma ihtiyacı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Tamamlanma ihtiyacı ile anneye bağlanma ve babaya bağlanma arasında pozitif ve çok düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Ayrıca, anneye bağlanma ile babaya bağlanma arasında da pozitif ve orta düzeyde ilişki bulunmuştur.

5.1. Problemli İnternet Kullanımına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Cinsiyete göre oluşturulan grupların Problemli İnternet Kullanımı Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda cinsiyet değişkeninin problemli internet kullanımı ile 'internetin olumsuz sonuçları' ve 'sosyal fayda sosyal rahatlık'

alt boyutları üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu, ‘aşırı kullanım’ alt boyutu üzerinde ise anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüş ve kadınların PİK puanları erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Buna göre araştırma sorularından biri olan “Katılımcıların problemleri internet kullanım düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunun cevabı olarak kadın ve erkek olma durumuna göre problemleri internet kullanımının anlamlı biçimde farklılaştığı söylenebilir.

Alanyazın taramasında problemleri internet kullanımında cinsiyete göre farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Erkeklerin PİK puanlarının kızlardan yüksek bulunduğu çalışmalar olduğu gibi (Karaburç, 2017; Zorbaz, 2013; Üneri ve Tanıdır, 2011; Dinç, 2017; Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2014; İnan, 2010; Özgür-Yörük, 2018; Aylıkçı, 2018; Gencer, 2017; Bozkur, 2013; Çetinkaya, 2013; Durak-Batıgün ve Kılıç, 2011), bizim bulgumuzu destekler nitelikte olan, kızların PİK puanlarının erkeklerden yüksek bulunduğu çalışmalara da (Griffiths, 1996; Ballarotto, Volpi, Marzilli ve Tambeli, 2018; Doğan, Işıklar ve Eroğlu, 2008; Beşaltı, 2016; Mottram ve Fleming, 2009; Gomez, Harris, Barreiro, Isorna ve Rial, 2017; Yalçınöz, 2017; Liu, Desai, Krishnan-Sarin, Cavallo ve Pozenta, 2011) rastlanmıştır. Tüm bunların aksine PİK’in cinsiyete göre farklılaşmadığını bulan çalışmalar da (Karakuş, 2016; Saatçioğlu, 2016; Odacı, 2013; Köksal, 2015; Taylan ve Işık, 2015; Tuna, 2015; Peker, 2013; Khazaal, Bilieux, Thorens, Khan, Louati, Scarlatti, Theintz ve Lederrey, 2008) mevcuttur.

Kadın ve erkekler arasında PİK puanlarının bu şekilde farklılaşmasında çalışmanın yapıldığı araştırma grubunun sahip olduğu özelliklerin, araştırmanın konusunun ya da çalışmada yer alan değişkenlerin etkili olabileceği düşünülmektedir. Cinsiyete ilişkin bu farklılıkların temelinde toplumsal cinsiyet rollerindeki farklılaşmaların olabileceği de söylenebilir.

Yaşa göre oluşturulan grupların Problemleri İnternet Kullanımı Ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda yaş değişkeninin PİK ile ‘internetin olumsuz sonuçları’ ve ‘aşırı kullanım’ alt boyutları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı, ‘sosyal fayda sosyal rahatlık’ alt boyutu üzerinde ise anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür. Buna göre araştırma sorularından biri olan “Katılımcıların problemleri internet kullanım düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunun cevabı olarak yaşa göre problemleri internet kullanımının anlamlı biçimde farklılaşmadığı söylenebilir.

Alanyazın taramasında problemlı internet kullanımında yaşa göre farklı sonuçlara ulaşıldığı görölmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde bizim bulgumuzu destekler nitelikte, PİK'in yaşa göre farklılaşmadığını bulan çalışmalar (Özolgun-Kurt, 2014; Dinç, 2017; Köksal, 2015; Soh, Chew, Koay ve Ang, 2018; Üçkardeş, 2010; Özer, 2013; Kubey, Lavin ve Barrows, 2001) mevcuttur. Bunun aksine yaş küçüldükçe PİK puanlarının azaldığının bulunduğu çalışmalar olduğu gibi (Balarotto ve ark, 2018), yaş arttıkça PİK puanlarının arttığının bulunduğu çalışmalara da (Bozkur, 2013; Wang, Tao, Fan, Gao ve Wei, 2017; Beşaltı, 2016; Tuna, 2015; Gomez ve ark., 2017) rastlanmıştır.

Ancak bu çalışmalarda ortaya konulan verileri ele alırken, araştırmaların evren ve örneklemelerinin değişken özelliklerini, araştırmalar arasındaki zaman dilimi farklılıklarını ve her geçen gün internet kullanımında oluşan değişimleri de göz önüne almakta yarar vardır. Ayrıca Yalçınöz'e (2017) göre, interneti en büyük pazarlama araçlarından birine dönüştüren şirket ve işletmelerin hedef kitle algılarındaki değişimlerin internet kullanıcılarının yapısına da etki ettiğini unutmamak gerekir.

5.2. Anneye Bağlanmaya İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Cinsiyete göre oluşturulan grupların Ebeveyn Bağlanma Envanterinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda cinsiyet değişkeninin anneye bağlanma üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür. Buna göre araştırma sorularından biri olan "Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?" sorusunun cevabı olarak kadın ve erkek olma durumuna göre anneye bağlanmanın anlamlı biçimde farklılaştığı söylenebilir. Alanyazındaki ulaşılabilen çalışmalara göz atıldığında ise cinsiyet ile anneye bağlanma ilişkisini araştıran bir çalışma bulunmamıştır.

Yaşla göre oluşturulan grupların Ebeveyn Bağlanma Envanterinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda yaş değişkeninin anneye bağlanma üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür. Buna göre araştırma sorularından biri olan "Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri yaşla göre farklılaşmakta mıdır?" sorusunun cevabı olarak yaşla göre anneye bağlanmanın anlamlı biçimde farklılaştığı

söylenbilir. Alanyazındaki ulaşılabilen çalışmalara göz atıldığında ise yaş ile anneye bağlanma ilişkisini araştıran bir çalışma bulunmamıştır.

5.3. Babaya Bağlanmaya İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Cinsiyete göre oluşturulan grupların Ebeveyn Bağlanma Envanterinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda cinsiyet değişkeninin babaya bağlanma üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür. Buna göre araştırma sorularından biri olan “Katılımcıların babaya bağlanma düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunun cevabı olarak kadın ve erkek olma durumuna göre babaya bağlanmanın anlamlı biçimde farklılaştığı söylenbilir. Alanyazındaki ulaşılabilen çalışmalara göz atıldığında ise cinsiyet ile babaya bağlanma ilişkisini araştıran bir çalışma bulunmamıştır.

Yaşa göre oluşturulan grupların Ebeveyn Bağlanma Envanterinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda yaş değişkeninin babaya bağlanma üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür. Buna göre araştırma sorularından biri olan “Katılımcıların babaya bağlanma düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunun cevabı olarak yaşa göre babaya bağlanmanın anlamlı biçimde farklılaştığı söylenbilir. Alanyazındaki ulaşılabilen çalışmalara göz atıldığında ise yaş ile babaya bağlanma ilişkisini araştıran bir çalışma bulunmamıştır.

5.4. Bilişsel Tamamlanma İhtiyacına İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Cinsiyete göre oluşturulan grupların Tamamlanma İhtiyacı leği-Kısa Formundan aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda cinsiyet değişkeninin tamamlanma ihtiyacı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür. Buna göre araştırma sorularından biri olan “Katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunun cevabı olarak kadın ve erkek olma durumuna göre tamamlanma ihtiyacının anlamlı biçimde farklılaştığı söylenbilir. Alanyazındaki ulaşılabilen çalışmalara göz atıldığında ise cinsiyet ile tamamlanma ihtiyacı ilişkisini araştıran bir çalışma bulunmamıştır.

Yaşa göre oluşturulan grupların Tamamlanma İhtiyacı leği-Kısa Formundan aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda yaş değişkeninin tamamlanma ihtiyacı üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmüştür. Buna göre

araştırma sorularından biri olan “Katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyleri yaşa göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunun cevabı olarak yaşa göre tamamlanma ihtiyacının anlamlı biçimde farklılaştığı söylenebilir. Alanyazındaki ulaşılabilen çalışmalara göz atıldığında ise yaş ile tamamlanma ihtiyacı ilişkisini araştıran bir çalışma bulunmamıştır.

5.5. Path Modeline İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Path modeli ilgili bulgulara genel olarak bakıldığında hem anneye ve babaya bağlanmanın hem de tamamlanma ihtiyacının PİK’i yordadığı ve araştırmanın ilk bölümünde kurulan dört hipotezin de doğrulandığı söylenebilir. Bu bölümde kurulan hipotez modeldeki PİK, anneye-babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı arasındaki ilişki durumlarının incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular tartışılmıştır.

Araştırma grubunu oluşturan bireylerin PİK, anneye-babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı durumları arasındaki ilişkiler Path modeli analizi ile incelenmiştir. Buna göre Path analizi sonucuna bakıldığında hem anneye ve babaya bağlanmanın hem de tamamlanma ihtiyacının PİK’in düşük düzeyde yordayıcıları olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre, araştırmanın “Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri problemli internet kullanımlarını yordamakta mıdır?”, “Katılımcıların babaya bağlanma düzeyleri problemli internet kullanımlarını yordamakta mıdır?” ve “Katılımcıların tamamlanma ihtiyacı düzeyleri problemli internet kullanımlarını yordamakta mıdır?” sorularının düşük düzeyde yordamaktadır şeklinde cevaplanabileceği söylenebilir. Model analizinde anneye-babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı, PİK ile düşük düzeyde pozitif ilişkili bulunmuştur.

Path analizinin bir başka sonucuna göre hem anneye bağlanmanın hem de babaya bağlanmanın tamamlanma ihtiyacının, anneye bağlanma ile de babaya bağlanmanın birbirlerinin yordayıcıları olduğu bulguları elde edilmiştir. Bu sonuçlar araştırmanın “Katılımcıların anneye bağlanma düzeyleri tamamlanma ihtiyaçlarını yordamakta mıdır?”, “Katılımcıların babaya bağlanma düzeyleri tamamlanma ihtiyaçlarını yordamakta mıdır?” ve “Katılımcıların anneye bağlanma düzeyi ile babaya bağlanma düzeyi birbirini yordamakta mıdır?” sorularına bir cevap olarak söylenebilir. Model analizinde anneye bağlanma ve babaya bağlanma tamamlanma

ihtiyacı ile düşük düzeyde pozitif, anneye bağlanma ile babaya bağlanma da orta düzeyde pozitif ilişkili bulunmuştur.

Yapılan analiz sonucunda, tamamlanma ihtiyacının anneye ve babaya bağlanma ile PİK arasında aracılık rolü gözlenmektedir. Bu bulgulara göre araştırmanın, “Anneye bağlanma ve problemli internet kullanımı ilişkisinde tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi var mıdır?” ve “Babaya bağlanma ve problemli internet kullanımı ilişkisinde tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisi var mıdır?” sorularının aracılık etkisi vardır şeklinde cevaplanabileceği söylenebilir. Anneye ve babaya bağlanma tamamlanma ihtiyacına etki etmekte; bu durum ise PİK’e etki etmektedir. Bulgulara toplam etkiler başlığı altında bakıldığında, anneye bağlanmanın ve babaya bağlanmanın PİK üzerinde düşük düzeyde pozitif bir etkisinin olduğu görülmektedir.

Genel olarak, kurulan Path modelinden yola çıkıldığında katılımcıların anneye ve babaya bağlanma ile tamamlanma ihtiyacı düzeylerinin PİK üzerinde etkisinin olduğu söylenebilir. Ayrıca anneye ve babaya bağlanmanın tamamlanma ihtiyacını düşük düzeyde, anneye bağlanmanın da babaya bağlanmayı orta düzeyde yordadığı ve tamamlanma ihtiyacının anneye-babaya bağlanma ve PİK arasında aracılık gücünün var olduğu söylenebilir. Ulaşılabilir alanyazındaki problemli internet kullanımı ile ilgili çalışmalar incelendiğinde anne-babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı ile problemli internet kullanımı arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmanın olmadığı görülmüştür.

5.6. Sonuç ve Öneriler

Yapılan bu tez çalışmasında temel amaç PİK ile anne-babaya bağlanma ilişkisinde bilişsel tamamlanma ihtiyacının aracılık etkisini incelemektir. Araştırmanın bir diğer amacı ise cinsiyet ve yaş gibi demografik değişkenlere göre PİK, anne-babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacının farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırmanın bir başka alt amacı ise anneye ve babaya bağlanma ile tamamlanma ihtiyacının PİK’i; anneye ve babaya bağlanmanın tamamlanma ihtiyacını, anneye bağlanmanın ile de babaya bağlanmanın birbirini yordayıp yordamadığını incelemektir. Bu amaçlar doğrultusunda yapılan incelemeler sonucunda PİK ve ‘internetin olumsuz sonuçları’ ile ‘sosyal fayda/sosyal rahatlık’ alt

boyutları üzerinde cinsiyetin anlamlı farklılığa sahip olduğu ve kadınların erkeklere göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu ancak ‘aşırı kullanım’ alt boyutu üzerinde anlamlı farklılığa sahip olmadığı görülmüştür. Bu durumun temel sebebi olarak, internete ulaşım imkanlarının gelişmiş olması sonucunda kadınların da erkeklerin de interneti aşırı bir şekilde kullanıyor olabilmesi gösterilebilir. Katılımcıların yaşa göre problemli internet kullanımı düzeyleri karşılaştırıldığında, PİK ve ‘internetin olumsuz sonuçları’ ile ‘aşırı kullanım’ alt boyutları üzerinde yaşın anlamlı farklılığa sahip olmadığı ‘sosyal fayda/sosyal rahatlık’ alt boyutu üzerinde ise anlamlı farklılığa sahip olduğu görülmüştür.

Katılımcıların anneye ve babaya bağlanmaları üzerinde cinsiyetin anlamlı bir farklılığa sahip olduğu ve kadınların anneye ve babaya bağlanmalarının erkeklere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Katılımcıların anneye ve babaya bağlanmaları üzerinde yaşın da anlamlı farklılığa sahip olduğu ve “18-20” ve “21-24” yaş gruplarının anneye ve babaya bağlanmalarının “25 ve üzeri” yaş grubuna göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Katılımcıların tamamlanma ihtiyaçları üzerinde cinsiyet ve yaşın anlamlı farklılığa sahip olduğu bulunmuştur. Kadınların tamamlanma ihtiyacı düzeyleri erkeklere oranla, “25 ve üzeri” yaş grubundaki bireylerin bilişsel tamamlanma ihtiyacı düzeyleri de “18-20” ve “21-24” yaş grubundaki bireylere oranla anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun temel sebebinin erkeklere oranla kadınların yeni ve var olan bilgilerine aykırı bilgilerle karşılaşmaktan hoşlanmaması ve bu durumda hemen kendilerini yeni bilgiye kapatması olduğu söylenebilir.

Son olarak araştırma kapsamında kurulan hipotez modelde PİK, anne-babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacı arasındaki ilişki durumlarının incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular incelenmiştir. Analiz sonucunda anne-babaya bağlanma ve tamamlanma ihtiyacının PİK üzerindeki etki gücünün düşük olduğu bulgusu elde edilmiştir. Anne-babaya bağlanmanın PİK üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca anne-babaya bağlanmanın tamamlanma ihtiyacını düşük düzeyde yordadığı ve tamamlanma ihtiyacının anne-babaya bağlanma ve PİK arasında aracılık gücünün var olduğu bulgusu elde edilmiştir. Yaşamın ilk yıllarından itibaren anne babanın çocuk üzerindeki tutumları, çocukla kurduğu iletişim ve geçekleşen bağlanma durumu çocuğun ilerleyen dönemlerinde kişiler arası ilişkilerini, duygularını, davranışlarını ve tutumlarını doğrudan etkileyen bir durum

olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların bilişsel tamamlanma ihtiyaçlarının PİK üzerinde etkisinin olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bilişsel tamamlanma ihtiyacında birey herhangi bir konuda yaşadıkları belirsizlik durumundan bir an önce sıyrılıp kesin ve net bir bilgiye ulaşma ihtiyacını tanımlamaktadır (Maysseless ve Kruglanski, 1987; Webster ve Kruglanski, 1994,1998; Manetti ve ark., 2002). Bireyin bu tamamlanma ihtiyacını internet üzerinden gidermeye çalışması da problemlili internet kullanımını tetikleyebilmektedir. Tamamlanma ihtiyacının, anne-babaya bağlanmaya göre PİK üzerinde daha az bir etki gücüne sahip olduğu bulgusu da elde edilmiştir.

İnsan yaşamının her alanında giderek yaygınlaşan ve artık vazgeçilmez hale gelen internetin, PİK boyutuyla araştırmamız kapsamında çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelenmesinin ilerleyen dönemlerde de alan çalışanlarına ve uzmanlara katkısının olabileceği düşünülmektedir.

İnternet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, teknoloji gibi konularla ilgili alanyazındaki araştırmalara göz atıldığında anne-babaya bağlanma, bağlanma biçimleri gibi değişkenlerin daha önceden incelendiği görülmüştür. Ancak problemlili internet kullanımıyla bu değişkenler arasındaki ilişkide bilişsel tamamlanma ihtiyacı gibi bilişsel bir sürecin aracılık etkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle, problemlili internet kullanımında aile faktörünün ve bilişsel süreçlerin de önemli olduğu, gerçekleştirilecek önleme ve müdahale çalışmalarında bu faktörlerin de göz önünde bulundurulabileceği önerilmektedir.

İnternet kullanımındaki kontrolün kaybedilmesini tanımlayan problemlili internet kullanımının danışma psikolojisi alanında çalışan psikolojik danışmanlar ve diğer alan çalışanları için danışanların sıklıkla başvuracağı önemli bir problem alanı olduğu ve olmaya da devam edeceği düşünülmektedir. Bu kapsamda alan çalışanları için, bizim çalışmamızda da bilimsel olarak bir kez daha ortaya konulan anne-babaya bağlanma ile problemlili internet kullanımı ilişkisini analiz etmeleri ve önleme, müdahale çalışmalarını da bu bulgulara göre şekillendirmeleri önerilmektedir.

Bilişsel tamamlanma ihtiyacının problemlili internet kullanımının yordayıcısı olduğu bulgusu, bu probleme bilişsel-davranışçı yaklaşımla müdahalede edecek olan psikolojik danışmanlar, diğer alan çalışanları ve uzmanları için dikkat edilmesi gereken bir husus olduğu öngörülmektedir. Buradan hareketle planlanacak önleme ve

müdahale çalışmalarında alan çalışanlarına bilişsel tamamlanma ihtiyacı faktörünü de dikkate almaları gerektiği önerilmektedir.

Bu çalışma toplam anneye bağlanma ve toplam babaya bağlanma puanları üzerinden yapılmış bir çalışmadır. Ama bu çalışmaya ebeveyn bağlanma stilleri açısından bakıldığında puanlar ve etkiler değişebilir. Bu konuyla araştırma yapacak araştırmacılar bu hususu da dikkate alarak yeni çalışmalar yapabilecekleri önerilmektedir.

Çoğu birey interneti bir şekilde kullanmakta ancak kaçının problemleri internet kullanımına sahip olduğunun bilincinde olduğu bilinmemektedir. Bu konuyla alakalı özellikle ilköğretim, ortaokul ve lise kademesindeki Okul Psikolojik Danışmanlarına öğrencilere ve velilere yönelik farkındalık eğitimi vermeleri önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth M. D., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange stitution. New Jersey: Erlbaum.
- Ainsworth, M. D. (1969). Object relations, dependency, and attachment: a theoretical review of the infant-mother relationship. *Child Development*, 40, 969-1025.
- Ainsworth, M. D. (1985). Patterns of infant-mother attachments: antecedents and effects on development. *Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 61 (9), 771-791.
- Ainsworth, M. D. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44 (4), 709-716.
- Ainsworth, M. D. ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46 (4), 333-341.
- Akbağ, M. ve Ümmet, D. (2018). Ana-babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8 (50), 59-85.
- Akbay, S. E. (2015). *Ana-babaya bağlanma ile romantik yakınlık ve otantik benlik arasındaki ilişkilerde bağlanma stillerinin aracı rolünün incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Aktaş, T. (2017). *İşitme engelli lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımı ile sosyalleşme düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Allen, J. P., Marsh, P., McFarland, C., McElhaney, K. B., Land, D. J., Jodl, K. M. ve Peck, S. (2002). Attachment and autonomy as predictors of the development of social skills and delinquency during midadolescence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70 (1), 56-66.
- Altıntaş, S. (2016). *Ortaokul öğrencilerindeki problemleri internet kullanımı ile algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul.

- Altundağ, Y. ve Bulut, S. (2016). Aday sınıf öğretmenlerinde problemli internet kullanımının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 5, 1-14.
- American Psychiatric Association, (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5*. Virginia: American Psychiatric Association.
- Anders, S. L. ve Tucker, J. S. (2000). Adult attachment style, interpersonal communication competence, and social support. *Personal Relationships*, (7), 379-389.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1, 55-67.
- Armsden, G. G. ve Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16 (5), 427-454. doi: 10.1007/BF02202939
- Atak, H. Syed, M. ve Çok, F. (2016). Tamamlanma ihtiyacı ölçeği-kısa formunun Türk üniversite öğrencilerinde psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 2017 (54), 175-182. doi:10.5152/npa.2017.12707
- Atak, H., Syed, M., Çok, F. ve Tonga, Z. (2016). Yeni bir nöropsikolojik kavram olarak tamamlanma ihtiyacı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8 (3), 290-302. doi:10.18863/pgy.238190
- Atalan-Ergin, D. (2018). *Ergenlerde bağlanma, ana-baba aracılığı ve dürtüselliğin problemli internet kullanımı ile akademik başarıya etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aydın, M. (2017). *Üniversite öğrencilerinin problemli internet kullanımları ile akılcı olmayan inançları ve yetersizlik duygusu arasındaki ilişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Aylıkçı, Ç. (2018). *Evli bireylerin problemli internet kullanımı ile evlilik doyumu arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Ballarotto, G., Volpi, B., Marzilli, E. ve Tambelli, R. (2018). Adolescent Internet abuse: A study on the role of attachment to parents and peers in a large

- community sample. *Biomedical Research International*, 2018, 1-11.
doi:10.1155/2018/5769250
- Bar-Tal, Y. (1994). The effect of mundane decision-making of the need and ability to achieve cognitive structure. *European Journal of Personality*, 8, 45-58.
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A tests of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Bartholomew, K. ve Shaver, P. R. (1998). Methods of assessing adult attachment: Do they converge. J. A. Simpson ve W. S. Rholes (Ed.) *Attachment theory and close relationships* (s. 25-45) içinde. New York: Guilford Press.
- Başdaş, E. (2018). *Ergenlerde problemlı internet kullanım davranışları ile yakın sosyal çevre sorunları ve içe / dışa yönelim sorunları arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Baytemir, K. (2014). *Ergenlikte ebeveyn ve akrana bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide kişilerarası yeterliğin aracılığı* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ben-Ari, R. ve Hirshberg, I. (2009). Attachment styles, conflict perception, and adolescents' strategies of coping with interpersonal conflict. *Negotiation Journal January*, 25 (1), 59-82.
- Beşaltı, M. (2016). *Ergenlerde internet bağımlılığı ve kişilik özelliklerinin bazı sosyodemografik özelliklere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Bowlby, J. (1944). Forty-four juvenile thieves: Their characters and home life. *International Journal of Psycho-Analysis*, 25, 19-52, 107-127.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss. Volume 1: Attachment*. London: Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and Loss. Volume 2: Separation: Anxiety and Anger*. London: Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1977). The making and breaking of affectional bonds. *The British Journal of Psychiatry*, 130, 201-210.

- Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss. Volume 3: Sadness and Depression*. London: Hogarth Press.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and Loss. Volume 1: Attachment*. (İkinci Baskı). London: Hogarth Press.
- Bowlby, J. (2012). *Güvenli bir dayanak: Ebeveyn-çocuk bağlanması ve sağlıklı insan gelişimi*. (S. Güneri, Çev.). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Bowlby, J. (2012a). *Bağlanma: bağlanma ve kaybetme 1* (T.V. Soylu, Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Bozkur, B. (2013). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinde internet bağımlılığının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Buist, K. L., Dekovic, M., Meeus, W. ve Van Aken, M. A. G. (2002). Developmental patterns in adolescent attachment to mother, father and sibling. *Journal of Youth and Adolescence*, 31 (3), 167-176.
- Büyükfiliz, B. (2016). *18-25 yaş arası genç yetişkinlerde problemli internet kullanımı ve iletişim becerileri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (Geliştirilmiş 2. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri (Geliştirilmiş 19.baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cacioppo J. T. ve Petty R. E. (1982). The need for cognition. *Journal of Personality Social Psychology*, 42, 116-131.
- Calogero R. M., Bardi A. ve Sutton R. M. (2009). A need basis for values: associations between the need for cognitive closure and value priorities. *Personality and Individual Differences*, 46, 154-159.
- Caplan, S. E. (2005). A social skill account of problematic Internet use. *Journal of Communication*, 55(4), 721-736.

- Ceyhan, A. A. (2011). İnternet kullanma temel nedenlerine göre üniversite öğrencilerinin problemlı internet kullanımı ve algıladıkları iletişim beceri düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11 (1), 59-77.
- Ceyhan, E. Ceyhan, A. A. ve Gürcan, A. (2007). Problemlı internet kullanımı ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 387- 416.
- Chou, C., Condrón, L. ve Belland, J. C. (2005). A review of the research on internet addiction. *Educational Psychology Review*, 17(4), 363-388.
- Coleman, P. K. (2003). Perceptions of parent-child attachment, social self-efficacy, and peer relationships in middle childhood. *Infant and Child Development*, 12(4), 351-368.
- Collins, N. L. ve Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644-663.
- Cote, J. E. (2002). The role of identity capital in the transition to adulthood: The individualization thesis examined. *Journal of Youth Studies*, 5 (2), 117-134.
- Çakır-Balta, Ö. ve Horzum, M. B. (2008). Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41 (1), 187-205.
- Çalışır, M. (2009). Yetişkin bağlanma kuramı ve duygulanım düzenleme stratejilerinin depresyonla ilişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1, 240-255.
- Çelen, F. K., Çelik, A. ve Seferoğlu, S. S. (2011, Şubat). *Çocukların İnternet Kullanımları ve Onları Bekleyen Çevrim-İçi Riskler*. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, İnönü Üniversitesi, Malatya. Erişim adresi: http://yunus.hacettepe.edu.tr/~sadi/yayin/AB11_Celen-Celik_Seferoglu_Cocuklar-Internet-Riskler.pdf
- Çetinkaya, B. ve Akbaba, S. (2011). Üniversite öğrencilerinin kendini açma davranışları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (3), 1-18.

- Çetinkaya, M. (2013). *İlköğretim öğrencilerinde internet bağımlılığının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çıkkılı-Uytun, M., Öztop, D. B. ve Eşel, E. (2013). Ergenlik ve erişkinlikte bağlanma davranışının değerlendirilmesi. *Düşünen Adam Dergisi*, 26, 177-189.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use. *Computers in Human Behavior*, 17, 187-195.
- Demir, İ. Peker-Özköklü, D. ve Aygün-Turgut, B. 2015. Ergenlerin problemlili internet kullanımının yordanmasında denetim odağı ve yaşam doyumunun rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (3), 720-731.
- Demir, M. (2016). *Kanser hastası olan kişilerin bağlanma stillerine göre psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Dinç, M. (2017). *Lise öğrencilerinde özgül internet bağımlılığının bağlanma stilleri ve mizaç özellikleri açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- DiTommaso, E., Brannen-McNulty, C., Ross, L. ve Burgess, M. (2003). Attachment styles, social skills and loneliness in young adults. *Personality and Individual Differences*, 35(2), 303-312.
- Doğan, H., Işıklar, A. ve Eroğlu, S. E. (2008). Ergenlerin problemlili internet kullanımının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 106-124.
- Doğan, T., Karaman, N. G., Çoban, A. E. ve Çok, F. (2012). Ergenlerde arkadaşlık ilişkilerinin yordayıcısı olarak cinsiyet ve aileye ilişkin değişkenler. *İlköğretim Online*, 11(4), 1010-1020.
- Duman, S. (2016). *Ergenlerin problemlili internet kullanımı ile akademik başarı ve ertelemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Durak-Batıgün, A. ve Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-10.

- Dünya internet kullanımı ve nüfus istatistikleri. (2019, 31 Mart). *Internet World Stats* içinde. Erişim adresi (10 Nisan 2019): <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
- Fazio R. H., Zanna M. P. ve Cooper, J. (1977). Dissonance and self-perception: an integrative view of each theory's proper domain of application. *Journal of Experimental Social Psychology*, 13, 464-479.
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (1993). *How to design and evaluate research in education*. New York: Mcgraw-Hill.
- Fuertes, M., Santos, P. L., Beeghly, M. ve Tronick, E. (2006). More than maternal sensitivity shapes attachment: Infant coping and temperament. *New York Academy of Sciences*, 1094, 292-296. doi: 10.1196/annals.1376.037
- Gencer, H. (2017). *Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Goldberg, I. (1996). *Goldberg's message*. Erişim adresi (07 Ocak 2019): <http://users.rider.edu/~suler/psycyber/supportgp.html>
- Gomez, P., Harris, S. K., Barreiro, C., Isorna, M. ve Rial, A. (2017). Profiles of Internet use and parental involvement, and rates of online risks and problematic Internet use among Spanish adolescents. *Computers in Human Behavior*, 75, 826-833.
- Gökçearslan, Ş. ve Günbatar, M. S. (2012). Ortaöğrenim öğrencilerinde internet bağımlılığı. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2 (2), 7-24.
- Griffiths, M. D. (1996). Internet addiction: An issue for psychopathology? *Clinical Psychology Forum*, 97, 32-36.
- Griffiths, M. D. (2012). Social networking addiction: Emerging themes and issues. *Journal of Addiction Research and Therapy*, 4(5), 1-2.
- Guerrero, L. K. ve Jones, S. M. (2005). Differences in conversational skills as a function of attachment style: A follow-up study. *Communication Quarterly*, 53 (3), 305-321.

- Gültekin, F. ve Arıcıoğlu, A. (2017). Üniversite öğrencilerinde bağlanma stilleri ve sosyal bağlılık ilişkisi. *Sakarya University Journal of Education*, 7 (2), 373-384.
- Günaydın, G., Selçuk, E., Sümer, N. ve Uysal, A. (2005). Ebeveyn ve arkadaşlara bağlanma envanteri kısa formunun psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 13-23.
- Güngör, D. (2000). *Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında anababalık stillerinin rolü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Günüç, S. ve Kayri, M. (2010). Türkiye’de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik-güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 220-232.
- Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. (2018, 8 Ağustos). TÜİK içinde. Erişim adresi (6 Kasım 2018): <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27819>
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511-524.
- Hazan, C. ve Shaver, P. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5 (1), 1-22.
- Heaton, A.W. ve Kruglanski, A.W. (1991). Person perception by introvert and extroverts under time pressure: need for closure effects. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17, 161-165.
- Howard, M. S. (2000). *Adolescents' attachment and coping with stress* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of South Carolina, Columbia.
- Huntsinger, E. T. ve Luecken, L. J. (2004). Attachment relationships and health behavior the mediational role of self-esteem. *Psychology and Health*, 19 (4), 515-526. doi: 10.1080/0887044042000196728
- İkiz, E., Asıcı, E., Savcı, M. ve Yörük, C. (2015). Problemli internet kullanımı ile üniversite yaşamına uyum ilişkisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 34-50.

- İnan, A. (2010). *İlköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde İnternet bağımlılığı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Karaburç, C. (2017). *Evli bireylerin problemleri internet kullanımı, evlilik uyumu, eş tükenmişliği ve temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma düzeylerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Karakuş, Z. (2016). *İnternet bağımlılık düzeyinin TEOG ders puanları ve bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin.
- Kemelmeyer, M. (2010). Authoritarianism and its relationship with intuitive-experiential cognitive style and heuristic processing. *Personality and Individual Differences*, 48, 44-48.
- Keser-Özcan, N. ve Buzlu, S. (2005). Problemleri internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç: “İnternette bilişsel durum ölçeği”nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirliği. *Bağımlılık Dergisi*, 6 (1), 19-26.
- Khazaal, Y., Billieux, J., Thorens, G., Khan, R., Louati, Y., Scarlatti, E., Theintz, F., Lederrey, J., Van Der Linden, M. ve Zullino, D. (2008). French validation of the internet addiction test. *Cyber Psychology and Behavior*, 11 (6), 703-706. doi:10.1089/cpb.2007.0249
- Kocayörük, E. (2010). Pathways to well-being adolescence: The role of parent attachment and competence. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2 (3), 719-737.
- Kocayörük, E. ve Şimşek, F. Ö. (2009, Nisan). *Ergenlerde Anne-Baba Bağlanması ile İyi Oluş İlişkisinde Benlik Saygısının Aracılık Etkisi*. 1. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Birliği Kongresinde sunulan bildiri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale. Erişim adresi: <http://www.eab.org.tr/eab/2009/pdf/298.pdf>
- Kosic, A., Kruglanski, W. A., Pierro, A. ve Manetti, L. (2004). The social cognitions of immigrants' acculturation: effects of the closure and the reference group at entry. *Journal of Personality Social Psychology*, 86, 796-813.

- Kossawska, M. ve Van Hiel, A. (2003). The relationship between need for closure and conservative beliefs in western and eastern Europe. *Political Psychology Journal*, 24, 501-518.
- Köksal, B. (2015). *Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerde dijital oyun bağımlılık düzeyleri, internet bağımlılık düzeyleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Köroğlu, G., Öztürk, Ö., Tellioğlu, N., Genç, Y., Mırsal, H. ve Beyazyürek, M. (2006). Problemlı internet kullanımıyla başvuran iki uçlu bir hasta nedeniyle psikiyatrik ek tanı tartışması: olgu sunumu. *Bağımlılık Dergisi*, 7 (3), 150-154.
- Kruglanski, A. W. (1990). Motivations for judging and knowing: Implications for causal attribution. E. T. Higgins ve R. M. Sorrentino (Ed.), *The handbook of motivation and cognition: Foundation of social behavior* (s. 333-368) içinde. New York: Guilford Press.
- Kruglanski, A. W. ve Ajzen, I. (1983). Bias and error in human judgment. *European Journal of Social Psychology*, 13, 1-44.
- Kruglanski, A. W. ve Mayseless, O. (1988). Contextual effects in hypothesis testing: the role of competing alternatives and epistemic motivations. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 6, 1-21.
- Kruglanski, A. W. ve Webster, D. M. (1996). Motivated closing of the mind: "Seizing" and "Freezing". *Psychological Review*, 103, 263-283.
- Kubey, R. W., Lavin, M. J. ve Barrows, J. R. (2001). Internet use and collegiate academic performance decrements: early findings, *Journal of Communication*, 51 (2), 366-382.
- Little, K. C. (2003). *Attachment, close friendship, and popularity in adolescence* (Yayımlanmamış Lisans Tezi). University of Virginia, Charlottesville, VA, ABD.
- Liu, T. C., Desai, R. A., Krishnan-Sarin, S., Cavallo, D. A. ve Potenza, M. N. (2011). Problematic Internet use and health in adolescents: data from a high school survey in Connecticut. *The Journal of clinical psychiatry*, 72 (6), 836.

- Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50, 66-104.
- Manetti, L., Pierro, A., Kruglanski, A., Taris, T. ve Bezinovic, P. (2002). A cross-cultural study of the need for cognitive closure scale: Comparing its structure in Croatia, Italy, USA and the Netherlands. *British Journal of Social Psychology*, 41, 139-156.
- Mayseless, O. ve Kruglanski, A. W. (1987). What makes you so sure? Effects of epistemic motivations on judgmental confidence. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 39, 162-183.
- Morsünbül, Ü. ve Çok, F. (2011). Bağlanma ve ilişkili değişkenler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3 (3), 553-570.
- Mottram, A. J. ve Fleming, M. J. (2009). Extraversion, impulsivity and online group membership as predictors of problematic Internet use. *CyberPsychology and Behavior*, 12, 319-321.
- Nelson, I. V. (2004). *The influence of attachment styles on individuals' patterns of coping responses to interpersonal and noninterpersonal stressors* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Georgia State University, Atlanta.
- Odacı, H. (2013). Risk-taking behavior and academic self-efficacy as variables accounting for problematic internet use in adolescent university students. *Children and Youth Services Review*, 35, 183-187.
- Özdemir, Y. ve Koruklu, N. (2013). İlk ergenlikte ana-babaya bağlanma, okula bağlanma ve yaşam doyumu. *İlköğretim Online*, 12 (3), 836-848.
- Özer, Ş. (2013). *Problemlili internet kullanımının benlik saygısı ve öznel iyi oluş ile açıklanabilirliği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Özgür-Yörük, B. (2018). *Ergenlerin problemlili internet kullanımı ve sosyal hizmet uygulama önerileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

- Özolgün-Kurt, N. (2014). *Meslek lisesi öğrencilerinde problemli internet kullanımı, bilişsel yetenek ve dikkat becerilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Peker, A. (2013). *İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programlarının problemli internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Pellerito, A. (2013). *A mediation/moderation model of the effects of attachment on emotion regulation in preschoolers* (Yayımlanmamış Sanat Lisans Tezi). Brandeis University, Boston.
- Perrella, R. ve Caviglia, G. (2017). Internet addiction, self-esteem, and relational patterns in adolescents. *Clinical Neuropsychiatry*, 14 (1), 82-87.
- Prior, V. ve Glaser, D. (2006). *Understanding attachment and attachment disorders: Theory, evidence, and practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Raja, S. N., McGee, R. ve Stanton, W. R. (1992). Perceived attachments to parents and peers and psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 471-485.
- Roets, A. ve Van Hiel, A. (2011). Item selection and validation of a brief, 15-item version of the Need for Closure Scale. *Personality and Individual Differences*, 50, 90-94.
- Saatçioğlu, H. (2016). *İnternet bağımlılığı tanısı alan ergenlerin sosyal bilişsel becerilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Sarıkaya, M. (2011). *Öğretmen adaylarının problemli internet kullanımı ve öz-yeterlik düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sarıkaya, M. ve Seferoğlu, S. S. (2013). Öğretmen adaylarının problemli internet kullanımlarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28 (1), 356-368.
- Sencer, M. (1989) *Tophum Bilimlerinde Yöntem*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

- Sevindik, F. (2011). *Fırat Üniversitesi öğrencilerinde problemli internet kullanımı ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Soh, P. C. H., Chew, K. W., Koay, K. Y. ve Ang, P. H. (2018). Parents vs peers' influence on teenagers' Internet addiction and risky online activities. *Telematics and Informatics*, 35 (1), 225-236.
- Soysal, A. Ş., Bodur, Ş., İşeri, E. ve Şenol, S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8, 88-99.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin türk örnekleme üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14 (43), 71-106.
- Şimşek Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş-temel ilkeler ve lisrel uygulamaları*. Ankara: Ekinoks.
- Taylan, H. ve M. Işık (2015). Sakarya'da ortaokul ve lise öğrencilerinin internet bağımlılığı. *International Periodical For The Languages, Literature ve History of Turkish or Turkic*, 10 (6), 855-874. doi:10.7827/TurkishStudies.8286
- Tuna, C. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin ebeveynleriyle olan bağlanma ilişkisinin internet bağımlılığına etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul.
- Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*, 19 (1), 24-39.
- Uçar, E. (2017). Biliş ihtiyacı, benlik saygısı, tamamlanma ihtiyacı ve kimlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (2), 640-656.
- Üçkardeş, E. A. (2010). *Mersin Üniversitesi öğrencileri arasında internet bağımlılığının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Üneri, Ö. Ş. ve Tanıdır, C. (2011). Bir grup lise öğrencisinde internet bağımlılığı değerlendirmesi: Kesitsel bir çalışma. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 265-272.

- Ünver, H. (2016). *Siber zorbalık ile problemli internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin çeşitli demografik özellikler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Van Hiel, A ve Mervielde, I. (2002). Explaining conservative beliefs and political preferences: a comparison of social dominance orientation and authoritarianism. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 965-976.
- Van Hiel, A. ve Mervielde, I. (2004). Openness to experience and boundaries in the mind: relationships with cultural and economic conservative beliefs. *Journal of Personality*, 72 (4), 659-686. doi: 10.1111/j.0022-3506.2004.00276.x
- Wang, L., Tao, T., Fan, C., Gao, W. ve Wei, C. (2017). The association between Internet addiction and both impulsivity and effortful control and its variation with age. *Addiction Research and Theory*, 25 (1), 83-90.
- Webster, D. M. ve Kruglanski, A. W. (1994). Ind Dif in need for cognitive closure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 1049-1062.
- Webster, D. M. ve Kruglanski, A. W. (1998). Cognitive and social consequences of the motivation for closure. *European Review of Social Psychology*, 8, 133-146.
- Wei, M., Russell, D. W. ve Zakalik, R. A. (2005). Adult attachment, social self-efficacy, self-disclosure, loneliness, and subsequent depression for freshman college students: A longitudinal study. *Journal of Counseling Psychology*, 52 (4), 602-614.
- Wilson, L. C. (2008). *An examination of the relationship between perceived parental attachment and coping styles* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). East Tennessee State University, Tennessee.
- Yalçın, C. (2003). Sosyolojik bir bakış açısıyla internet. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (1), 77-89.
- Yalçınöz, V. (2017). *Ergenlerin problemli internet kullanımı ile sınav kaygısı düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

- Yee, N., Bailenson, J. N. ve Ducheneaut, N. (2009). The proteus effect implications of transformed digital self-representation on online and offline behavior. *Communication Research*, 36, 285-312.
- Yıldız, İ. (2010). *Ergenlerin problemli internet kullanımları ile uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Yıldız, M. A. (2014). *Ergenlerde anne-babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide duygu düzenleme ve baş etme yöntemlerinin çoklu aracılık rolü* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Yılmaz, M. F. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşlarının problemli internet kullanımı ve bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yiğit, Z. (2015). *13-18 yaş aralığındaki ergenlerde, problemli internet kullanımı, öz anlayış ve iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Young, K. S. (1996). Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behaviour*, 1 (3), 237-244.
- Young, K. S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, 48, 402-415.
- Zorbaz, O. (2013). *Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

EKLER

EK- 1 Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar,

Bu araştırma Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde gençler hakkındaki bilgileri gençlerden öğrenmek amacıyla yapılmaktadır. Sizden beklenen görüşlerinizi içtenlikle belirtmenizdir. Kişisel bilgileriniz tamamen saklı tutulacaktır. Lütfen () işaretinin içine size uygun olan tanımlama için çarpı işareti (X) koyunuz. Bireysel olarak sonucunuzu öğrenmek istiyorsanız mustafaaksu41@gmail.com mail adresinden bana ulaşabilirsiniz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Bu araştırma konusunda bilgilendirildim. Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Evet ()

Hayır ()

Mustafa AKSU
Psikolojik Danışman
Kırıkkale Üniversitesi

1. Doğum Tarihiniz (Yıl olarak yazınız):

2. Cinsiyetiniz: Erkek () Kadın ()

EK- 2 Problemlİ İnternet Kullanımı Ölçeği

Değerli Katılımcılar,

Lütphen her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz. Sizden istenen, internet kullanırken genellikle gösterdiğiniz davranışları dikkate alarak, aşağıdaki ifadelerden her birinin size uygunluk derecesini belirlemenizdir. Okuduğunuz ifadeleri düşünerek, ifadelerin yanındaki seçeneklerden hangisi sizin için uygunsa **yalnızca birini** işaretleyiniz. Lütphen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Yanıtlarken kendi internet kullanım davranışlarınızı olduğu gibi yansıtmamız, sonuçların daha sağlıklı değerlendirilmesine katkıda bulunacaktır. Yanıtlarınız ile bu bilimsel araştırmaya katıldığınız için teşekkürler.

	Tamamen Uygun	Oldukça Uygun	Biraz Uygun	Nadiren Uygun	Hiç Uygun Değil
1. İnternet bağlantımı kesmeye her karar verdiğimde kendi kendime “birkaç dakika daha” diyorum.	()	()	()	()	()
2. İnternette geçirdiğim zaman çoğunlukla uyku süremi azaltıyor.	()	()	()	()	()
3. İnternet ortamında elde ettiğim saygıyı günlük yaşamımda bulamıyorum.	()	()	()	()	()
4. İnternette, diğer ortamlara göre daha kolay ilişki kuruyorum.	()	()	()	()	()
5. İnternette ismimi gizlemek beni daha özgür kılıyor.	()	()	()	()	()
6. Çok istememe karşın interneti uzun süre kullanmaktan bir türlü vazgeçemiyorum.	()	()	()	()	()
7. İnternete gerekmedikçe girmekten kaçınıyorum.	()	()	()	()	()
8. Yalnızlığımı internetle paylaşıyorum.	()	()	()	()	()
9. Tekrar internete girene kadar kendimi huysuz, karamsar, rahatsız ve huzursuz hissediyorum.	()	()	()	()	()
10. Problemlerimden bunaldığımda sığındığım en iyi yer internettir.	()	()	()	()	()
11. Birisi internette ne yaptığımı sorduğunda savunmacı ve gizleyici oluyorum.	()	()	()	()	()
12. Planladığımın dışında fazladan bir dakika bile interneti kullanmıyorum.	()	()	()	()	()
13. İnternette bağlantı kurduğum insanlara kendimi daha iyi anlatıyorum.	()	()	()	()	()
14. İnternete giremediğim zaman, internette olmayı düşünmekten kendimi alıkoyamıyorum.	()	()	()	()	()
15. İnternette, kontrol benden çıkıyor.	()	()	()	()	()
16. İnternet yüzünden yemek yemeyi unuttuğum zamanlar oluyor.	()	()	()	()	()
17. İnternette daha fazla vakit geçirmek için günlük işlerimi ihmal ediyorum.	()	()	()	()	()

18. Sosyal aktiviteler için para harcamaktansa internete erişmek için harcamayı tercih ediyorum.	()	()	()	()	()
19. Sürekli ziyaret ettiğim internet sitelerini bir gün dahi girememeye tahammül edemiyorum.	()	()	()	()	()
20. İnternet kullandığım süre boyunca her şeyi unutuyorum.	()	()	()	()	()
21. Yapmam gereken işler çoğaldıkça, internet kullanma isteğim de o ölçüde artıyor.	()	()	()	()	()
22. İnternet, yapmam gerekenleri ertelemek için vazgeçilmez bir araçtır.	()	()	()	()	()
23. İnternet kullanımım, benim için önemli kişilerle olan ilişkilerimde problem yaşamama neden oluyor.	()	()	()	()	()
24. İnternet kullanırken başkalarının beni meşgul etmesine öfkeleniyorum.	()	()	()	()	()
25. İnterneti kullanmasam bile sürekli aklımda.	()	()	()	()	()
26. İnternette kendimi çok özgür hissediyorum.	()	()	()	()	()
27. İnternette çok fazla zaman geçirdiğim için başarımlarım düşüyor.	()	()	()	()	()
28. İnternet kullanmayı bırakmadığım için randevularıma ya da derslerime geç kalıyorum.	()	()	()	()	()
29. Sabahları uyandığımda bir an önce internete bağlanmak istiyorum.	()	()	()	()	()
30. İnternet kullanırken zamanın nasıl geçtiğini hiç anlayamıyorum.	()	()	()	()	()
31. İnternet beni kendisine esir ediyor.	()	()	()	()	()
32. İnternet ortamında genellikle kendimi huzurlu hissediyorum.	()	()	()	()	()
33. İnternet yoluyla iletişim kurmayı, yüz yüze iletişim kurmaya tercih ediyorum.	()	()	()	()	()

EK- 3 Ebeveyn Bağlanma Envanteri-Kısa Formu

Değerli katılımcılar,

Aşağıda, **Annenizin** ve **Babanızın** çeşitli tutum ve davranışlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Sizden **annenizi** ve **babanızı** düşünerek, her bir ifadeye 7 dereceli ölçek üzerinden size en uygun ilgili rakam üzerine çarpı(X) işareti koymanız beklenmektedir.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7

Asla

Daima

ANNE							
1. Annem duygularıma saygı gösterir.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
2. Annem başka biri olsun isterdim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
3. Annem beni olduğum gibi kabul eder.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
4. Sorunlarım hakkında annemle konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
5. Evde kolayca keyfim kaçar.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
6. Annemin kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkmak istemem.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
7. Kim olduğumu daha iyi anlamamda annem bana yol gösterir.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
8. Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu anneme anlatırım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
9. Anneme kızgınlık duyuyorum.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
10. Annemden pek ilgi görmüyorum.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
11. Kızgın olduğumda annem anlayışlı olmaya çalışır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
12. Annem bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦

BABA							
1. Babam duygularıma saygı gösterir.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
2. Babam başka biri olsun isterdim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
3. Babam beni olduğum gibi kabul eder.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
4. Sorunlarım hakkında babamla konuştuğumda kendimden utanırım ya da kendimi kötü hissederim.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
5. Evde kolayca keyfim kaçar.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
6. Babamın kendi problemleri olduğundan, onu bir de kendiminkilerle sıkmak istemem.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
7. Kim olduğumu daha iyi anlamamda babam bana yol gösterir.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
8. Bir sorunum olduğunda ya da başım sıkıştığında bunu babama anlatırım.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
9. Babama kızgınlık duyuyorum.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
10. Babamdan pek ilgi görmüyorum.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
11. Kızgın olduğumda annem anlayışlı olmaya çalışır.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
12. Babam bir şeyin beni rahatsız ettiğini hissederse, bana nedenini sorar.	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦

EK- 4 Tamamlanma İhtiyacı Ölçeği-Kısa Formu

Değerli katılımcılar,

Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyunuz. Okuduğunuz ifadeleri düşünerek, ifadelerin yanındaki seçeneklerden hangisi sizin için uygunsa **yalnızca birini** işaretleyiniz. Sizden beklenen görüş ve deneyimlerinizi içtenlikle belirtmenizdir.

	Hiç Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Çok az Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Belirsiz durumlardan hoşlanmam.	①	②	③	④	⑤	⑥
2. Farklı biçimlerde cevap verilebilecek sorulardan hoşlanmam.	①	②	③	④	⑤	⑥
3. Saatleri belirli ve iyi biçimde düzenlenmiş bir hayat, kendi mizacıma uygundur.	①	②	③	④	⑤	⑥
4. Basıma gelen bir olayın nedenini anlamadığımda rahatsız olurum.	①	②	③	④	⑤	⑥
5. Bir grupta herkesin inandığı bir şeye biri karşı çıkarsa sinir olurum.	①	②	③	④	⑤	⑥
6. Beni neyin beklediğini bilmediğim bir ortama ya da duruma girmekten hoşlanmam.	①	②	③	④	⑤	⑥
7. Bir konuda bir karar verdiğimde rahatlamış hissederim.	①	②	③	④	⑤	⑥
8. Bir sorunla karşılaştığımda, onu çabucak çözeyim diye akla karayı seçerim.	①	②	③	④	⑤	⑥
9. Bir soruna hemen bir çözüm bulamazsam, kolayca sabırsızlanırım ve sinir olurum.	①	②	③	④	⑤	⑥
10. Beklenmedik davranışlarda bulunabilecek insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmam.	①	②	③	④	⑤	⑥
11. Söylediğinde farklı biçimlerde anlaşılabilir ifadelerden hoşlanmam.	①	②	③	④	⑤	⑥
12. Hayatımda tutarlı bir rutin oluşturduğumda, hayattan daha fazla keyif alırım.	①	②	③	④	⑤	⑥
13. Net ve yapılandırılmış bir yaşam tarzından hoşlanırım.	①	②	③	④	⑤	⑥
14. Kendi fikrimi oluşturmak için, genellikle çok sayıda insanın fikrine başvurma ihtiyacı hissetmem.	①	②	③	④	⑤	⑥
15. Ne olacağını tahmin etmenin güç olduğu ortamlar ve durumlar hoşuma gitmez	①	②	③	④	⑤	⑥

EK- 5 Etik Kurul Raporu

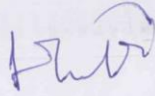
T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
ETİK KURULU TOPLANTISI

KARAR TARİHİ : 27/12/2017
OTURUM NO : 11
TOPLANTI SAATİ : 11:00

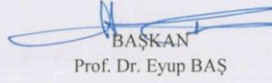
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Eyüp BAŞ başkanlığında gündemdeki maddeleri görüşmek üzere toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

GÜNDEM 3- Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hasan ATAĞ'ın danışmanı olduğu Mustafa AKSU'nun "Anne-Babaya Bağlanma, Tamamlanma İhtiyacı Ve Yetişkin Bağlanma Biçimleri Problemleri İnternet Kullanımını Yordamakta Mıdır?" isimli proje başvurusunun görüşülmesi.

KARAR 3- Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hasan ATAĞ'ın danışmanı olduğu Mustafa AKSU'nun "Anne-Babaya Bağlanma, Tamamlanma İhtiyacı Ve Yetişkin Bağlanma Biçimleri Problemleri İnternet Kullanımını Yordamakta Mıdır?" isimli proje incelenmiş olup, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesinde belirtilmiş olan Etik ilkelere uygun olduğuna karar verildi.

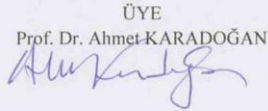
ÜYE
Prof. Dr. Sevgi YURT ÖNCEL

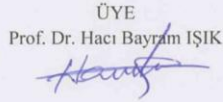
BAŞKAN
Prof. Dr. Eyüp BAŞ

ÜYE
Prof. Dr. Mustafa ÖZEN

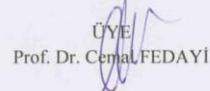
ÜYE
Prof. Dr. Ali TAŞ

ÜYE
Prof. Dr. Ahmet KARADOĞAN

ÜYE
Prof. Dr. Hacı Bayram IŞIK

ÜYE
Prof. Dr. Cemal FEDAYİ

ÜYE
Doç. Dr. İbrahim MAZMAN

ÜYE
Doç. Dr. Oktay AKBAŞ

ÖZGEÇMİŞ

1. **Adı Soyadı:** Mustafa AKSU

2. **Doğum Yeri ve Tarihi:** İzmit / 24.05.1994

3. **Unvanı:** Psikolojik Danışman

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	Kırıkkale Üniversitesi	2012-2016
Yüksek Lisans	Psikolojik Danışma ve Rehberlik	Kırıkkale Üniversitesi	2016-2019

4. **Çalıştığı Kurum:** Millî Eğitim Bakanlığı – Okul Psikolojik Danışmanı

5. **Elektronik Posta Adresi:** mustafaaksu41@gmail.com